

DABAS LIEGUMS “JAUNCIEMS”

DABAS AIZSARDZĪBAS PLĀNS

Dabas liegums atrodas Rīgas pilsētas Ziemeļu rajonā
Ķīsezera Z un A krastā

Natura 2000 teritorija

**Plāns izstrādāts laika posmam
no 2016. līdz 2026. gadam**

Pasūtītājs:
Rīgas domes Mājokļu un vides departaments

Izpildītājs:
SIA „Vides Konsultāciju Birojs”

Rīga, 2016

Plāna izstrādē iesaistītie eksperti / speciālisti:

Egita Grolle	biotopu un zālāju eksperts, biologs;
Sintija Martinsone	ornitologs;
Egita Zviedre	saldūdeņu biologs;
Andris Ločmanis	kartogrāfs;
Elīza Kušķe	sugu un biotopu eksperte, mežu speciāliste;
Ingūna Draudiņa	projekta vadītāja;
Maruta Blūma	projekta vadītāja.

Plāna izstrādes uzraudzības grupa

Grupas sastāvs

- apstiprināts ar Dabas aizsardzības pārvaldes ģenerāldirektora vietnieces 29.07.2014. rīkojumu Nr.1.1/23/2014-P "Par dabas lieguma "Jaunciems" dabas aizsardzības plāna izstrādes uzraudzības grupu";
- grozīts ar Dabas aizsardzības pārvaldes ģenerāldirektora 12.11.2014. un 08.07.2015. rīkojumiem Nr.1.1/37/2014-P un Nr.1.1/41/2014-P "Par grozījumiem 29.07.2014. rīkojumā Nr. 1.1/24/2014-P "Par dabas lieguma "Jaunciems" dabas aizsardzības plāna izstrādes uzraudzības grupu";
- grozīts ar DAP ģenerāldirektora 28.01.2016. rīkojumu Nr.1.17./2/2016-P "Par izmaiņām dabas aizsardzības plānu izstrādes uzraudzības grupu sastāvā.

Lauma Krišāne	Dabas aizsardzības pārvalde, Pierīgas reģionālā administrācija, vecākā valsts vides inspektore;
Aiga Putnaērgle	Rīgas domes Mājokļu un vides departamenta Vides pārvalde, Vides uzraudzības nodaļa, vides pārvaldības galvenā speciāliste;
Ivars Millers	Rīgas domes Pilsētas attīstības departaments, Pilsētvides attīstības pārvaldes Teritorijas plānojumu nodaļa, teritorijas plānojumu administratīvās pārraudzības eksperts;
Marija Mileika	Valsts vides dienests, Lielrīgas reģionālā vides pārvalde, Resursu kontroles daļas vadītāja;
Ina Grīsele	Valsts meža dienests, Rīgas reģionālā virsmežniecība, inženiere vides aizsardzības jautājumos;
Iveta Mackejeva	Lauku atbalsta dienesta Lielrīgas reģionālā lauksaimniecības pārvalde, Kontroles un uzraudzības daļas vadītāja;
Līga Jirjena	Latvijas investīciju un attīstības aģentūra, Investīciju projektu departaments, Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padomes sekretariāta vadītāja (līdz 28.01.2016.);
Dace Dumbere – Brežģe	Latvijas investīciju un attīstības aģentūra, Investīciju projektu departaments, projektu attīstības nodaļas projektu vadītāja (no 28.01.2016.);
Inguna Ekmane	Latvijas Būvinženieru savienība.

SATURS

Tekstā lietotie saīsinājumi un apzīmējumi	7
Dokumentā iekļautie attēli.....	8
KOPSAVILKUMS	9
1. IEVADS	10
2. AIZSARGĀJAMĀS TERITORIJAS RAKSTUROJUMS	11
2.1. Dabas lieguma atrašanās vieta.....	11
2.2. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas statuss.....	12
2.3. Dabas lieguma aizsardzības un izmantošanas kārtība.....	12
2.4. Dabas lieguma izveidošanas mērķis.....	12
2.5. Sauszemes pievedceļi.....	12
2.6. Ūdens pievedceļi.....	14
2.7. Ainavas.....	15
2.8. Pretplūdu aizsardzības pasākumi.....	17
2.9. Zemes īpašuma formas un lietošanas veidi.....	19
2.9.1. Zemes lietošanas veidi.....	19
2.9.2. Zemes īpašuma formu apraksts.....	19
2.9.3. Plānotā (atļautā) izmantošana saskaņā ar Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumiem.....	20
2.9.4. Esošais teritorijas funkcionālais zonējums.....	20
2.10. Kultūrvēsturiskais raksturojums.....	20
2.11. Aizsardzības un apsaimniekošanas vēsture.....	23
2.12. Valsts un pašvaldību funkcijas un atbildība aizsargājamajā teritorijā.....	27
2.13. Normatīvo aktu normas, kas tieši attiecas uz dabas lieguma “Jaunciems” apsaimniekošanu.....	29
2.14. Fiziski ģeogrāfiskais raksturojums.....	29
2.14.1. Klimats.....	29
2.14.2. Ģeomorfoloģiskais raksturojums, ģeoloģiskā uzbūve.....	29
2.14.3. Hidroģeoloģiskie apstākļi.....	30
2.14.4. Pazemes ūdeņu raksturojums.....	30
2.14.5. Virszemes ūdens stāvoklis.....	31
2.15. Dabas lieguma sociālās un ekonomiskās situācijas apraksts.....	31
2.15.1. Iedzīvotāji, nodarbinātība.....	31
2.15.2. Pašreizējā un paredzamā antropogēnā slodze uz aizsargājamo teritoriju.....	32
2.15.3. Aizsargājamās teritorijas izmantošanas veidi.....	33
3. AIZSARGĀJAMĀS TERITORIJAS NOVĒRTĒJUMS	34
3.1. Biotopi.....	34
3.1.1. Vispārējs biotopu uzskaitījums.....	34
Sauszemes biotopi.....	35
Ūdeņu biotopi.....	35
3.1.2. Īpaši aizsargājамie biotopi.....	37
3.1.3. Biotopu sociālekonomiskā vērtība.....	42
3.1.4. Faktori, kas ietekmē biotopus.....	43
3.2. Augu sugas.....	46
3.2.1. Augu sugu uzskaitījums.....	46
3.2.2. Īpaši aizsargājamās augu sugas.....	49
3.2.3. Augu sugu sociālekonomiskā vērtība.....	51
3.2.4. Aizsargājamās augu sugas ietekmējoši faktori.....	51
3.3. Putnu sugas.....	53

3.3.1.	Putnu sugu uzskaitījums.....	53
3.3.2.	Īpaši aizsargājamas putnu sugas.....	53
3.3.3.	Putnu sugu sociālekonomiskā vērtība	59
3.3.4.	Aizsargājamas putnu sugas ietekmējoši faktori	59
3.4.	Citas vērtības	65
3.4.1.	Dižkoku tiesiskā aizsardzība	65
3.4.2.	Dižkoku reģistri.....	67
3.4.3.	Dižkoku uzskaitījums	68
3.4.4.	Faktori, kas ietekmē dižkokus.....	69
3.5.	Vērtību apkopojums un pretnostatījums.....	70
4.	AIZSARGĀJAMĀS TERITORIJAS APSAIMNIEKOŠANA	72
4.1.	Apsaimniekošanas plānošana	72
4.1.1.	Apsaimniekošanas ilgtermiņa mērķi	72
4.1.2.	Apsaimniekošanas īstermiņa mērķi plāna darbības periodam:	72
4.2.	Apsaimniekošanas pasākumi.....	73
4.2.1.	Pielūžņojuma likvidēšana III teritorijā.....	73
4.2.2.	Organizēti atbalsta un kompensācijas mehānismi.....	73
4.2.3.	Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojuma administrēšana.....	74
4.2.4.	Satiksmes ierobežošana dabas liegumā.....	74
4.2.5.	Lielā dumpja <i>Botaurus stellaris</i> ligzdošanas fakta apliecināšana	74
4.2.6.	Aizliegums suņu pastaigām bez pavadas	75
4.2.7.	Invazīvo sugu ierobežošana	75
4.2.8.	Zālāju pļaušana.....	75
4.2.9.	Viršūdens augu pļaušana.....	76
4.2.10.	Ganību izveidošana	76
4.2.11.	Vilkakūlas zālāja uzraudzība.....	76
4.2.12.	Neattīrītu notekūdeņu novadīšanas pārtraukšana.....	77
4.2.13.	Ūdens satiksmes regulēšana	77
4.2.14.	Informācijas stendu izveidošana	77
4.2.15.	Blakus esošo teritoriju aizsargājamās vērtības.....	78
4.2.16.	Sezonas lieguma nostiprināšana	78
4.2.17.	Citi speciāli putnu saudzēšanas pasākumi.....	78
4.2.18.	Informācijas zīmju papildināšana ar digitāli nolasāmu informāciju	79
4.2.19.	Labiekārtojamas publiski pieejamās teritorijas	79
4.2.20.	Indikatori un ieteikumi monitoringa veikšanai	79
4.2.21.	Priekšlikumi pašvaldības teritorijas plānojuma grozījumiem	82
5.	PLĀNA IEVIEŠANA UN ATJAUNOŠANA	83
5.1.	Priekšlikums teritorijas zonējumam	83
5.2.	Priekšlikumi individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projekta nosacījumiem.....	83
	LITERATŪRAS AVOTU SARAKSTS	84
	INTERNETA RESURSU SARAKSTS	85

Teksta pielikumi

1. pielikums. Normatīvo aktu normas, kas tieši attiecas uz lieguma "Jaunciems" apsaimniekošanu
2. pielikums. Lieguma teritoriju centru ģeogrāfiskās koordinātas
3. pielikums. Eiropas Savienības aizsargājamo biotopu novērtējums saskaņā ar Eiropas datu formām dabas liegumā "Jaunciems"
4. pielikums. Dabas liegumā "Jaunciems" uzskaitītie augi
5. pielikums. Dabas liegumā "Jaunciems" ligzdojošas īpaši aizsargājamās putnu sugas
6. pielikums. Dabas liegumā "Jaunciems" konstatētās putnu sugas
7. pielikums. Eiropas nozīmes aizsargājami biotopi dabas liegumā "Jaunciems"
8. pielikums. Platību attiecības
9. pielikums. Dabas lieguma "Jaunciems" sugas un ar tām saistītais teritorijas novērtējums
10. pielikums. Dižkoku koordinātas
11. pielikums. Dižkoku anketas
12. pielikums. Dižkoka anketas veidne
13. pielikums. Apsaimniekošanas pasākumi dabas liegumā "Jaunciems" 2016.-2026.gadam
14. pielikums. Iespējas zemes īpašniekiem saņemt atbalstu dabas lieguma teritoriju apsaimniekošanai

Grafiskie pielikumi

1. pielikums. Jaunciema gatves ātruma ierobežojumi
2. pielikums. Ķīsezera ainava, iebraucot Rīgā no Kalngales
3. pielikums. Ligzdojošo putnu izplatības areāls Latvijā

Kartogrāfiskie pielikumi

- 1.1. pielikums. Teritorijas plānotā (atļautā) izmantošana dabas liegumā "Jaunciems" I teritorijā;
- 1.2. pielikums. Teritorijas plānotā (atļautā) izmantošana dabas liegumā "Jaunciems" II teritorijā;
- 1.3. pielikums. Teritorijas plānotā (atļautā) izmantošana dabas lieguma "Jaunciems" III teritorijā;
- 2.1. pielikums. Īpašumtiesību struktūra dabas lieguma "Jaunciems" I teritorijā;
- 2.2. pielikums. Īpašumtiesību struktūra dabas lieguma "Jaunciems" II teritorijā;
- 2.3. pielikums. Īpašumtiesību struktūra dabas lieguma "Jaunciems" III teritorijā;
- 3.1. pielikums. Dabas vērtības dabas lieguma "Jaunciems" I teritorijā;
- 3.2. pielikums. Dabas vērtības dabas lieguma "Jaunciems" II teritorijā;
- 3.3. pielikums. Dabas vērtības dabas lieguma "Jaunciems" III teritorijā;
- 4.1. pielikums. Apsaimniekošanas pasākumi dabas lieguma "Jaunciems" I teritorijā;
- 4.2. pielikums. Apsaimniekošanas pasākumi dabas lieguma "Jaunciems" II teritorijā;
- 4.3. pielikums. Apsaimniekošanas pasākumi dabas lieguma "Jaunciems" III teritorijā;
- 5.1. pielikums. Rekreācijas infrastruktūra dabas lieguma "Jaunciems" I teritorijā;
- 5.2. pielikums. Rekreācijas infrastruktūra dabas lieguma "Jaunciems" II teritorijā;
- 5.3. pielikums. Rekreācijas infrastruktūra dabas lieguma "Jaunciems" III teritorijā;
- 6.1. pielikums. Funkcionālais zonējums dabas lieguma "Jaunciems" I teritorijā;
- 6.2. pielikums. Funkcionālais zonējums dabas lieguma "Jaunciems" II teritorijā;
- 6.3. pielikums. Funkcionālais zonējums dabas lieguma "Jaunciems" III teritorijā;
- 7.1. pielikums. Zemes lietošanas veidi dabas lieguma "Jaunciems" I teritorijā;
- 7.2. pielikums. Zemes lietošanas veidi dabas lieguma "Jaunciems" II teritorijā;
- 7.3. pielikums. Zemes lietošanas veidi dabas lieguma "Jaunciems" III teritorijā.

Sabiedriskās apspriešanas materiāli

1. pielikums. 26.06.2014. Informatīvās sanāksmes par dabas aizsardzības plāna dabas liegumam „Jaunciems” izstrādes uzsākšanu
2. pielikums. 05.09.2014.Uzraudzības grupas 1.sanāksmes protokols
3. pielikums. 04.11.2014.Uzraudzības grupas 2.sanāksmes protokols
4. pielikums. 22.09.2015.Uzraudzības grupas 3.sanāksmes protokols
5. pielikums. 20.11.2015.Sabiedriskās apspriedes protokols
6. pielikums. Pārskats par priekšlikumiem un institūciju atzinumiem
7. pielikums. Izteiktie priekšlikumi sabiedriskās apspriedes sanāksmē
8. pielikums. Uzraudzības grupas noslēguma sanāksmes protokols 24.03.2016.

Tekstā lietotie saīsinājumi un apzīmējumi

IAIN	MK 21.02.2012. noteikumi Nr. 125 “Dabas lieguma “Jaunciems” individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”
ĪADT	īpaši aizsargājama dabas teritorija
LKS 92	Latvijas ģeodēzisko koordinātu sistēma
LSG	Latvijas Sarkanā grāmata
LVĢMC	Latvijas vides ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs, Valsts SIA
MK	Ministru kabinets
<i>Natura 2000</i>	Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas
Plāns	šis dabas aizsardzības plāns
RTIAN	Rīgas domes 20.12.2005. saistošie noteikumi Nr.34 “Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi”
TP	Rīgas teritorijas plānojums 2006.-2018.gadam
VKB	Vides Konsultāciju Birojs, SIA

Dokumentā iekļautie attēli

1.attēls. Dabas lieguma „Jaunciems” novietojums Rīgā (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”)	11
2.attēls. Velosipēdistu iespējas pārvietoties pa Jaunciema gatvi	13
(Google Earth, street view).....	13
3.attēls. Pieklūšanas ierobežojums, ceļā nobērtas šifera šķembas (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”).....	14
4.attēls. Pārvietošanās pa Ķīšezeri ar ledus jahtām (informācijas avots: www.zudusilatvija.lv un SIA “Vides Konsultāciju Birojs” 2015.g ziemā).....	14
5.attēls. Ķīšezera ainavas atklātne pretī P1 autoceļam (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”)	17
6.attēls. Divi pretplūdu aizsardzības varianti Ķīšezeram (PAIC, 2010).....	18
7.attēls. Kultūras pieminekļi liegumā un tiešā tā tuvumā (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”).....	21
8.attēls. Kļūdainās Pulksteņkalniņa atrašanās vietas identificēšanas piemēri	22
9.attēls. Mangaļu muiža 1791.gada kartē un “muzikantu saliņa” Mangaļu parkā (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”).....	22
10.attēls. Piekrastes reljefs (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”)	30
11.attēls. Virszemes ūdeņu novērojumu tīkla kartes tuvinājums stacijām Ķīšezērā (www.meteo.lv).....	31
12.attēls. Laivu nomas informācijas stends (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”).....	32
13.attēls. Atkritumi lieguma teritorijā (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”).....	33
14.attēls. Skaujošā glīvene Potamogeton perfoliatus diezgan bieži sastopama iegrimušo augu joslā. (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”).....	36
15.attēls. Eitrofas augsto lakstaugu audzes (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”).....	38
16.attēls. Mežainas piejūras kāpas Liepusalas pussalā (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”)	39
17.attēls. Skats uz Mangaļu parku no Ķīšezera krasta. Priekšplānā nekopti palieņu zālāji (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”).....	40
18.attēls. Dažas Mangaļu parkā sastopamās piepes (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”).....	40
19.attēls. Staignāju mežs Pretī Jaunciema 8. šķērslīnijai. Atzīmētais melnalksnis ir dižkoks (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”).....	41
20.attēls. Staignāju mežs ar purva bērza Betula pubescens dominantī (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”).....	42
21.attēls. Mežacūku rakumi dabas lieguma teritorijā (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”)	46
22. attēls. Invazīvās augu sugas – puķu sprigane Imptiens glandulifera (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”, www.dabasdati)	52
23.attēls. Lielā ķīra Larus ridibundus kolonija dabas lieguma III teritorijā (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”).....	57
24.attēls. Kuģošanas ātruma ierobežojuma zona – 14,4 km/h, MK Nr.158 (MK Nr.158, 3.pielikuma 4.attēls)	60
25.attēls. Makšķernieka laiva dabas lieguma „Jaunciems” sezonas lieguma akvatorijā – Pils kaktā, 28.06.2014. (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”).....	62
26.attēls. III teritorijas attēlojums dabas datu pārvaldības sistēmā Ozols	68
27. attēls. Bebru kaitējums dabas liegumā “Jaunciems” – potenciāls dižkoks	70

KOPSAVILKUMS

Dabas aizsardzības plāns (turpmāk – Plāns) dabas liegumam "Jaunciems" izstrādāts 10 gadus ilgam laika periodam un ir sadalīts galvenās sadaļās:

- 1) aizsargājamās teritorijas vispārējs raksturojums,
- 2) dabas vērtību uzskaitījums un novērtējums,
- 3) apsaimniekošanas pasākumu apraksts un priekšlikumi nepieciešamo grozījumu izdarīšanai normatīvajos aktos.

Dabas liegums „Jaunciems” atrodas Latvijas centrālajā daļā – Rīgas pilsētas Ziemeļu rajonā, Ķīšezera Z un A krastā. Lieguma kopējā platība ir 353 ha, no tā sauszeme 58% un ūdens teritorija 42%.

Dabas liegums "Jaunciems" ir vietējas nozīmes dabas liegums kopš 1993.gada, valsts – kopš 1999.gada. Kopš 2005.gada dabas liegums atzīts par *Natura 2000* (B tipa) teritoriju. 2012.gadā dabas liegumam izstrādāti individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi.

Dabas liegumā konstatēti desmit Eiropas nozīmes aizsargājami biotopi ar kopējo platību 203 ha (57,5% no dabas lieguma kopējās platības), no tiem 60 ha atrodas sauszemē. Liegumā konstatētas 12 aizsargājamas augu sugas (no tām 2 aizsargājamas visā Eiropā), sastopamas 18 īpaši aizsargājamas putnu sugas, no tām 10, domājams, liegumā ligzdo. Uzskaitīti 46 valsts un vietējas nozīmes aizsargājami koki. Dabas liegumam un tā apkārtnē piemīt augsta ainaviska vērtība.

Dabas aizsardzības plāna mērķis ir saglabāt dabas vērtības, palielināt aizsargājamo sugu atradņu, dižkoku, ainavu un biotopu kvalitāti, kā arī iespēju robežās līdzsvarot aizsardzības interesēs noteiktos aprobežojumus ar īpašnieku un teritorijas apmeklētāju interesēm.

Mērķa sasniegšanai plānotie apsaimniekošanas pasākumi:

- I. Prioritāri dabas liegumā nepieciešams nodrošināt zālāju apsaimniekošanu pļaujot vai ganot, izcirst nevēlamos kokus un krūmus, pļaut niedres, gūt apstiprinājumu lielā dumpja ligzdošanai liegumā, novērst tiešos dižkoku apdraudējumus, īstenot teritorijas marķēšanu dabā, izvietot informāciju par kārtību dabas liegumā un risināt sezonas lieguma nosacījumu pārkāpšanas problēmu. Šīm aktivitātēm ir kritiska nozīme biotopu un sugu aizsardzībā.
- II. Nozīmīgi pasākumi, kuru īstenošanai var būt labvēlīga ietekme uz biotopu un sugu aizsardzību, tostarp plānota sabiedriskā monitoringa sistēmas stiprināšana, bukletu sagatavošana par dabas vērtībām, auto novietošanai piemērotu vietu organizēšana atbilstoši Ceļu satiksmes noteikumiem.
- III. Plānā paredzēti pasākumi, kuriem nav tiešas ietekmes uz aizsargājamo biotopu un sugu pastāvēšanu, bet kuru īstenošana var veicināt ilgtspējīgu attīstību, plānojot citu interešu nodrošināšanu dabai draudzīgā veidā, piemēram, īstenojot dabas liegumu informatīvo zīmju evolūciju, integrējot tajās QCode ar saiti uz papildu informāciju par dabas liegumu vai skatu laukumu izveidi.

Plānam pievienoti četrpadsmit (14) teksta pielikumi, trīs (3) grafiskie pielikumi, divdesmit viens (21) kartogrāfiskais pielikums un astoņi (8) sabiedriskās apspriešanas pielikumi.

Plāns sagatavots saskaņā ar MK 09.10.2007. noteikumu Nr. 686 "Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību" prasībām. Aizsargājami biotopi noteikti pēc "Eiropas Savienības aizsargājami biotopi Latvijā. Noteikšanas rokasgrāmata" 2. precizētā izdevuma (Auniņš, 2013). Papildus ievērotas Komisijas Īstenošanas lēmuma 2011/484/ES (2011) "Par formu, kādā sniedzama informācija par Natura 2000 teritorijām" prasības.

1. IEVADS

Dabas liegumam "Jaunciems" dabas aizsardzības plāns (turpmāk - Plāns) sagatavots pamatojoties uz 2014.gada Pakalpojuma līgumu Nr. DMV-14-70-lī, kas noslēgts starp Rīgas domes Mājokļu un vides departamentu un SIA „Vides Konsultāciju Birojs” (reģistrācijas numurs LV 40003282693, juridiskā adrese: Jēkaba iela 26/28 – 9, LV-1050; biroja adrese: Ezermalas iela 28, Rīga, LV-1014), ņemot vērā līguma tehnisko specifikāciju, Latvijas Republikā spēkā esošos normatīvos aktus un plānošanas dokumentus, kas regulē dabas un kultūrvēsturisko vērtību saglabāšanu, aizsardzību un apsaimniekošanu, nodrošinot dabas un vides aizsardzību, kā arī radot un nodrošinot potenciālu saimnieciskajai attīstībai.

Plāna izstrādes nolūkos tika veikta teritorijas apsekošana, fotografēšana, sertificētu ekspertu atzinumu iegūšanai tika piesaistīti dabas eksperti (saldūdeņu bioloģe Egita Zviedre, ornitoloģe Sintija Martinsone, biotopu eksperte un zālāju bioloģe Egita Grolle, biotopu eksperte un mežu speciāliste Elīza Kuške), notika izvērstas sarunas ar vietējiem iedzīvotājiem un citiem interesentiem. Savu ieguldījumu Plānā sniegušas pilsētplānošanas un tiesību jautājumu eksperte Ieva Renkvica, arhitekts Egons Bērziņš, ģeologs Oskars Stiebriņš, ģeodēzijas inženieri Mārtiņš Žīgurs un Guntars Rubenis, ihtiologs Kaspars Abersons, biedrības "*Makšķernieku organizāciju sadarbības padome*" valdes priekšsēdētājs Mārtiņš Balodis, ornitologs Ruslans Matrozis, entomologs Mārtiņš Kalniņš, Rīgas Ziemeļu izpilddirekcijas pārstāvis Edijs Pelšs, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta pārstāvis Mareks Silovs, speciāliste dabas aizsardzības plānu izstrādē Lelde Eņģele un citi.

Ar normatīviem aktiem, kuri nosaka dabas aizsardzības plānu izstrādes kārtību, to sagatavošanas institucionālajā procesā integrēta Orhūsas konvencijas¹ būtība – ar vidi saistītus jautājumus izskatīt, nodrošinot sabiedrības līdzdalības tiesības. Tādēļ, uzsākot darbu pie Plāna izstrādes, 2014.gada 26.jūnijā Rīgas 7. pamatskolas telpās tika organizēta informatīva sanāksme. Par sanākumi tika izplatīti attiecīgi informatīvi paziņojumi, tostarp izsūtītas individuālas vēstules visiem dabas lieguma teritorijas zemju īpašniekiem. Sanāksmē piedalījās vairāki desmiti interesentu un viņu izteiktās idejas un atziņas sniedza vērtīgu ievirzi turpmākajā Plāna izstrādes laikā. Sanāksmes protokols pievienots sabiedrisko apspriešanas materiālu 1. pielikumā.

Dabas aizsardzības pārvaldes izveidotā uzraudzības grupa sniedza vērtīgus papildinājumus un palīdzēja nonākt pie galvenajām Plānā iekļautajām atziņām. Plāna izstrādes laikā notika trīs uzraudzības grupas sanāksmes – 2014.gada 5.septembrī, 4.novembrī un 2015.gada 22.septembrī –sanāksmju protokoli pievienoti sabiedrisko apspriešanas materiālu 2., 3. un 4.pielikumā. Lēmumu par Plāna nodošanu sabiedriskajai apspriešanai uzraudzības grupa saskaņoja elektroniski.

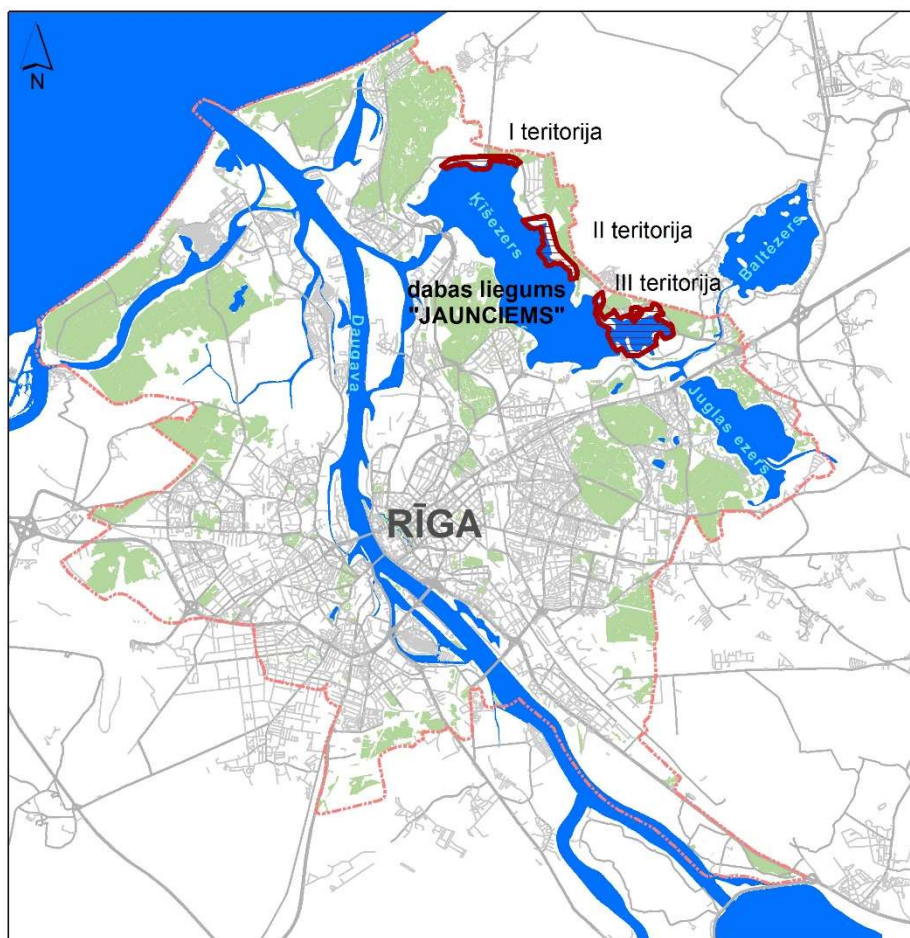
Dabas aizsardzības plāna Sabiedriskā apspriešana izsludināta Latvijas Vēstnesī 06.11.2015. un notika 20.11.2015. Latvijas universitātes Akadēmiskajā centrā Torņakalnā, Rīgā, Jelgavas ielā 1. Elektroniski Dabas aizsardzības plāna projekts bija pieejams SIA „Vides Konsultāciju Birojs” mājas lapā www.vkb.lv, sadaļā "Jaunami". Komentārus rakstiski varēja iesniegt līdz 26.11.2015. Sabiedriskās apspriešanas sanāksmes protokols (sabiedrisko apspriešanas materiālu 5.pielikumā), kā arī pārskats par saņemtajiem iesniegumiem un plānā veiktajiem labojumiem pievienots sabiedrisko apspriešanas materiālu pielikumos. Plānā iekļauta informācija no 2011.gadā izstrādātajiem Ķīšežera ekspluatācijas (apsaimniekošanas) noteikumiem, atsevišķus jautājumus Plāna izstrādes laikā precizējot un papildinot.

¹ ANO/EEK 25.06.1998. konvencija „Par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem” (Orhūsas konvencija).

2. AIZSARGĀJAMĀS TERITORIJAS RAKSTUROJUMS

2.1. Dabas lieguma atrašanās vieta

Dabas liegums „Jaunciems” atrodas Latvijas centrālajā daļā, Rīgas pilsētas Ziemeļu rajonā. Tas sastāv no trim teritorijām, kuras novietotas Ķīšezera Z (I teritorija), A (II teritorija) un DA (III teritorija) (skat. 1. attēlu). Turpmāk tekstā teritorijas tiks nosauktas – I teritorija, II teritorija, III teritorija. Dabas lieguma teritorija aizņem 353 ha lielu teritoriju. No šīs kopējās platības kopumā 210 ha – 58% aizņem sauszemes teritorijas, bet 143 ha – 42% Ķīšezera ūdeņi. Ķīšezera kopējā platība ir 1740 ha, lieguma teritorija no tā tikai 8%. Datus par dabas lieguma platību dalījumu apkopotas tabulās 8. teksta pielikumā.

1.attēls. Dabas lieguma „Jaunciems” novietojums Rīgā (SIA „Vides Konsultāciju Birojs”)

Dabas lieguma teritoriju centru ģeogrāfiskās koordinātes apkopotas tabulā 2. teksta pielikumā.

Gandrīz visu lieguma I teritorijas Z pusi norobežo Jaunciema gatve, D šī robeža šķērso ūdeņi. Lielākā daļa lieguma II teritorijas daļas A robeža iet pa Jaunciema gatvi. R šī robeža šķērso ūdeņi. III teritoriju raksturo sazarota kontūra. Cieši pie lieguma daudzviet piekļaujas privātmāju pagalmi un mazădārziņu rajons Pils kakta D. Dabas lieguma ūdens teritorija ietilpst Ķīšezera akvatorijā (Daugavas upju baseina apsaimniekošanas plānā un valsts SIA “Latvijas vides ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs” fondos identificēts kā ūdensobjekts E401).

2.2. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas statuss

Dabas liegumam "Jaunciems" valsts nozīmes dabas lieguma statuss nostiprināts ar MK 15.06.1999. noteikumiem Nr.212 "*Noteikumi par dabas liegumiem*". Lieguma robežas definētas minēto noteikumu 163.pielikumā, atsevišķās teritorijas identificētas, tās numurējot.

1993.gadā tas tika izveidots kā vietējas nozīmes dabas liegums ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas un Ziemeļu rajona Valdes Tautas Deputātu Padomes lēmumiem.

Latvijas īpaši aizsargājamo dabas teritoriju valsts reģistrā dabas liegums "Jaunciems" apzīmēts ar kodu – LV0524600.

Saskaņā ar 02.03.1993. likuma "*Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām*" pielikumu, dabas liegums kopš 2005.gada iekļauts Latvijas *Natura 2000* – Eiropas nozīmes aizsargājamo teritoriju sarakstā, ierindojo to starp B tipa teritorijām, t.i., teritorijas, kas noteiktas īpaši aizsargājamo sugu, izņemot putnus, un īpaši aizsargājamo biotopu aizsardzībai.

2.3. Dabas lieguma aizsardzības un izmantošanas kārtība

Individuālie nosacījumi rīcībai dabas liegumā "Jaunciems" noteikti ar MK 21.02.2012. noteikumiem Nr.125 "*Dabas lieguma "Jaunciems" individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi*".

Jautājumos, kas attiecas uz dabas liegumu, bet nav tieši atrunāti IAIN, rīcību reglamentē MK 16.03.2010. noteikumi Nr. 264 "*Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi*".

Citi dabas lieguma apsaimniekošanu un pārvaldi, dabas vērtību aizsardzību, kā arī Plāna izstrādi, reglamentējoši normatīvie akti uzskaitīti 1. teksta pielikumā. Biotopi klasificēti atbilstoši Latvijas biotopu klasifikatoram (Kabucis, 2001). Klasifikatora kodu turpmāk tekstā doti iekavās aiz biotopa; prioritāri aizsargājamo biotopu kodu tekstā atzīmēti ar zvaigznītes simbolu "*" iekavās aiz biotopa nosaukuma.

2.4. Dabas lieguma izveidošanas mērķis

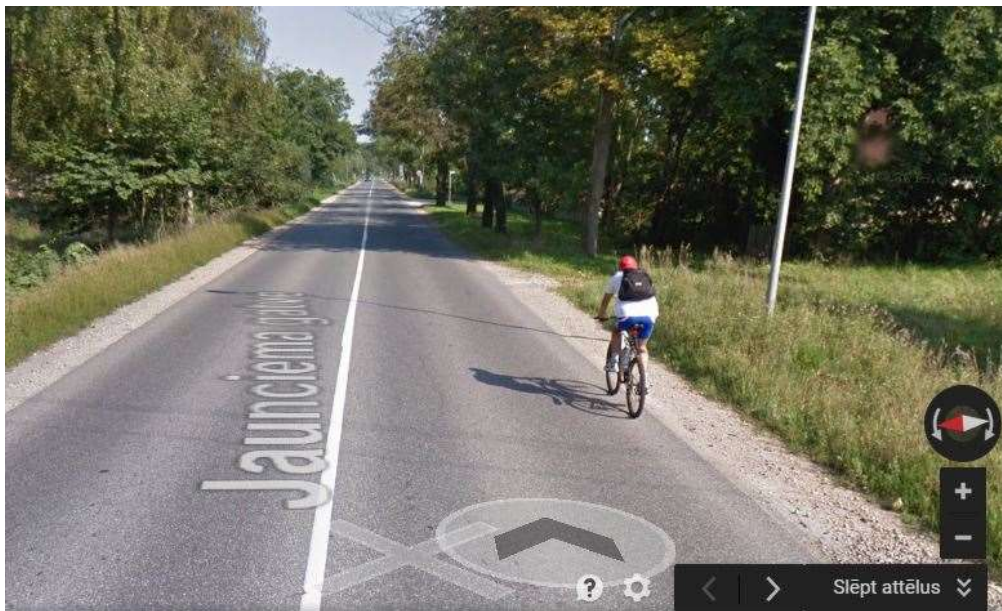
Dabas liegums izveidots, lai nodrošinātu aizsardzību Latvijas un Eiropas Savienības nozīmes īpaši aizsargājamiem biotopiem un īpaši aizsargājamām augu un dzīvnieku sugām, kā arī nodrošinātu rekreācijai un izglītībai piemērotu teritoriju aizsardzību pilsētvidē un kultūrvēsturiskās ainavas saglabāšanu.

2.5. Sauszemes pievedceļi

Dabas liegumam ir sauszemes pievedceļi. Visas dabas lieguma teritorijas savstarpēji savieno Jaunciema gatve. Šī ir līkumaina, ātra transporta maģistrāle ar intensīvu satiksmi, no kuras lielu daļu pārstāv kravu transports ceļā uz ostu. Apdzīvotās vietās noteiktais ātruma ierobežojums ir 50 km/h, ceļa posmos, kuri šķērso dabas teritorijas, lielākoties – 70 km/h (skat 1.grafiskajā pielikumā). Jaunciema gatve pašlaik ir šaura, nepietiekami apgaismota, tāpēc pārvietošanās pa ceļa nomali šeit ir ārkārtīgi bīstama un nav ieteicama (skat. 2.attēlu).

Gājēju un velosipēdistu ceļa gar Jaunciema gatvi nav, līdz ar to ceļš, kas nodrošina piekļuvi dabas liegumam, vienlaikus to izolē. Turpmāk, plānojot pilsētas attīstību, nepieciešams

izvērtēt autoceļa noslodzi, vērtējot pašlaik esošo pieprasījumu gājēju, velosipēdu un automašīnu kustībai, kā arī iesaistīto satiksmes dalībnieku drošību.

2.attēls. Velosipēdistu iespējas pārvietoties pa Jaunciema gatvi

(Google Earth, street view)

Dabas lieguma apmeklētājiem nav īpaši ierīkotu automašīnu stāvvietu. Plāna izstrādes laikā identificēta dabas vērtību aizsardzībai nepieņemama, nesankcionēta automašīnu novietošanas prakse. Automašīnu stāvvietu organizēšana, atbilstoši Ceļu satiksmes noteikumiem, paredzēta kā nozīmīgs apsaimniekošanas pasākums 4.nodaļā.

Pa Jaunciema gatvi kursē trīs sabiedriskā transporta maršruti: satiksmes autobusi 11. (Abrenes iela – Jaunciems - Suži), 19. (Mežciems – Bukulti - Sarkandaugava) un 29. (Mežciems – Jaunciems – Vecmīlgrāvis (vasarās kursē līdz Vecākiem)). Pēc statistikas datiem, kuri sniegti portālā *apkaimes.lv* – Jaunciema un Sužu apkaimē diennaktī tiek veikti 73 sabiedriskā transporta reisi.

Dzīvojamās teritorijas Jaunciema gatves Ķīsezera pusē nodrošina piekļūšanu dabas liegumam pa Jaunciema gatves šķērsielām. Vairākas šķērsielas ir norobežotas – privātīpašnieki izmanto savas tiesības slēgt teritoriju brīvai piekļuvei ar transporta līdzekļiem (skat. 3. attēlu). Vietumis dažādā attālumā no ūdens līnijas gar ezeru identificējamas takas un pat šauri celiņi. Autoceļam un ezeram paralēlās takas varētu savienot, veidojot nepārtrauktu gājēju vai velo maršrutu ap Ķīsezera. Šādas perspektīvas infrastruktūras izveidošana aprakstīta 4.nodaļā kā vērtīgs pasākums, kas nodrošinātu sabiedrības intereses, un vienlaikus būtu saskaņā ar dabas aizsardzības interesēm.

3.attēls. *Pieklūšanas ierobežojums, ceļā nobērtas šķerfa šķembas (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”)*

2.6. Ūdens pievedceļi

Laivošanai pa Ķīšezeri ir senas tradīcijas. Ķīšezers ir desmitais lielākais ezers Latvijā un lielākais ezers Rīgas teritorijā. Ezera virsmas platība 17,4 km². 1913. gadā Rīgas Jahtklubs ezera krastā uzcēla kluba māju, kā arī nelielu ēku ar telpu sacīkšu vadītājiem, bāku, ierīkoja laivu novietni. Līcī, iepretī toreizējām Klētnieku mājām (tagadējā Ķeizarmeža apkārtnē), novietni ierīkoja arī Vidzemes jahtklubs. Pirms 1. pasaules kara Ķīšezērā notika vairākas starptautiskas regates. 20. gadsimta 30. gados uz Ķīšezera ledus trīsreiz notika Eiropas čempionāti ledus burāšanā (skat. 4.attēlu), tradīcija Ķīšezērā ir atjaunota.

4.attēls. *Pārvietošanās pa Ķīšezeri ar ledus jahtām (informācijas avots: www.zudusilatvija.lv un SIA “Vides Konsultāciju Birojs” 2015.g ziemā)*

Ezers tiek izmantots burāšanā, laivošanā un kā ūdensceļš, kas savieno Baltezeru un Juglu ar Daugavu. Tas nozīmē, ka pa ūdensceļiem līdz liegumam iespējams nokļūt praktiski no jebkuras savienoto ūdensobjektu teritorijas Rīgā. No citām pilsētas ūdens teritorijām Ķīšezers pieklūstams caur Juglu un Mīlgrāvi.

Ar ūdeni saistīta rekreācija gūst arvien lielāku popularitāti. Tādēļ 2011.gadā izstrādātajos Ķīšezera ekspluatācijas (apsaimniekošanas) noteikumos tika izvērtēta un integrēta iecere noteikt hidroplānu nolaišanās zonu Ķīšezera vidienē. Noteikumos identificētas un norādītas 2011. gadā esošās un iespējamās laivu nolaišanas vietas. Noteikumos paredzēts izveidot un uzturēt kuģu ceļu, attīstīt ūdenstransporta maršrutus, kuri savieno atsevišķus ezera piekrastes objektus, bet dabas liegumā piestātnes nav paredzētas. Vienīgā saskare ar dabas lieguma zonu noteikumos norādīta III teritorijā, kur transporta kustība šķērso dabas liegumu tā Juglas kanāla daļā. Minētā faktora dabas aizsardzības dimensija ar negatīvo ietekmi uz aizsargājamām putnu sugām analizēta 3.3.4. nodaļā un samazināšanas iespējamie risinājumi tiek aplūkoti Plāna 4.2.13. apakšnodaļā.

Dabas liegumā pastāv dažas laivu piestātnes. Atsevišķas no tām ir aprīkotas ar laipām, citas ir tikai izplautas takas ar ūdenī noenkurotu kuģošanas līdzekli. Identificētas, ar dabas liegumu tieši saistītas divas privātas laivu nolaišanas vietas. Ārpus dabas lieguma, otrpus Jaunciema gatvei, Langas grīvā izveidota laivu noma. Šajā vietā, iepriekš sazinoties, iespējams nolaist arī savu laivu nolaišanai ūdenī, lai nokļūtu Ķīšezera akvatorijā. Tomēr nepieciešams ņemt vērā, ka tas atļauts tikai vieglas konstrukcijas laivām – t.i., laivām bez dzinējiem vai piepūšamām laivām. Tas iespējams vienīgi šķērsojot dabas lieguma zonu.

Lielāku peldlīdzekļu nolaišana ūdenī iespējama III teritorijā (skat. 5.3.kartogrāfiskajā pielikumā). Iespēja pieejama iepriekš vienojoties ar privātpersonu. Publiska, brīvi pieejama, bet neaprīkota vieglas konstrukcijas laivu nolaišanas vieta identificēta III teritorijā – Pils kaktā no mazdārziņu teritorijas puses. No iespējamās automašīnas novietošanas vietas tā atrodas aptuveni 50 m attālumā. Šī zona tiek izplauta, konstatēts, ka laivas te tiek vilktas arī pa zemi. Plānā ierosināts šo vietu aprīkot ar informāciju par sezonas liegumu, iespēju robežās izbūvēt laipas un ierīkot nepieciešamo infrastruktūru. Tomēr galvenās publiskās piekļuves nodrošina ārpus dabas lieguma krasta līnijas esoši objekti Ķīšezera krastā. Starp tām atzīmējama gan Jaunciema jahtu osta, daži laivu garāžu kooperatīvi un citas privāti organizētas piekļuves iespējas.

Tur paredzēts kuģu ceļš, kurš marķēts pa platāko ūdens joslu un paredzēts atpūtas kuģu satiksmei (atpūtas kuģis —sportam un atpūtai paredzēts kuģošanas līdzeklis, kura garums ir no 2,5 līdz 24 metriem, kuru neizmanto komerciālos nolūkos un kuram nav profesionālas apkalpes; MK 01.03.2005. noteikumi Nr.158 “*Noteikumi par kuģošanas līdzekļu satiksmi iekšējos ūdeņos*”), izņemot ūdens motociklus.

Kaut arī dabas lieguma “Jaunciems” ūdens teritorija atzīta par ES nozīmes aizsargājamu biotopu “Eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju” (3150) īpašu aizliegumu veidot laipas noteikt nav nepieciešams. Veicot piekrastes sakopšanu saskaņā ar Plāna rekomendācijām, tostarp izplaujot piekrastes niedrāju, tiktu izveidota fragmentēta augāja struktūra, kas veicinātu bioloģiskas daudzveidības attīstību. Būtiski pievērst uzmanību tehnoloģijai, kā tiek būvētas laipas – katrā ziņā tas darāms bez kaitējuma nodarīšanas dabas videi – vēlama prakse nostiprināt pāļus ziemā, sasaluma periodā caur ledu un laipu piestiprināt vēlāk – vasaras sezonā. Tāda tehnoloģija nodrošina iespēju mazāk ietekmēt grunti un zemsedzi. Tomēr, lai novērstu stihisku krasta ainavas pārveidi, laipu izveidošanai nepieciešams saņemt tehniskos noteikumus no Dabas aizsardzības pārvaldes.

Lielāka uzmanība pievēršama tam, kādi peldlīdzekļi pārvietojas dabas lieguma teritorijā, arī ātrumam, ar kādu ātrumu tie pārvietojas. Šajā nolūkā IAIN nostiprināms pieļaujamais pārvietošanās ātrums dabas lieguma teritorijā. Skat. 4.2.13. apakšnodaļu.

2.7. Ainavas

Eiropas ainavu konvencija (2000), kas ratificēta Latvijā 2007. gadā, ainavu nozīmi raksturo sekojoši: ainavām ir nozīmīga sabiedriskā loma kultūras, ekoloģijas, vides un sociālajā jomā. Ainavas ir svarīga vietējās kultūras veidošanās sastāvdaļa, kas veido cilvēku labsajūtu. Ainavas ir svarīga cilvēku dzīves kvalitātes daļa. Ainavas kvalitāte un daudzveidība ir kopīgs resurss. Pārmaiņas pilsētplānošanā, transportā, infrastruktūrā, tūrismā un rekreācijā daudzos gadījumos paātrina ainavu pārveidošanos. Konvencijā atzīta sabiedrības vēlme baudīt augstas kvalitātes ainavas.

Dabas liegumu, aizsargājamo jūras teritoriju un dabas rezervātu izveides mērķis ir sugu, biotopu un dzīvotņu aizsardzība, vienlaikus aizsargājot arī tiem raksturīgo ainavu. Ainavu politikas pamatnostādņēs (2013) konstatēts, ka daļa Latvijas ainavisko vērtību ir iekļautas dabas liegumu u.c. ĪADT teritorijās, taču, pamatojoties uz ES direktīvām, līdz šim šajās teritorijās galvenokārt tika akcentēta sugu un biotopu aizsardzība. Kultūrvēsturiskās ainavas

saglabāšana ir arī viens no dabas lieguma "Jaunciems" izveidošanas nolūkiem (IAIN, 2.punkts).

Ainavu politikas pamatnostādņēs atzīts, ka pašlaik trūkst valstisku metodisku vadlīniju ainavu novērtēšanai dažādos teritorijas attīstības plānošanas līmeņos. Latvijas ainavas tiek vērtētas, izmantojot dažādas pieejas un plānošanas dokumentos ainavu aizsardzības un attīstības jautājumi pārsvarā ir ietverti vispārīgā formā. Arī dabas lieguma "Jaunciems" gadījumā ainava nav tikusi pārvaldīta un veidojusies stihiski. Vienlaikus pamatnostādņēs paredzēts organizēt pasākumus, kuri veicinātu ainavu konvencijā izvirzīto īpašo pasākumu īstenošanu – izpratnes veidošanu par ainavu vērtību un to lomu, speciālistu apmācību ainavu novērtēšanā un pārvaldībā. Speciālistu uzdevumi būtu pēc konsultācijām ar sabiedrību, identificēt ainavas, noteikt ainavas kvalitātes mērķus identificētajām un izvērtētajām ainavām, kā arī ieviest instrumentus, ar mērķi aizsargāt un pārvaldīt ainavas. Ainavu politika rosina cerību, ka nākošā dabas aizsardzības plāna izstrādes brīdī būs panākts progress ainavu plānošanai valstī, un ainavu problemātiku dabas liegumā "Jaunciems" būs iespējams kvalitatīvi pārskatīt saskaņā ar nodibinātu, vispārpieņemtu kārtību.

Ķīšezers atrodas Rīgavas smilšainā līdzenuma mežāru ainavu apvidus Ķīšezera ezeraines ainavu telpā (Ramans, 1994). Rīgavas smilšainā līdzenuma mežāru ainavai raksturīga mozaikveida struktūra – pļavu un savrupmāju mija ar skuju un lapu koku mežu puduriem. Ezeraines ainavu telpa ir ainavu vienības tips, kurā ainavas funkcionāli un vizuāli saistītas ar ezeru vai ezeru virkni. Tās gan ainaviskā, gan bioloģiskā ziņā ir vienas no vērtīgākajiem ainavu sakopojumiem Latvijā.

No krastiem paveras daudz vizuāli augstvērtīgu skatu uz ezeru un tam piegulošām platībām - ezeram piemīt augsta ainaviskā vērtība. Svarīgi ainavas elementi ir savrupmājas, kāpu atsegumi, dižkoki, ezera spoguļvirsmas un pati plašā krasta līnija. Krastiem aizaugot, to ainaviskā vērtība samazinās.

Ķīšezera ekspluatācijas (apsaimniekošanas) noteikumos ir identificētas būtiskākās ainavu perspektīvas. Plāna izstrādes laikā ir identificētas vēl dažas ainaviski vērtīgas teritorijas, kas ir saistītas ar dabas liegumu. Plāna izstrādātāju ieskatā nozīmīgākie skatu virzieni attēloti Plāna 4.1., 4.2., un 4.3. kartogrāfiskā pielikumā. Ainavas tiek aizsargātas ar Aizsargjoslu likuma 7.pantu, kur noteikts, ka apvidum raksturīgās ainavas saglabāšanai ap virszemes ūdensobjektiem nosaka aizsargjoslu (Ķīšezera gadījumā visā applūstošās teritorijas platumā, bet ne mazāk kā 10 m no krasta līnijas). Ap Ķīšezera noteiktā virszemes ūdensobjektu aizsargjosla dabas lieguma teritorijās attēlota Plāna 3.1., 3.2., un 3.3. kartogrāfiskā pielikumā "Dabas vērtības".

Izteismīgas Ķīšezera ainavas dažviet atklājas arī garāmbraucējiem, kas pārvietojas pa Jaunciema gatvi. Reljefa īpatnības un dažādi vizuāli šķēršļi – niedru audzes, koki un degvielas uzpildes stacija vienlaikus ar ātro satiksmi nenodrošina ainavu atklātnes tādā mērā, kādā tas būtu iespējams. Veicot Plānā paredzētos apsaimniekošanas pasākumus – niedru pļaušanu un nevēlamo koku un krūmu izzāģēšanu, dažos posmos tiks panākts ieguvums arī plašākai ainavai.

Ainavas pieejamības uzlabošana paredzama, īstenojot apsaimniekošanas pasākumus perspektīvo gājēju un veloceliņa, kā arī Liepusalas skatu laukuma izveidē. Pašreiz nozīmīgākie publiski pieejamie skatu punkti ainavas baudīšanai ir soliņi Liepusalas galā un Klipes kalnā; no paaugstinājuma ainava labi novērojama arī Jaunciema gatves D. Paaugstinājuma sniegtās priekšrocības var izmantot uz kāpas (kuras maksimālais augstums sasniedz pat 17,7 m. vjl.) III teritorijas Z, izveidojot skatu laukumu ar trepēm gar kāpas nogāzi. Plaša perspektīva pār Ķīšezera pavērtos atklājot ainavu arī no I teritorijas, iekļaujot

arī kuģu remonta rūpnīcas, Mīlgrāvja satiksmes pārvada un ostas infrastruktūras savdabīgo ainavu.

I teritorijā spēcīgākā esošajās ielas sarkanajās līnijās pretī pagriezienam uz Carnikavu (Latvijas reģionālajam autoceļam P1 Rīga-Carnikava-Ādaži) saglabājusies pagājušā gadsimta otrajā pusē izvietota degvielas uzpildes stacija. Savulaik zemesgabals ar degvielas uzpildes staciju bija iekļauts dabas lieguma teritorijā ar noteiktu funkcionālo zonējumu – ainavu aizsardzības zona. Pašlaik teritorija, līdz ar jaunākajām apstiprinātajām ielu sarkanajām līnijām, no dabas lieguma ir izslēgta. Daļa degvielas uzpildes stacijas infrastruktūras tiešā veidā aizklāj skatu uz ezeru visiem, kuri uz Jaunciema gatvi nogriežas no autoceļa P1 (skat. 5. attēlu). Piebilstams, ka ainava atklājas autobraucējiem pēc ilgstoša brauciena pa taisnu ceļu, ko ieskauj mežs. Līdz ar to pats pievedceļš sagatavo skatītāju potenciālajai Ķīšezera ainavas atklātnei.

5.attēls. Ķīšezera ainavas atklātne pretī P1 autoceļam (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”)

Jaunciema gatve pret autoceļu P1 ir reljefa nogāzē, pirms krustojuma no paaugstinājuma uz autoceļu būtu pārskatāma īpaši plaša panorāma. Kritums šajā 300 m posmā no Rīgas pilsētas robežas līdz Jaunciema gatvei pārsniedz 8 m. Abās Jaunciema gatves pusēs likvidējot skatu aizsedzošos objektus – ēkas, krūmus un kokus – Rīgas pilsēta iegūtu izcilu pilsētas vizītkarti. Papildus pilsētas robežu uz šī ceļa var apzīmēt ar izteiksmīgāku Rīgas pilsētas zīmi, kopā ar ezera ainavu veidojot iespaidīgu kompozīciju. Ilustrāciju virkne pašreizējās situācijas attēlojumam pievienota Plāna 2. grafiskajā pielikumā. Atbilstoši nākotnes iecerei – Jaunciema gatves paplašināšanai šajā zonā paredzēts izbūvēt apļveida krustojumu.

2.8. Pretplūdu aizsardzības pasākumi

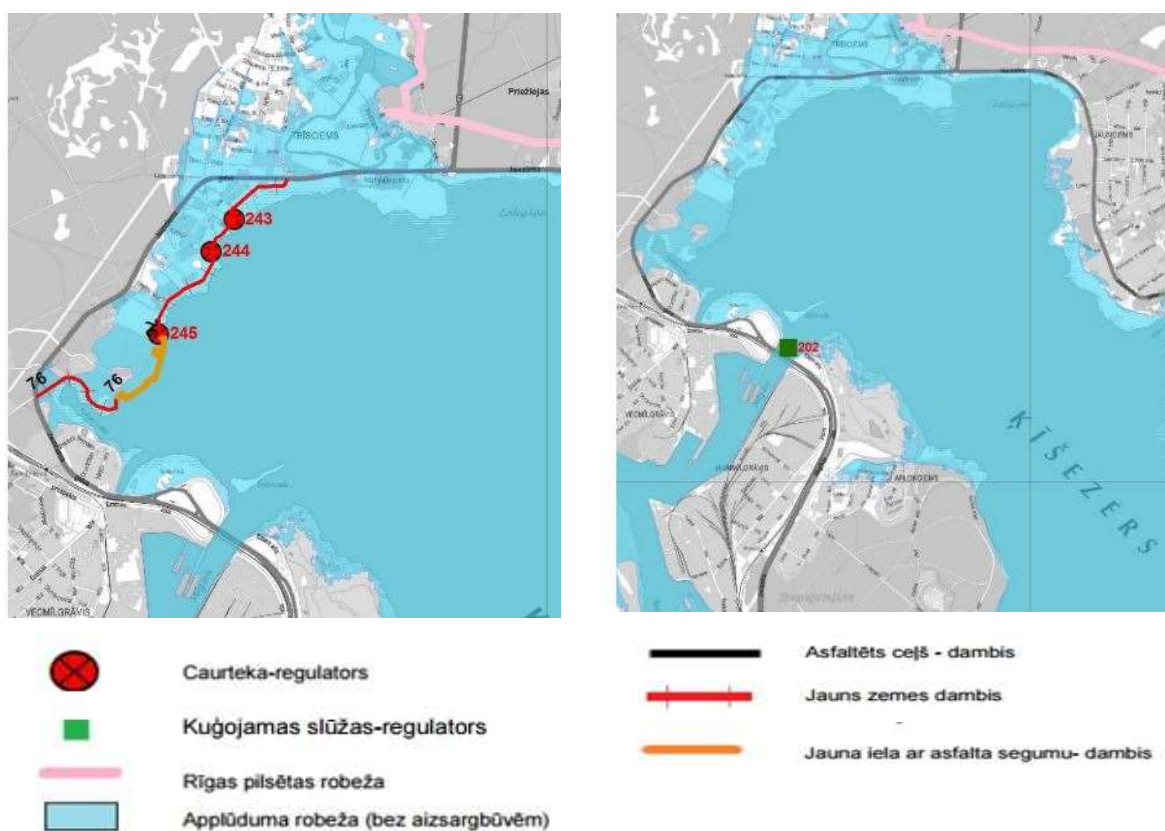
Ķīšezers caur Mīlgrāvi ir saistīts ar Daugavu un jūru. ZR un R vēju ietekmē visos Daugavas grīvas hidroloģiskā tīkla virszemes ūdenobjektos, tostarp arī Ķīšezērā – notiek ievērojama ūdens līmeņa paaugstināšanās. Vidēji šādi uzplūdi Ķīšezērā notiek 14 reizes gadā (www.meteo.lv).

Nemot vērā to, ka Ķīšezera krasti applūst, saistoši ir MK 24.11.2009. noteikumi Nr.1354 „Noteikumi par sākotnējo plūdu riska novērtējumu, plūdu kartēm un plūdu riska pārvaldības plānu”.

Plūdu riska pārvaldības plāns Rīgas pilsētai, aptverot arī Ķīšezera, ir izstrādāts un apstiprināts 2012.gadā. Aprēķināts, ka lielu plūdu gadījumā applūstu plašas teritorijas ap Ķīšezera (ūdeņu iziešanas tālumu ārpus krastiem ilustrē 6.attēls). Plūdu riska pārvaldības plāna izstrādes ietvaros 2010. gadā tika izstrādāts pētījums “Ar klimata pārmaiņām saistīto hidroloģisko procesu patreizējā un potenciālā ietekme uz Rīgas pilsētas teritoriju”, tostarp izstrādāti divi principiāli atšķirīgi pretplūdu aizsardzības scenāriji

Ķīšezera piekrastes, tostarp Trīsciema apkaimes aizsardzībai pret plūdiem – dambju izbūve gar Ķīšezera Z krastu (6.attēlu pa kreisi) vai slūžu izbūve Mīlgrāvī (6.attēlu pa labi).

Ūdeņu pieplūde un atplūdi Ķīšezērā ir viens no būtiskākajiem faktoriem, kas veido dabas lieguma “Jaunciems” palienu pļavu īpašos priekšnoteikumus tur atrodamo īpaši aizsargājamo augu sugu eksistencei.

6.attēls. Divi pretplūdu aizsardzības varianti Ķīšezeram (PAIC, 2010)

Plāna ietvaros abus scenārijus izskatīja arī piesaistītie dabas eksperti. Slūžas no ekstrēmiem ūdeņu uzplūdiem pasargā visu Ķīšezera akvatoriju. Dambju iecere no uzplūdiem sargātu dambju ieskaustos nekustamos īpašumus – dabas lieguma zemēm šis risinājums aizsardzību nenodrošina. Tas pats atzīmējams arī par citu lokālu pretplūdu infrastruktūru – caurtekām, regulatoriem. Jebkuri plūdi nozīmē ūdeņu uzduļķošanu, bet, kas vēl nozīmīgāk, plūdu laikā ūdenstilpēs tiek ieskalotas papildu barības vielas. Saldūdeņiem tas nozīmē papildu slodzi, jo tās veicina ūdenstilpes pastiprinātu aizaugšanu. Līdz ar to priekšroka starp piedāvātām alternatīvām no dabas aizsardzības viedokļa dodama slūžu izbūvei.

Papildus jāievēro, ka, saskaņā ar Satversmes tiesas spriedumu Lietā Nr.2006-09-03, teritorijās ar applūduma varbūtību aizliegts celt ēkas un būves, kā arī aizliegts veikt teritorijas uzbēršanu ar apbūves mērķi, jo tas rada papildus plūdu risku vietās, kur plūdu draudi līdz šim brīdim nav bijuši. Ķīšezeram noteikta virszemes ūdensobjekta aizsargjosla, iekļaujot plūdu apdraudētās teritorijas.

2.9. Zemes īpašuma formas un lietošanas veidi

2.9.1. Zemes lietošanas veidi

Dabas liegums "Jaunciems" izvietots sauszemē un ūdenī. Sauszemes un ūdens platību attiecības dabas liegumā "Jaunciems" un tā daļās un visā liegumā kopumā apkopotas 8. teksta pielikumā.

Lielāko daļu sauszemes teritorijas aizņem pļavas, meži un krūmāji. Zemes zem ēkām un pagalmiem aizņem apbūve dabas lieguma neitrālajās zonās I un II teritorijās. Nelielu zemes platību aizņem zeme zem ceļiem. Daži dabā konstatējamie zemes ceļi nav noteikti kā ceļi ar sarkanajām līnijām. Atbilstoši sauszemes un ūdens teritorijas attiecībām, zemes zem ūdeņiem aizņem nedaudz mazāk kā pusi (48%) no dabas lieguma kopējās teritorijas. Ja zālāju apsaimniekošanā tiks ieviesta ganīšana, ar laiku dabas lieguma teritorijas zemēs Zemes ierīcības likuma izpratnē varēs izdalīt arī ganības.

2.9.2. Zemes īpašuma formu apraksts

Atbilstoši *Civillikuma* 1102. panta I pielikumam, Ķīšezers ir publisks ezers. Publiskie ūdeņi ir valsts īpašums, ciktāl uz tiem nepastāv īpašuma tiesības privātai personai. Plāna izstrādes brīdī dabas lieguma "Jaunciems" ūdens teritorijā īpašuma tiesības privātai personai nepastāv. Atbilstoši *Civillikuma* 1477.panta otrajai daļai, *lietu tiesības, kas pastāv uz likuma pamata ir spēkā arī bez ierakstīšanas zemes grāmatās*. Šāds regulējums ietverts arī *Zemes pārvaldības likuma* 16.pantā, kas nosaka, ka uz likuma pamata pastāvošas īpašuma tiesības uz iekšzemes publiskajiem ūdeņiem ir spēkā arī bez ierakstīšanas zemesgrāmatā. Saskaņā ar *Zemes pārvaldības likuma* 15.pantu dabas lieguma akvatorijas daļa ir Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas valdījumā. Tikai ārpus ĪADT robežām valdījuma tiesības publiskos ūdeņos pieder pašvaldībai.

Dabas lieguma teritorijā atrodas 34 fizisku personu īpašumā, valdījumā vai lietojumā esošas zemes vienības. Juridiskas personas īpašumā dabas lieguma teritorijā ir 2 zemes vienības. (Rīgas domes 25.04.2014. dati par īpašumiem ĪADT). Pārējā dabas lieguma teritorija ir Rīgas pilsētas pašvaldības īpašumā.

Daudzām kadastra vienībām dabas liegumā kadastra reģistrā nav reģistrētu personu. Plāna 2.1., 2.2. un 2.3. kartogrāfiskā pielikumā "Īpašumtiesību struktūra" tās identificētas kā teritorijas, kurām "statuss nav noteikts". Plānojot apsaimniekošanu jāparedz, ka administratīvi šo zemju uzraudzību jāveic pašvaldībai kā pilsētas teritorijas administrācijai.

I teritorijā ietilpst vienas privātipašumā esošas zemes vienības daļa. II teritorijā īpašumtiesības nostiprinātas vairākām fiziskām personām, viena zemes vienība pieder juridiskai personai un tikai viena zemes vienība ir pašvaldības valdījumā. Tā aizņem mazāk kā 15% no II teritorijas sauszemes daļas. Līdz ar to šajā dabas lieguma teritorijā veiksmīga dabas vērtību apsaimniekošana tiešā veidā atkarīga no privātipašnieku līdzdalības. Dabas lieguma teritoriju īpašumtiesības visvairāk ir sadrumstalotas III teritorijā, kur ir vislielākais īpašnieku skaits. III teritorijas sauszemes daļā īpašumtiesības pieder fiziskām un juridiskām personām, arī pašvaldībai. Ievērojamas platības aizņem zemes bez reģistrētiem īpašniekiem. Cieši pie dabas lieguma daudzviet piekļaujas privātmāju pagalmi. Šīs dabas lieguma daļas piegulošās teritorijās ir arī blīva savrupmāju apbūve. Tiešā dabas lieguma tuvumā, D atrodas pašvaldības iznomāti mazdārziņi.

Bioloģiski vērtīgās platības ir sadrumstalotas. Iespējams, ka kāda īpašnieka rīcībā ir biotopa daļa, kuras platība ir nepietiekama minimālās platības nosacījumiem platību maksājumu pieteikšanai, tādēļ šeit apsaimniekošanas vajadzībām veicināma kooperatīva izveidošana. Teritorijas veiksmīga dabas vērtību apsaimniekošana tiešā veidā atkarīga no privātipašnieku sadarbības.

2.9.3. Plānotā (atļautā) izmantošana saskaņā ar Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumiem

Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumu grafiskās daļas (15. pielikuma) fragmentu, kurā aplūkojama teritorijas plānotā (atļautā) izmantošana dabas liegumā „Jaunciems” un tam piegulošajās teritorijās skatīt Plāna 1.1., 1.2. un 1.3. kartogrāfiskā pielikumā “Plānotā (atļautā) izmantošana”.

Saskaņā ar TP grafiskās daļas plānu “Teritorijas plānotā (atļautā izmantošana) – dabas lieguma “Jaunciems” sauszemes teritorija pamatā ir **“Apstādījumu un dabas teritorija (A)”**.

Dabas liegumā ir vairāki nekustamie īpašumi, kuros atļautā izmantošana ir dzīvojamā apbūve. Saskaņā ar TP grafiskās daļas plānu “Teritorijas plānotā (atļautā izmantošana) teritorija apzīmēta kā **“Dzīvojamās apbūves teritorija ar apstādījumiem (Adz)”**.

Saskaņā ar TP grafiskās daļas plānu “Teritorijas plānotā (atļautā izmantošana) – dabas lieguma “Jaunciems” ūdens teritorija ir **“Ūdens teritorija (Ū)”**.

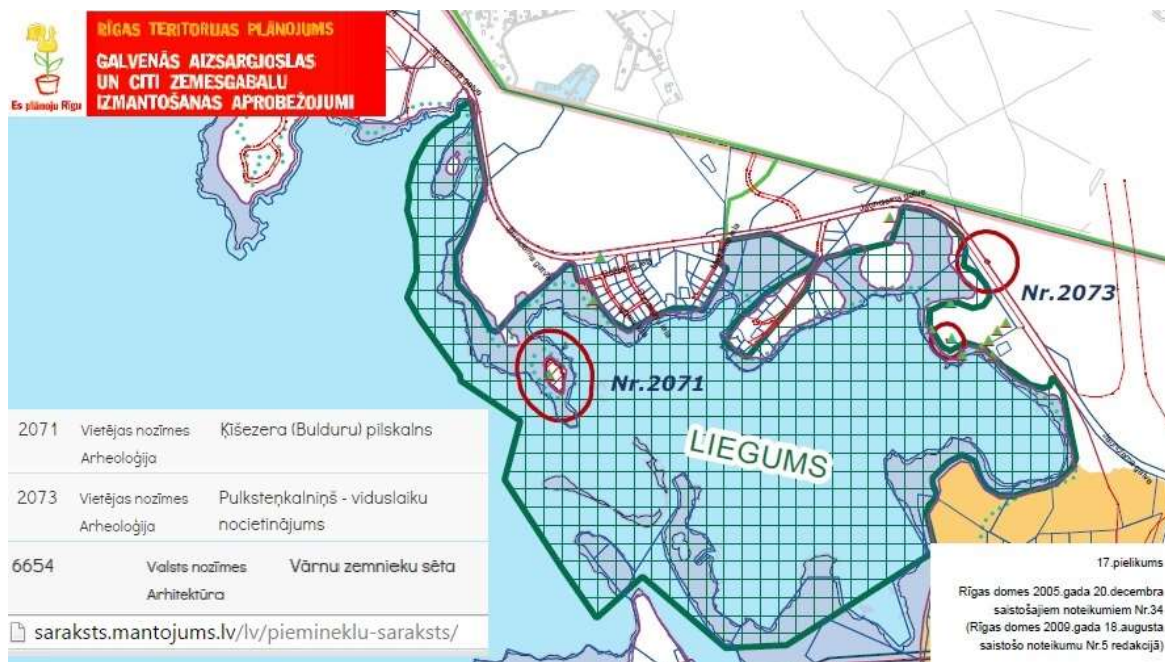
2.9.4. Esošais teritorijas funkcionālais zonējums

Dabas liegumā „Jaunciems” ir izdalītas divu veidu funkcionālās zonas – dabas lieguma zona un neitrālā zona četrās vietās. Papildus noteikts sezonas liegums Pils kaktā III teritorijā (skat. Plāna 6. kartogrāfiskā pielikumā “Funkcionālais zonējums”).

2.10. Kultūrvēsturiskais raksturojums

Likuma “*Par kultūras pieminekļu aizsardzību*” 12.pants nosaka, ka valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu reģistru uztur un pilnveido Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija. Saskaņā ar kultūras pieminekļu sarakstu, kas pieejams Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas mājas lapā, dabas liegumā “Jaunciems” un tā tiešā tuvumā atrodas trīs kultūras pieminekļi – divi vietējas nozīmes arheoloģijas pieminekļi: Ķīšezera (Bulduru) pilskalns (aizsardzības Nr. 2071.) un Pulksteņkalniņš – viduslaiku nocietinājums (aizsardzības Nr. 2073), un valsts nozīmes arhitektūras piemineklis Vārnu zemnieku sēta (aizsardzības Nr. 6654) (7.attēls).

Objektu, kas noteikti atbilstoši UNESCO Konvencijai par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību iekļauti pasaules kultūras un mantojuma objektu sarakstā, dabas liegumā “Jaunciems” un tā tuvumā neatrodas.

7.attēls. Kultūras pieminekļi liegumā un tiešā tā tuvumā
(SIA “Vides Konsultāciju Birojs”)

Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos iekļauta kļūdaina informācija, ka kultūras pieminekļiem Nr. 2071 un 2073 ir noteikts valsts nozīmes statuss:

4.2. Kultūras pieminekļi un apbūves aizsardzības teritorijas [...]

394. Valsts nozīmes arheoloģijas pieminekļi:

[...]

394.3. Ķīšezera (Bulduru) pilskalns (Nr.2071);

[...]

394.5. Pulksteņkalniņš – viduslaiku nocietinājums (Nr.2073);

Likuma “Par kultūras pieminekļu aizsardzību” 14.pants noteic, ka kultūras pieminekļus atbilstoši to vēsturiskajai, zinātniskajai, mākslinieciskajai vai citāda kultūras vērtībai iedala valsts un vietējas nozīmes kultūras pieminekļos. Atbilstoši minētā likuma 24. pantam īpašnieks pieminekli uztur par saviem līdzekļiem, bet ar Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijai ierosinājumam valsts un vietējas nozīmes kultūras pieminekļu konservācijas vai restaurācijas darbu finansēšanai iespējams pretendēt attiecīgi uz valsts vai pašvaldības budžeta līdzekļiem.

Detalizēti kritēriji par kultūras pieminekļa iedalīšanu valsts nozīmes vai vietējas nozīmes grupā noteikti MK 26.08.2003. noteikumos Nr. 474 “Noteikumi par kultūras pieminekļu uzskaiti, aizsardzību, izmantošanu, restaurāciju un vidi degradējoša objekta statusa piešķiršanu”.

Konstatēts, ka dokumentālā aprītē no nezināma avota ieviesusies vēl viena neprecizitāte, kuras rezultātā par Pulksteņkalniņu tiek dēvēts Klipes kalns (8.attēls). Lai arī Klipes kalns ir ģeoloģiski interesants – tam piemīt gandrīz regulāra apaļa forma un plakana virsma, par šī objekta kultūrvēsturisko nozīmi vienotas pozīcijas nav un kultūras pieminekļa statuss tam nav noteikts.

8.attēls. Kļūdainās Pulksteņkalniņa atrašanās vietas identificēšanas piemēri

Aizsargjoslu likuma 38. pants nosaka, ka aizsargjoslās ap kultūras pieminekļiem papildus noteikti šādi aprobežojumi: jebkuru saimniecisko darbību aizsargjoslās (aizsardzības zonās) ap kultūras pieminekļiem drīkst veikt tikai ar Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas un kultūras pieminekļa īpašnieka atļauju. Savukārt jebkādas darbības, kas nepastarpināti saistītas ar pašu kultūras pieminekli, veicamas saskaņā ar likuma “Par kultūras pieminekļu aizsardzību” prasībām.

Iepriekšējā dabas aizsardzības plānā norādīts, ka Mangaļu parkam 1937.gadā noteikts dabas pieminekļa statuss. Pašlaik spēkā esošajos normatīvajos aktos, ar kuriem nostiprina dabas pieminekļu statusu, Mangaļu parks nav iekļauts. Plāna izstrādes laikā veiktas konsultācijas ar nevalstisku organizāciju “Trīsciema biedrība”. Organizācijas biedri veikuši pētījumus par parku un tur kādreiz bijušo Mangaļu muižu. Viņi stāsta, ka uzgājuši liecības par īpatnējo saliņu parka vidū – tā savulaik izveidota, izrokot ap to grāvi. Uz tās atradusies lapene, kas muižas dārza svētkos izmantota muzikantu novietošanai, skat. 9. attēlu.

9.attēls. Mangaļu muiža 1791.gada kartē un “muzikantu saliņa” Mangaļu parkā (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”)

“Trīsciema biedrība” izrādījusi interesi par pētījumiem un to turpināšanu, un dabas lieguma I teritorijā izvietot informācijas standus par Mangaļu muižu un dabas liegumu. Kultūrvēstures popularizēšanas, sabiedriskas aktivitātes un novadpētniecības izpēte ir veicināmas. Izvietojot ekspozīcijai sagatavotās zīmes dabas lieguma teritorijā, to saturs saskaņojams ar speciālistiem Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijā, Dabas aizsardzības pārvaldē un Rīgas domes Mājokļu un vides departamentā. Saskaņā ar IAIN

9. punktu, visa veida infrastruktūras ierīkošanai dabas liegumā jāsaņem rakstiska Dabas aizsardzības pārvaldes atļauja.

Citi potenciāli aizsargājami kultūras pieminekļi dabas liegumā nav konstatēti.

2.11. Aizsardzības un apsaimniekošanas vēsture

Dabas liegums „Jaunciems” nodibināts 1993.gada 7.decembrī ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas TDP valdes lēmumu Nr.1032 un 1993.gada 27.maijā ar Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona TDP lēmumu Nr.453 “*Par Jaunciema dabas lieguma izveidošanu*”.

Dabas liegumam “Jaunciems” valsts nozīmes īpaši aizsargājamās teritorijas statuss apstiprināts ar MK 15.06.1999. noteikumiem Nr.212 “*Noteikumi par dabas liegumiem*”. Dabas lieguma pašreizējā platība ir 353 ha. Dabas teritoriju reģistra vietas kods LV0524600.

Ar 15.05.2005. likumu “*Grozījumi likumā “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”*”, kas papildina šo likumu ar pielikumu, kurā iekļauts Latvijas *Natura 2000* – Eiropas nozīmes aizsargājamo teritoriju saraksts, dabas liegumam “Jaunciems” noteikts B tipa – teritorijas, kas noteiktas īpaši aizsargājamo sugu, izņemot putnus, un īpaši aizsargājamo biotopu aizsardzībai – *Natura 2000* teritorijas statuss.

Pirmais dabas aizsardzības plāns dabas lieguma teritorijai tika izstrādāts 1998.gadā toreizējā Rīgas domes Vides aizsardzības pārvaldē, laika posmam no 1998. līdz 2002. gadam, tomēr tas netika apstiprināts. Laika posmā no 1998. līdz 2003. gadam dabas lieguma teritorijā kontrolēta Latvijas normatīvo aktu ievērošana, iespēju robežās izvesti atkritumi, uzstādīti divi informatīvie stendi un vairākas zīmes “Iebraukt aizliegts”. Dabas aizsardzības plānā ieteiktie pasākumi veikti nelielās platībās un apjomā. 2002.gadā EMERALD projekta ietvaros veikta bezmugurkaulnieku inventarizācija.

Otro dabas aizsardzības plānu Rīgas domes Vides departamenta pasūtījumā sagatavoja Latvijas Dabas fonds. Tas tika izstrādāts 2003.gadā laika periodam no 2004. līdz 2008.gadam un apstiprināts ar Vides ministra 12.12.2004. rīkojumu Nr.404, bet ar Vides ministra 11.02.2010. rīkojumu Nr.53 – pagarināts līdz 31.12.2013. Uz šī plāna pamata izstrādāti dabas lieguma IAIN, kas apstiprināti ar MK 21.02.2012. noteikumiem Nr.125 “*Dabas lieguma “Jaunciems” individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi*”.

Laika periodā līdz 2015. gadam dabas lieguma teritoriju, saskaņā ar dabas aizsardzības plāna rekomendācijām, apsaimniekojuši zemju īpašnieki un Rīgas domes Mājokļu un vides departaments. Uzstādītas vairākas informatīvās zīmes, izvietotas atkritumu urnas, pļautas pļavas, latvāņi un niedres, kopti dižkoki. Kopumā iepriekšējā apsaimniekošanas periodā dabas aizsardzības plānā paredzētie apsaimniekošanas pasākumi līdz ar īsu pārskatu par to izpildi un novērtējumu apkopoti 1. tabulā. Periodiski finansējumu apsaimniekošanas pasākumiem nodrošina Rīgas vides aizsardzības fonds. Kopš 2014.gada Rīgas domes Mājokļu un vides departamentā izveidota jauna budžeta programma “*Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju uzraudzība un apsaimniekošana*”.

Iepriekšējā dabas lieguma apsaimniekošanas plāna izpilde

1.tabula

Pasākums	Pasākuma prioritāte un izpildes termiņš	Nepieciešamie resursi un potenciālais izpildītājs	Pasākuma izpildes rādītāji
3.2.1.1. Saskaņā ar Latvijas likumdošanu izskatītas precizēto robežas lūzumpunktu koordinātas un shēma			
1) izskatīt precizētās dabas lieguma robežas;	I; 2004	Vides ministrija	Spēkā esošs precizētais dabas lieguma robežas apraksts un shēma

Izpildīts daļēji – ir spēkā esošs precizēts dabas lieguma robežas apraksts. Taču tas nav ņēmis vērā ierosinājumu paplašināt dabas lieguma teritoriju D virzienā. Dažās publiski pieejamās kartēs (piemēram Jāņa sētas Latvijas ceļu atlantā) šie ierosinātie paplašinājumi atzīmēti kā esoši.			
3.2.1.2.Dabā iezīmētas lieguma robežas divos gados			
1) iezīmēt lieguma robežu dabā, atbilstoši Latvijas likumdošanā noteiktajām prasībām;	I; Ls 6 par 1 robežpunkta precizēšanu dabā; Ls 50 par 1 informatīvo zīmi robežas apzīmēšanai 2004-2005	Koordinē Rīgas domes Vides departaments (turpmāk - RD VD)	Lieguma robeža iezīmēta dabā, saskaņā ar 30.10.2003 MK noteikumiem Nr. 415
Ir veikts – lieguma informatīvās zīmes pa sauszemes perimetru ir izvietotas, tiek papildinātas un uzturētas. Situācija 2014.gadā apmierinoša. Informatīvās zīmes pēc pieprasījuma pieejamas Rīgas domes Mājokļu un vides departamentā.			
3.2.1.3.Zemesgrāmatā visiem lieguma zemes īpašumiem ierakstīts apgrūtinājums – dabas liegums un precīzas liegumā ietilpstošo zemes īpašuma daļu platības divu gadu laikā			
1) inventarizēt visu kadastra vienību īpašuma tiesības un nepieciešamības gadījumā precizēt Zemesgrāmatas ierakstus ar apgrūtinājumu – dabas liegums un precīzu liegumā ietilpstošo platību;	I; Ls 25 par 1 kadastra vienību; 2004-2005	RD VD sadarbībā ar lieguma zemes īpašniekiem, Rīgas pilsētas Zemesgrāmatu nodaļu, Rīgas domes Zemju pārvaldi	visiem pašlaik oficiāli zināmajiem zemes īpašumiem Zemesgrāmatā norādīts apgrūtinājums – dabas liegums un precīzas liegumā ietilpstošo daļu platības
Daļēji izpildīts. Par neizpildīti sūdzas arī sabiedrības pārstāvji, kas ieradušies uz informatīvo sanākumi. Ziņo, ka zemes dienests (pretēji iepriekšējā plāna izstrādātāju solītajam) prasa maksāt valsts nodevu par zemesgrāmatas attiecīgu precizēšanu, tādēļ daži iedzīvotājiem nav motivācijas to darīt.			
3.2.2.1.No teritorijas izvākti sadzīves un celtniecības atkritumi viena gada laikā			
1) izvest no lieguma sadzīves un celtniecības atkritumus;	I; Ls 6/ 1 m ³ ; 2004, atkārtο pēc nepieciešamības	Koordinē RD VD, veic sadarbībā ar zemes īpašniekiem;	Lieguma teritorijā nav redzami sadzīves un celtniecības atkritumi
Nav zināms. II teritorijā joprojām ir identificējami celtniecības atkritumi – taču tie ir zemes līmenī un virs tiem izveidojies īpaši aizsargājams biotops.			
3.2.2.2.Atjaunotas pļavas 3,7 ha platībā piecu gadu laikā			
1) veikt krūmu izciršanu;	I; Ls 110/ha 2004-2008	Koordinē RD VD; veic sadarbībā ar zemes īpašniekiem	No krūmiem atbrīvotas pļavas Dabas liegumā palielināta bioloģiski vērtīgo pļavu platība par 3,7 ha
2) pļaut atjaunotās pļavas;	I; Ls 50/ha katru gadu vai katru otro gadu		
I teritorijā – pļavā veikta krūmu ciršana. Pļautas pļavas I un II teritorijā – Liepusalas pussalā.			
3.2.2.3.Uzturētas pļavas 96 ha platībā			
1) pļaut zāli lieguma pļavās pēc 10. jūlija;	I; Ls 50/ha; katru gadu vai katru otro gadu	Koordinē RD VD, veic sadarbībā ar zemes īpašniekiem	Uzturētas un neizmainītā stāvoklī saglabātas bioloģiski vērtīgas pļavas
Tiek veikts daļēji (daži privātipašnieki), RDMVD			
3.2.2.4.Nopļautas lieguma teritorijā esošās Ķīšezera piekrastes niedru audzes 61 ha platībā			
1) pļaut Ķīšezera piekrastes niedrājus pēc 10.augusta;	II; Ls 50/ha; katru gadu vai katru otro gadu	RD VD sadarbībā ar zemes īpašniekiem	Nopļautas niedru audzes; niedres no tām neieviešas pļavās
Veikts daļēji – daži privātipašnieki un dažas reizes Rīgas domes Mājokļu un vides departaments			
3.2.2.5.Trīs gados atjaunota lieguma kokaudžu bioloģiskā vērtība (izcērtot un iznīcinot tajās invazīvās sugas)			
1) izcirst bijušā Mangaļu parka teritorijā esošajā kokaudzē baltās apses un krūmus 1,75 ha platībā;	I; Ls 160/ha;	Koordinē RD VD; veic sadarbībā ar zemes īpašniekiem un SIA "Rīgas meži" (iepriekš	Atjaunotas lieguma kokaudzes

2) izcirst krūmus ap vecajiem lielas dimensijas kokiem 6,8 ha platībā; 3) puķu spriganes iznīcināšana melnalkšņu mežos 1,3 ha platībā; 4) Sosnovska latvāņa iznīcināšana 0,5 ha platībā	I; Ls 110/ha; I; I; 2004-2006	Rīgas meža aģentūra), piesaistot kvalificētu dendrologu; spriganes iznīcināšanu var veikt, sadarbojoties ar skolām, vides aktīvistu organizācijām	Atēnoti vecie koki Melnalkšņu meži bez puķu spriganes Kokaudzē pie "Vārnu" mājām nav latvāņa
1) nav izpildīts 2) vietumis īstenots 3) nav veikts 4) tiek regulāri, skrupulozi veikts			
3.2.2.6.Trīs gados inventarizēti lieguma dižkoki			
1) veikt dižkoku inventarizāciju liegumā	II;	RD VD sadarbībā ar ekspertu dendrologu	Pieejama detalizēta informācija par lieguma dižkoku skaitu un stāvokli
Īstenots izstrādājot Plānu 2014.gadā. Informācija nodota iekļaušanai datu bāzē "Dižkoki Rīgā".			
3.2.3.1.Lieguma teritorijā izvietoti informatīvi stendi četrus gadu laikā			
1) esošo informatīvo zīmju aprūpe; 2) lielo informatīvo zīmju un 3) mazo informatīvo zīmju uzstādīšana; 4) 2 autostendu uzstādīšana pie Jaunciema gatves, kur tā robežojas ar liegumu; 5) uzstādīt zīmi "Iebraukt aizliegts" 6) uzturēt jaunizvietotās informatīvās zīmes	II; II; Ls 450 par 1 zīmi; II; Ls 250 par 1 zīmi; III; Ls 300 par 1 stendu; I; Ls 120 par 1 zīmi; I; 2004-2007	RD VD sadarbībā ar zemes īpašniekiem u.c. atbildīgajām valsts un pašvaldības iestādēm	Liegumā uzstādītas un uzturētas informatīvās zīmes Nodrošināta lieguma atpazīstamība dabā, informācija par tā vērtībām Izvietotas zīmes, kas aizliedz iebraukt liegumā
1) tiek veikts 2) īstenots 3) nav īstenots 4) nav saprotams 5) nav īstenots 6) tiek daļēji veikts			
3.2.3.2.Lieguma teritorijā izvietotas norādes četrus gadu laikā			
1) pie lielākajiem ceļiem un takām uz lieguma robežas uzstādīt norādes pie kāda objekta pa to var nokļūt; 2) uzturēt liegumā izvietotās norādes	II; Ls 150 par 1 norādes stabu I; 2004-2007	RD VD sadarbībā ar zemes īpašniekiem	Uz lieguma ceļiem un takām uzstādītas norādes Apkoptas un uzturētas norādes lieguma teritorijā
Nav			
3.2.3.3. Nodrošināta iespēja saņemt informāciju par liegumu			
1) katram interesentam nodrošināt iespējas saņemt informāciju par liegumu; 2) izveidot un izdot informatīvus bukletus; 3) izvietot informāciju par liegumu internetā;	I; 2004 un turpmāk II; Ls 1000; 2004-2008 II; 2004-2008	Koordinē RD VD, veic sadarbībā ar AGENDA 21 u.c.	Pieejama informācija par liegumu drukātā veidā un elektroniskā formātā internetā
1) nav saprotams 2) paveikts 3) tik cik Dabas aizsardzības pārvaldes lapā			
3.2.4.1.Izveidota un labiekārtota atpūtas vieta Liepusalas pussalā piecu gadu laikā			
1) iekārtot soliņus; 2) ierīkot galdiņus; 3) ierīkot vienu vai divas ugunsкура vietas; 4) uzstādīt atkritumu urnas; 5) ierīkot skatu torni;	I; II; I; I; III; 2004-2008 Izmaksas noskaidro, rīkojot konkursu	Rīgas domes Vides departaments sadarbībā ar zemes īpašniekiem un Rīgas domes Pilsētas attīstības departamentu, arī sadarbībā ar Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekciju;	Labiekārtota atpūtas vieta Liepusalas pussalā. Lieguma teritorijā atpūtnieku plūsmas ir novirzītas uz atsevišķām labiekārtotām atpūtas vietām
1) Viens ir 2) nav 3) nav 4) ir 5) nav			
3.2.4.2.Labiekārtotas lokālās atpūtas vietas piecu gadu laikā			

1) ierīkot soliņus; 2) ierīkot galdiņus; 3) ierīkot ugunsкура vietu; 4) uzstādīt atkritumu urnas; 5) uzstādīt koka lapenes; 6) ierīkot laivu piestātnes (laipas) ar mietiem laivu piesiešanai;	I; II; I; I; III; III; 2004-2008 Izmaksas noskaidro, rīkojot konkursu	RD VD sadarbībā ar zemes īpašniekiem un RD Pilsētas attīstības departamentu,	Labiekārtotas lieguma lokālās atpūtas vietas Lieguma teritorijā atpūtnieku plūsmas ir novirzītas uz atsevišķām labiekārtotām atpūtas vietām
1) Daži ir 2) nav 3) nav 4) ir 5) nav 6) ir dažas privātas iniciatīvas			
3.2.4.3. Uzturēta izveidotā atpūtas infrastruktūra			
1) regulāri atjaunot rekreācijas infrastruktūru; 2) regulāri izvest atkritumus no uzstādītajām atkritumu urnām; 3) atpūtas vietu teritorijā esošo pļavu un niedru audžu pļaušana 0,7 ha platībā visu laiku;	I; pēc nepieciešamības; I; Ls 6/1 m ³ ; veikt regulāri I; Ls 50/ha; veikt regulāri	RD VD sadarbībā ar īpašniekiem	Kārtībā esoša, uzturēta rekreācijas infrastruktūra Savlaicīgi izvesti atkritumi no uzstādītajām atkritumu urnām Nopļauta zāle un niedres atpūtas vietas teritorijā
1) Esošie objekti ir apmierinošā stāvoklī 2) atkritumi sezonā tiek regulāri izvesti, par ko RD MVD slēdz ar apakšnieku līgumu 3) MVD īsteno budžeta ietvaros			
3.2.5.1. Nodrošināta ikgadēja lieguma sugu un biotopu stāvokļa, kā arī izveidotās infrastruktūras stāvokļa kontrole			
1) regulāri pārbaudīt reto augu sugu atradņu stāvokli; 2) veikt monitoringu lieguma reto bezmugurkaulnieku un putnu sugām 3) kontrolēt, vai rekreācija negatīvi neietekmē bioloģiski vērtīgos biotopus; 4) kontrolēt izveidotās infrastruktūras stāvokli	Katras nozares ekspertam 100 Ls gadā (5 darba dienas) Sākot ar plāna apstiprināšanas datumu ik gadu	Koordinē RD VD sadarbībā ar nozaru ekspertiem;	Nodrošināta regulāra informācija par sugu un biotopu dinamiku; Stabilas aizsargājamo augu populācijas; Stabilas bezmugurkaulnieku un putnu sugu populācijas; Regulāra informācija par lieguma biotopiem. Regulāra informācija par infrastruktūras stāvokli
Netiek oficiāli veikts, novērojumi dabasdati.lv, 2) nav īstenots; 3) Dabas aizsardzības pārvaldes uzraudzības ietvaros 4) tiek uzraudzīts, skat komentāru iepriekšējā punktā			

Vēstures avotos atrodamas liecības (tajā skaitā Plāna izstrādes laikā aptaujājot tiešos zemju mantiniekus), ka savulaik Ķīšezerā piekrastes pļavās (arī uz salām un pussalām) ganīti lopi un zirgi, pļavās tolaik vāks siens, dažkārt tas transportēts ar laivu. Ganīšana un pļaušana notika arī padomju laikā. Pēdējo 20 gadu laikā apsaimniekošana pakāpeniski samazinājusies. Siena vākšanai trūkst saimnieciska pamatojuma, pļavas lielākoties atstātas nekoptas un to bioloģiskā vērtība samazinās.

Ilgus gadus daļa teritorijas tikusi izmantota kareivju mācībām, bet pirms desmit gadiem arī šāda veida ietekme, sakarā ar armijas daļas likvidēšanu, tika pārtraukta. Ķīšezeru ir piesārņojuši rūpnieciskie notekūdeņi. Rūpniecībai iznīkstat vai modernizējoties, rūpniecisku notekūdeņu novadīšana Ķīšezerā nav konstatēta. Tieša, ilggadēja neatbilstošu notekūdeņu izplūde Ķīšezerā notiek no apdzīvotām teritorijām Suži (Garkalnes novadā un Rīgā). Atbilstoši Daugavas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plānam, Ķīšezeris izdalīts kā ūdensobjekts E042 ar sliktu ekoloģisko potenciālu, kura riska cēlonis norādīta izkliedētā slodze.

Pēc Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas pasūtījuma 2013.gadā veikts valsts ūdenssaimniecības situācijas izvērtējums un metodoloģijas izstrāde izmaksu noteikšanai nepieciešamām investīcijām. Vērtējums veikts ar punktu sistēmu pēc 9

izmērāmiem kritērijiem, tostarp - notekūdeņu attīrīšanas iekārtu esamība, ietekme uz riska ūdensobjektu, pie centralizētās kanalizācijas sistēmas pievienoto patērētāju skaits u.c. Izvērtējuma rezultātā ieguldījumu nepieciešamība Sužu ūdenssaimniecības sakārtošanā Daugavas upju baseina apdzīvoto teritoriju vidū ierindojas pirmajā vietā (iegūstot 28 no 44 maksimāli iespējamajiem punktiem) un 15. vietu valstī kopumā (Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 2013).

2.12. Valsts un pašvaldību funkcijas un atbildība aizsargājamajā teritorijā

Dabas liegumam "Jaunciems" nav savas administrācijas. Kopš 2011.gada lieguma pārvaldi īsteno vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra pakļautībā esošās tiešās pārvaldes iestādes – Dabas aizsardzības pārvaldes struktūrvienība Pierīgas reģionālā administrācija. Dabas aizsardzības pārvaldes funkcijas un atbildību nosaka MK 02.06.2009. noteikumi Nr. 507 "*Dabas aizsardzības pārvaldes nolikums*". Lai nodrošinātu funkciju izpildi, saskaņā ar šo nolikumu Dabas aizsardzības pārvalde:

- uzrauga dabas aizsardzības plāna izstrādi un atjaunošanu;
- veicina un koordinē dabas aizsardzības plāna ieviešanu;
- plāno un organizē nepieciešamos dabas aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumus aizsargājamajā teritorijā;
- nodrošina informatīvo zīmju izvietošanu dabā aizsargājamo teritoriju ārējo robežu apzīmēšanai;
- kontrolē aizsargājamo teritoriju, sugu un biotopu, kā arī mikroliegumu aizsardzību regulējošo normatīvo aktu ievērošanu;
- sniedz atzinumus un saskaņojumus dabas aizsardzības jomā;
- īsteno projektus dabas aizsardzības jomā;
- koordinē un veic aizsargājamās teritorijās zinātniskos pētījumus un monitoringu dabaszinātņu jomā;
- apkopo un glabā zinātnisko pētījumu rezultātus un monitoringa datus;
- uzkrāj un apkopo informāciju par veiktajiem, notiekošajiem un nepieciešamajiem dabas aizsardzības pasākumiem aizsargājamās teritorijās un mikroliegumos;
- izglīto sabiedrību dabas aizsardzības jautājumos;
- veicina sabiedrības (tai skaitā zemes īpašnieku) iesaistīšanu aizsargājamo teritoriju un mikroliegumu apsaimniekošanā un sugu un biotopu aizsardzībā;
- nosaka to aizsargājamās teritorijās esošu īpaši aizsargājamo sugu un īpaši aizsargājamo biotopu sarakstu, kuru dzīvotņu vai atrašanās vietu atklāšana var kaitēt vides aizsardzībai;
- ierosina ierobežot, apturēt vai aizliegt sugu un biotopu izmantošanu, ja tā var apdraudēt sugu populāciju un biotopu eksistenci;
- sertificē dabas ekspertus;
- sniedz (un aktualizē) informāciju par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām un tās funkcionālajām zonām (šajā gadījumā – par aprobežojumiem dabas

liegumam pievienotajās teritorijās) Valsts zemes dienestam iekļaušanai apgrūtināto teritoriju informācijas sistēmā, u.c.

Likums “*Par īpaši aizsargājamajām dabas teritorijām*” nosaka, ka vietējās pašvaldības var finansēt un veikt savā administratīvajā teritorijā esošo aizsargājamo teritoriju apsaimniekošanu. Dabas liegumu galvenokārt apsaimnieko pašvaldība, arī iniciatīvu par Plāna izstrādi uzņēmis Rīgas domes Mājokļu un vides departaments. Tas uzrauga plāna izstrādi un pēc plāna apstiprināšanas apņēmis veicināt tā ieviešanu piešķirto finanšu līdzekļu robežās. Rīgas domes Mājokļu un vides departaments veicis robežzīmju izvietojumu. Atsevišķos teritorijas posmos dabas lieguma apsaimniekošanu nodrošina zemju īpašnieki un piegulošo teritoriju īpašnieki.

Rīgas domes Mājokļu un vides departaments, sadarbībā ar zemju īpašniekiem, uzstāda publisko infrastruktūru (atkritumu tvertnes, informācijas standus, arī dabas lieguma informatīvās zīmes). Piešķirtā finansējuma ietvaros (piemēram, no Rīgas vides aizsardzības fonda, Rīgas domes budžeta programmas) Rīgas domes Mājokļu un vides departaments organizē pļaušanas, atkritumu savākšanas, labiekārtojuma atjaunošanas u.c. darbus.

Vispārējo dabas aizsardzības prasību ievērošanas kontroli īsteno Dabas aizsardzības pārvalde.

Vides aizsardzības normatīvo aktu ievērošanas kontroli veic Valsts vides dienesta Lielrīgas reģionālā vides pārvalde, kas izsniedz atļaujas un saskaņojumus vides jomā.

Kultūras pieminekļu aizsardzību īsteno Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija.

Dabas liegumā esošo ceļu uzturēšanu veic pašvaldība un zemes īpašnieki.

Saskaņā ar likumu “*Par pašvaldībām*”, Rīgas domes pienākums ir gādāt par savas administratīvās teritorijas labiekārtošanu un sanitāro tīrību – tajā skaitā atkritumu savākšanas un izvešanas kontroli. Līgumus ar mazdārziņu nomniekiem Jaunciema gatvē pie Juglas kanāla pašvaldības vārdā slēdz Rīgas Ziemeļu izpilddirekcija saskaņā ar MK 08.06.2010. noteikumiem Nr. 515 “*Noteikumi par valsts un pašvaldību mantas iznomāšanas kārtību, nomas maksas noteikšanas metodiku un nomas līguma tipveida nosacījumiem*”. Minēto noteikumu 70. punktā noteikti nomas līgumā ietveramie pamatnosacījumi, tostarp jautājumi par komunālajiem pakalpojumiem. Līdz ar to, kārtību mazdārziņu teritorijā Jaunciema gatvē pie Juglas kanāla administrē Rīgas Ziemeļu izpilddirekcija. Ģimenes dārziņš, saskaņā ar RTIAN 2.32. apakšpunktu, ir “...teritorija, kur pamatojoties uz noslēgto zemes nomas līgumu ar teritorijas īpašnieku uz noteiktu termiņu ierīkots dārzs ģimenes vajadzībām. Ģimenes dārziņš ir teritorijas pagaidu izmantošana...”. Par kārtības nodrošināšanu arī tajās teritorijās, kurām kadastra reģistrā nav noteikts statuss, administrē Rīgas pašvaldība.

Sužu ciema notekūdeņu savākšana, novadīšana un attīrīšana, saskaņā ar likumu “*Par pašvaldībām*”, ir Garkalnes novada domes autonomā funkcija.

Zemes pārvaldības likuma 15. pantā noteikti publisko ūdeņu valdītāji: Ķīsezera dabas lieguma daļā valdītājs ir Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, bet ārpus tā – pašvaldība. Tādēļ gadījumos, kad noteiktu darbību veikšanai dabas lieguma teritorijā saskaņā ar normatīvajiem aktiem nepieciešams īpašnieka saskaņojums, to izsniedz Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Dabas liegumam piegulošās ūdens teritorijās šo saskaņojumu sniedz pašvaldība. Tomēr Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija pārrauga vietējo pašvaldību darbību, kas saistīta ar to valdījumā esošo iekšzemes publisko ūdeņu pārvaldību.

2.13. Normatīvo aktu normas, kas tieši attiecas uz dabas lieguma "Jaunciems" apsaimniekošanu

Dabas liegumam "Jaunciems" ir izstrādāti un apstiprināti IAIN – MK 21.02.2012. noteikumi Nr.125 "*Dabas lieguma "Jaunciems" individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi*". Dabas lieguma "Jaunciems" aizsardzības un izmantošanas kārtību papildus nosaka likums "*Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām*" un jautājumos, kas attiecas uz šo dabas liegumu, bet nav tieši atrunāti IAIN, rīcību reglamentē MK 16.03.2010. noteikumi Nr. 264 "*Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi*".

Darbs pie Plāna izstrādes veikts, ņemot vērā un ievērojot prasības, kas noteiktas 1. teksta pielikumā uzskaitītajos normatīvos aktos. Katra izmantotā akta konteksts un reglamentējošā nozīme dabas lieguma kontekstā apskatīta ar attiecīgo jautājumu saistītajās nodaļās.

2.14. Fiziski ģeogrāfiskais raksturojums

2.14.1. Klimats

Ķīšezers atrodas Piejūras klimatiskajā rajonā. Salīdzinot ar iekšzemi, Baltijas jūras un Rīgas līča ietekmē šeit novērojamas pazeminātas gaisa temperatūras svārstības, ziemas ir siltākas, bet vasaras – vēsākas, rudens ir siltāks par pavasari. Bez sala periods ir par 3-4 nedēļām ilgāks, nekā Latvijas A daļā. Gada vidējā temperatūra ir +6,0 līdz +6,445 °C, aukstākie mēneši – janvāris un februāris, siltākais – jūlijs. Līdz 2011.gadam novērotā absolūti minimālā gaisa temperatūra ir +35 °C, absolūti maksimālā gaisa temperatūra ir +34 °C.

Nokrišņi iespējami vidēji katru otro dienu. Gada vidējā nokrišņu summa ir 687 mm. Visvairāk nokrišņu ir jūlijā, augustā un septembrī (mēneša nokrišņu summa 75-80 mm) vismazāk – februārī un martā (mēneša nokrišņu summa 33-37 mm). Ievērojamais nokrišņu daudzums un mērenas gaisa temperatūras visu gadu rada paaugstinātu gaisa mitrumu un mākoņainību. tāpēc dienās ar sauli tās faktiskai spīdēšanas ilgums vidēji gadā ir ap 44% no iespējamā. Visvairāk saulaino dienu (29-30) ir maijā, jūnijā un jūlijā, tad saule spīd vidēji 910 stundas dienā. Novembrī, decembrī un janvārī saule spīd 10-12 dienas, vidēji tikai 2-3 stundas dienā.

Kopumā valdošie ir D vēji. Lielākais vēja ātrums ir novembrī – janvārī (mēnesī vidēji 4,7 m/s), mazākais – jūlijā un augustā (mēnesī vidēji 3,4-3,5 m/s). Līdz šim novērotais gada absolūti maksimālais vēja ātrums ir 24 m/s, absolūti maksimālās vēja brāzmas – 31 m/s. Stabila sniega sega izveidojas vidēji 24. decembrī un izzūd 13.martā. Vislielāko biežumu sniega sega sasniedz februāra beigās – vidēji 12-13 cm. Līdz šim novērotais vislielākais sniega segas biežums bija 52 cm (SIA "Vides Konsultāciju Birojs").

2.14.2. Ģeomorfoloģiskais raksturojums, ģeoloģiskā uzbūve

Ģeomorfoloģiski Ķīšezers izvietots Piejūras zemienes Rīgavas līdzenumā. Atbilstoši Rīgas ģeomorfoloģiskās mikrorajonēšanas shēmai, apskatāmais objekts izvietots Ķīšezera Juglas ezeru virknes ieplakā (Litorīnas jūras lagūnu līdzenumā ar paliku ezeriem).

Ķīšezera piegulošo teritoriju mūsdienu reljefs mainās no ļoti vāji viļņota (praktiski plakana) līdz sīkam un pat vidēji paugurainam, bet zemes virsmas absolūtās atzīmes svārstās no dažiem desmitiem centimetru (Langas upes grīvā, I teritorijā) virs jūras līmeņa līdz aptuveni 5 metriem lielākajā piekrastes daļā, ar atsevišķiem līdz 10 - 14 m augstiem kāpu pauguriem (Klipu kalnā, Liepusalas pussalas R malā u.c.). Citas Ķīšezera apkārtnes augstākās virsotnes sasniedz pat 18 m v.j.l. – tik augsta ir Sužu kāpa, kura gan atrodas ārpus dabas lieguma teritorijas. Liepusalas pussalas galā esošais Bulduru pilskalna augstums

nedaudz pārsniedz 5 m v.j.l. – tas savulaik ticis uzarts, līdz ar to, iespējams, savulaik bijis augstāks.

10.attēls. **Piekrastes reljefs** (SIA "Vides Konsultāciju Birojs")

Ķīšezerā apkārtnē raksturīgs augsts gruntsūdeņu līmenis. To iegulas dziļums atrodas robežās no 0,1 līdz aptuveni 3 metriem, bet atsevišķu, ezeram tuvāko kāpu virsotnēs – par līdz 8-10 metriem no zemes virsmas (0,11 līdz 12 – 15 m v.j.l.). Dabiskā stāvoklī gruntsūdens plūsma galvenokārt ir orientēta uz Ķīšezeru un tajā ieplūstošajām upēm (praktiski uz visām debess pusēm), bet ZR – arī uz Mīlgrāvi.

Gruntsūdens plūsmas virziens lielā mērā ir atkarīgs no Daugavas hidroloģiskā režīma un Baltijas jūras uzplūdiem – atplūdiem un var mainīties uz diametrāli pretējo. Gruntsūdens galvenokārt veidojas atmosfēras nokrišņu infiltrācijas rezultātā, taču Ķīšezerā līmeņu svārstības rada pazemes ūdens horizonta barošanās apstākļus ar virszemes ūdeņiem. Pirmajā gruntsūdens režīma fāzē notiek gruntsūdens horizonta atslodze tuvākajās virszemes ūdens tecēs un Ķīšezerā un otrajā - virszemes ūdeņu intrūzija sauszemē. Pūšot stipriem jūras vējiem, Ķīšezerā līmenis var celties vairāk kā par vienu metru (SIA "Vides Konsultāciju Birojs", 2011).

2.14.3. Hidroģeoloģiskie apstākļi

Hidroģeoloģiskos apstākļus Ķīšezerā un tā tuvumā galvenokārt ietekmē tā atrašanās vietas ģeomorfoloģiskās īpatnības un hidrogrāfiskais tīkls. Ķīšezerā ūdeņi atjaunojas 14 reizi gadā. Dabas lieguma teritorijā ietilpst gan Langas, gan Juglas ietekas Ķīšezerā. Agrāk Ķīšezeru ar Juglu savienoja nelielais Bukultu strauts ar dzirnavām. Veidojot Gaujas – Daugavas kanālu strautu 640 m garumā padziļināja. Caur to Ķīšezerā nokļūst Juglas sateces baseina ūdeņi. Savukārt 15.gs cistirciešu mūku izraktais Mīlgrāvis savieno Ķīšezeru ar Daugavu un jūru. Caur Mīlgrāvi vējuzplūdos ezerā ieplūst iesāļas ūdens masas, reizēm sāļums pārsniedz 1‰ (www.apkaimes.lv). Ezera hidroloģisko režīmu ietekmē arī ūdens līmeņa svārstības Daugavā, kas saistītas ar noteces mākslīgu regulēšanu Rīgas HES darbības rezultātā.

Ūdens uzplūdu periodos Ķīšezerā krasti applūst, veidojot palienes. Ķīšezeris ir 1740 ha liels, sekls, eitrofs ezers ar gandrīz plakanu dibenu - ezera vidējais dziļums ir 3 m, bet lielākais – 4,2 m.

2.14.4. Pazemes ūdeņu raksturojums

Gruntsūdens horizonts dabiski ir vāji aizsargāts no potenciāli iespējamā piesārņojuma iekļūšanas tajā, jo iegulas dziļums ir īpaši neliels, bet nogulumi galvenokārt pārstāvēti ar smiltīm, kas raksturojas ar labām filtrācijas īpašībām. Turklāt, ezera tuvumā sastopamā kūdra, sapropeļa iegulas, kā arī dūņu starpslāņi Litorīnas jūras nogulumos, liecina par zemu gruntsūdens dabisko kvalitāti. Līdz ar to, gruntsūdens horizonta augšējās daļas izmantošana ūdensapgādē, tajā skaitā - arī tehniskajā, ir stipri problemātiska. Toties, lielākā dziļumā (15-

20 un vairāk metru) iegulošos kvartāra ūdeņus var izmantot viensētu ūdensapgādei vai tehniskām vajadzībām. Dabas lieguma teritorijā dziļurbumu nav (SIA "Vides Konsultāciju Birojs", 2011).

2.14.5. Virszemes ūdens stāvoklis

Virszemes ūdeņu stāvoklis ir virszemes ūdensobjekta vispārīgā kvalitāte, kuru nosaka pēc objekta sliktākajiem ekoloģiskās un ķīmiskās kvalitātes rādītājiem. 12.09.2002. Likums "Ūdens apsaimniekošanas likums", kurā pārņemtas Ūdens struktūrdirektīvas 2000/60/EK prasības, 11.pantā nosaka vides kvalitātes mērķus ūdensobjektiem. Direktīvas mērķis ir panākt ilgtspējīgu ūdens resursu apsaimniekošanu, lai sasniegtu labu ekoloģisko kvalitāti, un novērst tālāku virszemes un pazemes ūdeņu kvalitātes pasliktināšanos un nodrošināt ūdens ekosistēmu ilgtspējīgu attīstību.

Šai nolūkā valsts SIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs" izstrādā ūdeņu stāvokļa monitoringa programmas katram upju baseinu apgabalam. Monitoringa īstenošanai ir izveidots virszemes ūdeņu novērojumu tīkls, kura divas stacijas atrodas arī Ķīšezērā, skat. 11.attēlu.

11.attēls. Virszemes ūdeņu novērojumu tīkla kartes tuvinājums stacijām Ķīšezērā (www.meteo.lv)

Atbilstoši Daugavas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plānam (2009), Ķīšezers izdalīts kā ūdensobjekts E042 ar sliktu ekoloģisko potenciālu, kura riska cēlonis norādīta izkliedētā slodze. Ķīšezers caur Mīlgrāvi savienots ar stipri pārveidotu ūdensobjektu D400SP, kura ekoloģiskais potenciāls plānā novērtēts kā labs.

Pēdējais pilnais monitoringa ir veikts 2008.gadā un pašlaik tiek pieņemts, ka ūdensobjekti šajos objektos savu kvalitāti nav mainījuši. Kārtējais monitoringa bija jāveic 2014. gadā, taču, diemžēl, finansējuma trūkuma dēļ valsts SIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs" šajā gadā to nav veicis.

2.15. Dabas lieguma sociālās un ekonomiskās situācijas apraksts

2.15.1. Iedzīvotāji, nodarbinātība

Lai arī lielākā mērā daļa dabas lieguma sauszemes teritoriju ir apstādījumu un dabas teritorijas, dabas lieguma teritorija ir apdzīvota. Apdzīvotības blīvums dabas lieguma

teritorijā un tās tiešā tuvumā ir nevienmērīgs. Apbūvi raksturo gan mūsdienīgas jaunbūves, gan vēsturiska apbūve. Sociālā iedzīvotāju struktūra nav padziļināti pētīta, tomēr virspusēji novērojumi ļauj apgalvot, ka Jaunciema iedzīvotāji reprezentē plašu sabiedrības spektru. Dati par iedzīvotāju nodarbinātību specifiski dabas lieguma teritorijai vai apkārtni nav pieejami. Saimnieciskā darbība dabas lieguma teritorijā nenotiek.

12.attēls. Laivu nomas informācijas stends (SIA "Vides Konsultāciju Birojs")

Lieguma I teritorijā identificēta nevalstiska organizācija, kura izteikusi gatavību sabiedriskā kārtā rūpēties ar Mangaļu parku. Langas grīvā atrodas aktivitāšu centrs (skat.12. attēlu), kur iespējama laivu un SUPu noma (t.i., dēļi ar airi, no angļu val. *stand up paddle board*) izstrādē ir informācija par tuvākajiem apkāmes nūjošanas maršrutiem. Ievērojot, ka iznomāto laivu vienīgā izeja uz Kīšezeru ir caur dabas lieguma teritoriju un konstatējot uzņēmēja atsaucību – vēlama sadarbības organizēšana, organizējot infrastruktūras papildināšanu ar informāciju par dabas liegumu makšķerniekiem un citiem dabas lieguma viesiem.

2.15.2. Pašreizējā un paredzamā antropogēnā slodze uz aizsargājamo teritoriju

Kīšezeru ūdeņus rekreācijai galvenokārt izmanto makšķernieki. No dabas vērtību aizsardzības viedokļa makšķerēšana, ja tā labi organizēta un veikta saskaņā ar noteikumiem, ievērojot sezonas liegumu un neatstājot aiz sevis atkritumus, nav negatīvas ietekmes. Dabas interesēm neatbilstošas uzvedības modeļi un riski aplūkoti sadaļā par putnu sugām.

Dabas lieguma “Jaunciems” III teritorija D robežojas ar Rīgas pilsētas dārziņiem Jaunciema gatvē pie Juglas kanāla (sabiedrībā dažkārt dēvēti par Bukultu dārziņiem). Tā ir savdabīga pilsētnieku rekreācijas teritorija, kur ir katastrofāla situācija ar atkritumu apsaimniekošanu. Lai arī apsekojot teritoriju vasaras periodā bija vietumis konstatējami atkritumu konteineri, milzīga daļa atkritumu nonāk daudzās nesankcionētās izgāztuvēs dārziņu teritorijās, kā arī

dabas lieguma nendrēs (skat.13. attēlu). Bieži atkritumu sastāvs ir būvgruži no būvniecības darbiem.

13.attēls. *Atkritumi lieguma teritorijā (SIA "Vides Konsultāciju Birojs")*

Rīgas Ziemeļu izpilddirekcija uztur informāciju par brīvajiem mazdārziņiem Ziemeļu rajonā. Atšķirībā no citām dārziņu teritorijām, kurās pieejami 1-3 brīvi dārziņi, dārziņu teritorijā Jaunciema gatvē pie Juglas kanāla 2014.gadā ziņots par 28 brīviem dārziņiem ar kopējo platību 8530 m². Dārziņu potenciālos nomātājus atbaida bezpajumtnieki, kuri šādus dārziņus bieži apzog un nereti apmetas mazajās būvniecībās vai tās pat nodedzina. Ar privātpersonām līgumi tiek slēgti no 1-3 gadiem, ar kooperatīviem uz 6 gadiem. Šajā dārziņu teritorijā kooperatīvs nav izveidots, taču tas būtu administratīvs risinājums drošības un kārtības nodrošināšanai.

Lieguma teritorijā Rīgas domes Mājokļu un vides departaments rūpējas par teritorijas aprīkošanu ar atkritumu urnām.

2.15.3. Aizsargājamās teritorijas izmantošanas veidi

Ķīšezers ir iecienīts ūdenssporta objekts. Piejūrai raksturīgie vēji Ķīšezeram piesaista ar vēju saistītu sporta veidu cienītājus – burātājus un hidroplānu lidotājus. Te notiek arī starptautiski makšķerēšanas čempionāti. Makšķernieki iecienījuši arī tās Ķīšežera teritorijas, kuras atrodas dabas liegumā. Vēl vairāk – ligzdošanas sezonā plāna izstrādes laikā sezonas lieguma laikā vairākkārt konstatēti makšķernieki aizliegtajā zonā. Šādas prakses ierobežošana ir viena no izstrādātā plāna prioritātēm. Detalizētāk par iespējamiem ierobežošanas mehānismiem rakstīts 4.nodaļā.

Tā kā dabas lieguma teritorijā vairāk kā 14 km ir piekrastes līnijas, nozīmīga ir iespēja izmantot piekrasti rekreācijā, lai peldētos, ja to pieļauj ūdens kvalitāte.

3. AIZSARGĀJAMĀS TERITORIJAS NOVĒRTĒJUMS

Dabas kvalitātes novērtējumam un eksperta rekomendāciju izstrādei dabas vērtību saglabāšanai, saskaņā ar MK 09.10.2007. noteikumu Nr. 686 "*Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību*" piesaistīti dabas eksperti, kuriem MK 16.03.2010. noteikumu Nr.267 "*Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu sertificēšanas un darbības uzraudzības kārtība*" kārtībā izsniegti ekspertu sertifikāti.

Dabas ekspertu atzinumi sagatavoti saskaņā ar MK 30.09.2010. noteikumiem Nr.925 "*Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu atzinuma saturs un tajā ietvertās minimālās prasības*". Ekspertu sniegtā informācija iestrādāta šajā Plānā. Tā kā atzinumi satur informāciju, uz kuru attiecas Dabas aizsardzības pārvaldes rīkojums Nr.26 "*Par ierobežotas pieejamības informācijas statusa noteikšanu informācijai par īpaši aizsargājamās dabas teritorijās esošo īpaši aizsargājamo sugu dzīvotņu un īpaši aizsargājamo biotopu atrašanās vietu*", paši atzinumi Plānam nav pievienoti, bet iesniegti Dabas aizsardzības pārvaldē un Rīgas domes Mājokļu un vides departamentā.

3.1. Biotopi

Teritorijas lielāko daļu veido atklātas platības – zālāji. Reljefa īpatnību dēļ, teritorijā sastopami dažādi zālāji – sākot no sausiem, līdz applūstošiem, slapjiem zālājiem. Plašāk pārstāvēti ir mēreni mitri, mitri un slapji zālāji, kas sastopami visās dabas lieguma teritorijās – Z daļā – gar Jaunciema gatvi, starp Mangaļu parku un Ķīšezera niedrājiem. Vidusdaļā – starp Ķīšezera niedrājiem un Jaunciema gatvi, bet D daļā – blakus Sužu ūzīnai, Liepusalas pussalai un Ozolkalniem, kā arī Juglas ietekas apkārtnē.

Teritorijā pārsvarā pārstāvēti dabiski vai pusdabiski biotopi, no tiem desmit atzīti par Eiropas Savienībā un Latvijā īpaši aizsargājamiem biotopiem (pieci ir prioritāri aizsargājami) ar kopējo platību ~203 ha (~57 % no dabas lieguma kopējās platības), no tiem ~60 ha (~17%) atrodas sauszemē. Biotopu kvalitāte kopumā vidēja. Nozīmīgākie aizsargājamus biotopus apdraudošie faktori ir apsaimniekošanas trūkums vai nepietiekoša intensitāte un eitrofikācija, kas veicina blīvu un plašu teritorijas aizaugšanu ar parasto niedri.

Niecīgās platībās dabas lieguma teritorijā pārstāvēti meži. Konstatēti četri Eiropas Savienībā un Latvijā aizsargājami mežu biotopi (divi ir prioritāri aizsargājami). Biotopu kvalitāte kopumā vidēja. Meži sastopami nelielās platībās, daudzviet ir apsaimniekoti, vai eitrofikācijas rezultātā, ar izmainītu dabisko struktūru.

Apsēkojot dabas lieguma ūdens teritorijas secināts, ka ezera grunts dabas lieguma teritorijā smilšaina, galvenokārt klāta ar augu sabiedrībām, kas liecina par ezera aizaugšanu, ko izraisījusi eitrofikācija. Ezera ūdens caurredzamība (Seki dziļums) dažādās ezera vietās ir atšķirīga. Atklātajā ūdens baseinā caurredzamība ir 1,5 m, līcīšos, ko ietver virsūdens veģetācijas audzes, caurredzamība līdz gruntij 1,8 m. Visa dabas lieguma teritorijas ūdens daļa uzskatāma par Eiropas Savienības nozīmes aizsargājamu saldūdens biotopu. Piekrastes daļa aizsargājama kā Latvijas Republikas aizsargājams biotops.

3.1.1. Vispārējs biotopu uzskaitījums

Biotopi klasificēti atbilstoši Latvijas biotopu klasifikatoram (Kabucis, 2001). Klasifikatora kodi turpmāk tekstā doti iekavās aiz biotopa; prioritāri aizsargājamo biotopu kodi tekstā atzīmēti ar zvaigznītes simbolu "*" iekavās aiz biotopa nosaukuma.

Sauszemes biotopi

Zālāju biotopi

Starp zālāju biotopiem kopumā vislielākās platības veido „**Pļavas un ganības auglīgās un mēreni auglīgās augsnēs**” (E.3.2.). Tās ir mitras pļavas starppauguru ieplakās, reljefa pazeminājumos, upju un ezeru palienēs, mitrās nogāzēs. Veidojušās mitrās, periodiski pārmitrās augsnēs. Mitruma apstākļi vairāk vai mazāk labvēlīgi saglabājas visu veģetācijas periodu. Mozaīkveidā starp iepriekšminētajiem zālājiem veidojas „**Ļoti auglīgām palieņu pļavām**” (E.3.1.). Mitrākās vietās sastopami „**Augsto grīšu pļavu**” (E.4.3.) fragmenti. Gar ezera krastmalu, veidojas samērā platas parastās niedres *Phragmites australis* audzes, veidojot biotopu „**Niedru virsūdens audzes ezeru piekrastēs**” (C.2.1.5.). Audzes sugām nabadzīgas. Dabas lieguma I teritorijas vidusdaļā, konstatētas „**Jūrmalas pļavu**” (E.3.4.) augu sabiedrības. Tie ir zālāji iesālās augsnēs ar raksturīgu zemu un blīvu zelmeni. Mēreni mitri zālāji – „**Īstās pļavas**” (E.2.3.), sastopamas galvenokārt dabas lieguma II teritorijas Z un D daļā, šaurās joslās kāpu vaļņu un applūstošo platību saskares zonās. Tie ir zālāji, kas veidojas līdzenās vietās, gan uz pauguriem un to lēzenām nogāzēm, upju ieleju terasēm un lēzenām terašu nogāzēm ar Z vai R ekspozīciju, arī reti un īslaicīgi applūstošās palienēs. Dabas lieguma II teritorijā Z daļā daļēji saglabājies biotops „**Sausākās vilkakūlas *Nardus pļavas***” (E.2.1.1.). Sausie zālāji veidojas reljefa augstākajās vietās – uz kāpu virsotnēm un nogāžu augšējās daļās. Sastopami galvenokārt Jaunciema šosejas tuvumā. Ļoti sausās smilts augsnēs ar nelielu humusa daudzumu veidojas „**Kāpu pļavu**” (E.1.1.) augājs. Sausās smilts augsnēs ar nedaudz lielāku humusa sastāvu sastopamas „**Smiltāju pļavas**” (E.1.2.). Sausajos zālajos plaši izplatās slotiņu ciesa *Calamagrostis epigeios*, veidojot „**Sausas slotiņu cieras *Calamagrostis epigeios* pļavas**” (E.1.4.6.). Zālāji aizaug ar priedēm.

Meža biotopi

No meža biotopiem dabas lieguma teritorijā pārstāvēti „**Priežu sausieņu meži**” (F.1.1.). Pārmitrās vietās izveidojušies „**Melnalkšņu slapjie meži**” (F.2.4.), atsevišķās vietās sastopami „**Jauktu koku sausieņu meži**” (F.1.8.). Vietām, aizaugot neapsaimniekotiem zālājiem, veidojas kārkļu, bērzu un melnalkšņu krūmāji „**Zemo kārkļu un bērzu krūmāji**” (F.6.2.). Sastopami atsevišķi augoši, lielus apjomus sasnieguši koki „**Atsevišķi lielu dimensiju koki**” (F.9.1.) un koku grupas „**Atsevišķu koku grupa (puduris) nemeža zemēs**” (F.9.2.), kā arī „**Pusdabīgas koku audzes parkos**” (J.1.2.) ar stādītiem un dabiski ieaugušiem kokiem.

Ruderālie biotopi

No ruderāliem biotopiem teritorijā sastopama „**Ciemu dzīvojamā apbūve**” (L.2.), „**Ceļi un ceļmalas**” (K.5.), „**Elektropārvades līniju trases**” (K.7.1.), „**Grāvji**” (M.5.).

Ūdeņu biotopi

Ūdeņi aizņem lielāko aizsargājamās teritorijas platību (58%).

Viršūdens veģetācija

Viršūdens veģetācijas joslā dominē parastās biotops „**Niedru viršūdens audzes ezeru piekrastēs**” (C.2.1.5.), mazākas platības aizņem „**Vilkvālišu viršūdens audzes ezeru piekrastēs**” (C.2.1.9.). Dziļākajās ezera vietās (tālāk no krasta) sastopamas „**Ezera meldra *Scirpus lacustris* viršūdens audzes ezeru piekrastēs**” (C.2.1.6.). Dabas lieguma I teritorijā smilšainā litorāles joslā sastopams biotops „**Čemurainā puķumeldra *Butomus umbellatus* viršūdens audzes ezeru piekrastēs**” (C.2.1.11.)

Brīvi peldošo ūdensaugu augājs

Krastu tuvumā, līcīšos, ko ieskauj virsūdens veģetācijas audzes, kā arī slīkšņu tuvumā veidojas izteikts brīvi peldošu ūdensaugu augājs. Ezerā dominē biotopi “**Parastās spirodelas *Spirodela polyrhiza* segas ezeros**” (C.2.2.1.), “**Parastās mazlēpītes *Hydrocharis morsus-ranae* segas ezeros**” (C.2.2.4.).

Lieguma III teritorijā no vēja un motorizētā transporta izraisītā viļņošanās pasargātajos līčos, izgrimušās veģetācijas audzes un platības bez veģetācijas sedz “**Pavedienveida zaļalģu segas ezeros**” (C.2.2.5.), kas raksturo barības vielām bagātus ūdeņus. Tāpat no ūdens viļņošanās pasargātās vietās, vietām sastop “**Parastā eļša *Stratiotes aloides* audzes ezeros**” (C.2.4.13.). II teritorijā sastopama parastā avotsūna *Fontinalis antipyretica* (skat. 14. attēlu) “**Avotsūnu paklāji ezeros**” (C.2.4.17.).

Peldlapu ūdensaugu augājs

Lieguma teritorijā 0,5-2 m dziļumā dominē “**Dzeltenās lēpes *Nuphar lutea* audzes ezeros**” (C.2.3.1.) un “**Ūdensrožu audzes ezeros**” (C.2.3.3.) ar dominējošo sugu balto ūdensrozi *Nymphaea alba*. Peldlapu augājs labi attīstīts līcīšos un vietām plašas joslas veido dziļākajās ezera vietās, kur nav attīstīta virsūdens veģetācija.

Elodeīdu (iegrimušo augu) augājs

Liegumā biežāk sastopamas “**Spožās glīvenes *Potamogeton lucens* audzes ezeros**” (C.2.4.1.), “**Skaujošās glīvenes *Potamogeton perfoliatus* audzes ezeros**” (C.2.4.2.) – skat. 15. attēlu, “**Vārpainās daudzlapes *Myriophyllum spicatum* audzes ezeros**” (C.2.4.7.), un “**Raglapju audzes ezeros**” (C.2.4.11.) audzes.

14.attēls. Skaujošā glīvene *Potamogeton perfoliatus* diezgan bieži sastopama iegrimušo augu joslā. (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”)

Slīkšņu augājs

“**Slīkšņas ezeru krastmalās**” (C.1.7.) sastopamas gar virsūdens veģetācijas joslu, vietās, kas ir pasargātas no ezera ūdens viļņošanās. Izteiktāka slīkšņu veidošanās novērota dabas lieguma III teritorijā, kas atrodas Ķīšezera DA daļā. Teritorija ir sekla, daļēji pasargāta no vēja ietekmes, kas veicina ezera aizaugšanu un slīkšņu veidošanos. Slīkšņām raksturīga salīdzinoši liela augu sugu daudzveidība.

Upes

Dabas liegumā atrodas Juglas un Langas upes grīvas. Abu upju grīvas ir pārveidotas, taisnotas. Gan Langas un Juglas krastiem atrodas plašas “**Parastā niedres *Phragmites australis* virsūdens audzes upju piekrastē**” (D.7.5.). Juglas centrālā daļa ir dziļa, bez veģetācijas. Caur to notiek intensīva motorizētā ūdenstransporta kustība. Langā veģetācija bagātīga, galvenokārt sastopamas eitrofiem biotopiem raksturīgu sugu audzes ar “**Ezera meldra *Scirpus lacustris* virsūdens audzes upju piekrastē**” (D.7.7.), “**Vilkvālišu *Typha virsūdens audzes upju piekrastē***” (D.7.10.). Upes centrālajā daļā dominē “**Dzelteno lēpju *Nuphar lutea* peldlapu audzes upēs**” (D.8.7.).

3.1.2. Īpaši aizsargājami biotopi

Aizsargājami biotopi noteikti pēc “*Eiropas Savienības aizsargājami biotopi Latvijā. Noteikšanas rokasgrāmata*” 2. precizētā izdevuma (Auniņš, 2013).

No teritorijā pārstāvētiem biotopiem desmit atzīti par Eiropas Savienībā un Latvijā īpaši aizsargājamiem biotopiem (pieci ir prioritāri aizsargājami Eiropas nozīmes aizsargājamo biotopu uzskaitījums ar ziņām par kopējo un fragmentēto platību, kā arī izvietojumu teritorijā apkopots 7. teksta pielikumā. Informācija par Eiropas Savienības aizsargājamo biotopu novērtējumu dabas liegumā “Jaunciems” saskaņā ar Komisijas Īstenošanas lēmumu 2011/484/ES (2011) “*Par formu, kādā sniedzama informācija par Natura 2000 teritorijām*” pievienota 8. teksta pielikumā.

Piezīme: Prioritāri aizsargājamo biotopu kodi atzīmēti ar zvaigznītes simbolu “*”. Prioritāri aizsargājami biotopi (saskaņā ar Eiropas Padomes 1992.gada 21.maija direktīvas 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību, 1. panta d) punktu) ir dabisko dzīvotņu veidi, kuriem draud izzušana un kuri atrodas [Eiropas Savienības] teritorijā, un par kuru saglabāšanu Kopiena ir īpaši atbildīga, ņemot vērā šo dzīvotņu dabiskās izplatības areāla proporciju, kas ietilpst [ES] teritorijā. Latvijā aizsargājamo biotopu aizsardzības statuss noteikts ar MK 05.12.2000. noteikumiem Nr. 421 “*Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu*”.

Īpaši aizsargājamo biotopu novietojums teritorijā attēlots Plāna 3.kartogrāfiskā pielikumā “Dabas vērtības”.

“Piejūras zālāji” (1630*)

Eiropas Savienībā prioritāri un Latvijā īpaši aizsargājams biotops. Biotopā iekļauj dabiskos zālājus Baltijas jūras piekrastē, jūrā ietekošo upju lejtecēs un ezeru palienēs, kur tie applūst ar iesāļu jūras ūdeni. Šis ir viens no retākajiem dabisko zālāju biotopiem, kurš pēdējos gadus strauji sarūk. Biotopā iekļauj zālājus, kuri applūst ar iesāļu jūras ūdeni un tajos vismaz 1% no platības ir sastopams iesāļu augtņu augājs ar vismaz vienu tam raksturīgu iesāļu augtņu sugu.

Dabas liegumā šāds zālājs sastopams tā I teritorijā. Biotopa kvalitāte vidēja, zālājā nav veikta sugu piesēja, sastopama aizsargājama, iesāļu augtņu augu suga – jūrmalas āžloks *Triglochin maritimum*. Zālājā strauji un plaši izplatās parastā niedre *Phragmites australis*.

“Smiltāju zālāji” (6120*_2)

Eiropas Savienībā prioritāri un Latvijā īpaši aizsargājams biotops. Sausi zālāji ar nenaslēgtu veģetāciju smilšainās, vairāk vai mazāk kaļķainās, kā arī vidēji un vāji skābās augsnēs. Biotops Latvijā sastopams ļoti reti – Gaujas, Daugavas, Ventas un Abavas ielejās, kā arī smilšainos līdzenumos Piejūras zemienē. Parasti aizņem niecīgas (mazākas par 0,5 ha) platības.

Dabas liegumā biotops izveidojies tā II teritorijas Z daļā. Zālāja kvalitāte vidēja. Zālājs netiek apsaimniekots un ir daļēji aizaudzis. Teritorijā konstatētas bedres, domājams – grunts iekritumi starp senāk teritorijā izvietotiem būvgružiem.

"Mitri zālāji periodiski izšūstošās augsnēs" (6410_1)

Eiropas Savienībā un Latvijā īpaši aizsargājams biotops. Pļavas vairāk vai mazāk mitrās, barības vielām nabadzīgās augsnēs. Biotops Latvijā sastopams reti, lielākās platības veido Ķemeru nacionālajā parkā, ap Liepājas ezeru, vietām arī Viduslatvijā, bet DA Latvijā zināmas tikai dažas atradnes.

Lieguma teritorijā biotopa kvalitāte vidēja, diezgan lielu platības īpatsvaru veido parastā niedre.

"Eitrofas augsto lakstaugu audzes" (6430_1)

Eiropas Savienībā un Latvijā īpaši aizsargājams biotops. Nitrofilas augsto lakstaugu audzes slapjās augsnēs upju un ezeru krastos. Biotopa veidošanos nosaka ūdens un sauszemes dinamiskais mijiedarbības process, kā dēļ biotops var pastāvēt bez apsaimniekošanas. Latvijā biotops sastopams samērā reti un zemā kvalitātē, lielākoties atbilstošās platības nosusinātas un samazinājusies palu izraisīto dabisko procesu darbība.

15.attēls. Eitrofas augsto lakstaugu audzes (SIA "Vides Konsultāciju Birojs")

Dabas liegumā biotops sastopams nelielā platībā tā III teritorijā. Tā kvalitāte zema, biotops aizaug ar niedrēm, sastopams sadrumstaloti. Vietām eitrofas augsto lakstaugu audzes robežojas ar ūdens līniju, skat. 15. attēlu.

"Vilkakūlas zālāji (tukšaiņu zālāji)" (6230*_2)

Eiropas Savienībā prioritāri un Latvijā īpaši aizsargājams biotops. Vilkakūlas zālāji ir sausi vai mēreni mitri daudzgadīgi vilkakūlas zālāji skābās un ļoti skābās, barības vielām ļoti nabadzīgās, smilšainās augsnēs. Latvijā sastopami reti, lielākoties koncentrējas Piejūras zemienē, Viduslatvijas Ropažu līdzenumā un Viduslatvijas nolaidenumā, kā arī A Latvijā Adzeles pacēlumā un Feimaņu paugurainē.

Dabas liegumā biotops izveidojies tā II teritorijā starp līci un Jaunciema gatvi. Zālāja kvalitāte vidēja. Zālājs netiek apsaimniekots un ir daļēji aizaudzis.

"Palieņu zālāji" (6450_1, 6450_2 un 6450_3)

Eiropas Savienībā un Latvijā īpaši aizsargājams biotops. Zālāji gar upēm un ezeriem, kurus ietekmē pavasara pali un, Ķīsezera gadījumā, arī jūras vēju radīti uzplūdi. Šis hidroloģiskais

režims nodrošina nitrofilām – slāpekli mīlošām sugām labvēlīgus apstākļus. Biotops Latvijā sastopams reti, lielākā to daļa ir stipri ietekmēti meliorācijas un iekultivēšanas rezultātā. Lielākās platības sastopamas Aiviekstes, Pededzes, Gaujas, Dvietes, Rūjas, Užavas ielejā, Lubāna, Burtnieka, Liepājas un Durbes ezera palienēs.

Dabas liegumā “Jaunciems” pārstāvēti visi trīs biotopa veidi, dominējoši – variants 6450_3. Biotopu kvalitāte laba. Tie aizņem nozīmīgas platības, robežojas ar citiem aizsargājamiem biotopiem vai tajos bieži sastopamas aizsargājamās augu sugas – jumstiņu gladiola, dzegužpirkstītes. Sugām bagātāks ir biotopa 3 variants.

“Mežainas piejūras kāpas” (2180)

Eiropas Savienībā un Latvijā īpaši aizsargājams biotops. Mežainās piejūras kāpas ir dabiski vai pusdabiski meži uz piejūras kāpām ar labi attīstītu kokaudzes struktūru un raksturojošo, ar mežu saistīto sugu kopu. Biotops atrodas tikai Piejūras zemienē, kur sastopams samērā reti. Biotopa koncentrācijas vietas sakrīt ar lielāko Baltijas jūras iepriekšējo attīstības stadiju kāpu masīvu atrašanās vietām Bernātos, Kolkas apkārtnē, starp Enguri un Ragaciemu, Rīgas jūras līča D daļā, Saulkrastos u.c.

Lieguma teritorijā ar priežu mežu apaugušas kāpas saglabājušās II teritorijā. Biotopa kvalitāte vidēja, platības nelielas, eutrofikācijas procesa rezultātā izveidojis blīvs krūmu stāvs ar kļavām un korintēm. Teritorija tiek piegružota.

16.attēls. Mežainas piejūras kāpas Liepusalas pussalā (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”)

Kopumā dabas lieguma tuvumā mežainas piejūras kāpas kopumā sastopamas bieži. Viena no šādām teritorijām atrodas arī III teritorijas Z, Liepusalas pussalā starp Jaunciema gatvi un dabas lieguma ārējo robežu (skat. 16.attēlu).

“Veci jaukti platlapju meži” (9020*_1 un 9020*_4)

Eiropas Savienībā prioritāri un Latvijā īpaši aizsargājams biotops. Veci jaukti platlapju meži ir veci dabiski hemiboreāli platlapju meži, kas veidojušies pārejas joslā no boreālo mežu zonas uz nemorālo mežu zonu. Biotopā iekļauj gan platlapju, gan mistrotus mežus, ja tajos veidojas izteikts platlapju otrais stāvs vai paauga.

Biotops dabas liegumā sastopamsniecīgās platībās un fragmentāri uz salām, uzkalniem, gar ezera krastiem. Meža platībās saglabājušies ievērojama vecuma ozoli, priedes. Kvalitāti pasliktina cilvēku saimnieciskās darbības klātbūtne, nelielās platības un blīvais krūmu stāvs. Kopumā biotopa kvalitāte vidēja.

“Ozolu meži (ozolu, liepu un skābāržu meži)” (9160_2)

Eiropas Savienībā un Latvijā īpaši aizsargājams biotops. Tie ir meži uz hidromorfām augsnēm vai augsnēm ar augstu gruntsūdens līmeni (ielejās, ieplakās vai krastmalu mežu tuvumā). Biotopam atbilst arī periodiski pārplūstoši vai nosusināti, kā arī saimnieciskās darbības ietekmē veidoti vai mākslīgas izcelsmes meži. Šādi biotopi sastopami ļoti reti.

17.attēls. Skats uz Mangaļu parku no Ķīšezera krasta. Priekšplānā nekopti palienu zālāji (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”)

Dabas lieguma teritorijā aizsargājamam biotopam atbilst dabas lieguma I teritorijā esošais bijušais Mangaļu parks (skat. 17.attēlu). Koku stāvā dominē liepa, ar citu platlapju – ozola, kļavas, gobas piemistrojumu. Biotopa kvalitāte laba. Sastopami ievērojama vecuma koki, mežs netiek apsaimniekots, saglabājušās liela izmēra kritālas, veidojas atvērumi vainagu klājā. Sastopama viena dabisko meža biotopu speciālā suga un Latvijā īpaši aizsargājama sēne – parastā aknene *Fistulina hepatica*. Kritālas nodrošina dzīvotni arī citām piepju sugām skat. 18.attēlu, to aizvākšana ir nevēlama. Mežs atbilst dabisko meža biotopu kvalitātes kritērijiem.

18.attēls. Dažas Mangaļu parkā sastopamās piepes (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”)

“Staignāju meži” (9080*_1)

Eiropas Savienībā prioritāri un Latvijā īpaši aizsargājams biotops. Staignāju meži ir pārmitri lapu koku meži, kuri atrodas pastāvīgā virszemes ūdeņu ietekmē vai katru gadu periodiski applūst. Veidojas raksturīga struktūra ar ciņiem un applūstošām ieplakām, mozaīkveida veģetāciju. Biotopā ietver arī nosusinātus mežus, ja saglabājušās bioloģiskai daudzveidībai būtiskas dabiskas meža struktūras un ir iespējama biotopa atjaunošanās vai jaunus mežus veidošanās fāzē, aizaugot purvainām, pārmitrām pļavām vai upju un ezeru gultnēm. Biotops Latvijā sastopams reti visā valsts teritorijā. Latvijas D daļa kopā ar Lietuvu, Baltkrieviju, A Poliju un ZR Ukrainu ir melnalksnim labvēlīgākais augšanas apvidus visā tā izplatības areālā.

Dabas lieguma II teritorijā sastopams vidējas kvalitātes biotops. Kokaudzi veido samērā veci melnalkšņi. Lai gan meža platībā vērojama nosusināšanas ietekme (spriganes *Impatiens spp.* izplatība), teritorijā saglabājusies raksturīga struktūra un augu sugas.

19.attēls. Staignāju mežs Pretī Jaunciema 8. šķērslīnijai. Atzīmētais melnalksnis ir dižkoks (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”)

Biotopā konstatēts dižkoks melnalksnis *Alnus glutinosa*, kurš saskaņā ar MK 264 2. pielikumā norādītajām dimensijām pēc koka stumbra apkārtmēra 1,3 m augstumā klasificējams kā valsts nozīmes aizsargājamais koks. Tam ir nolūzuši un nokaltuši veci zari, vainagā iesauguši citi blakus esošie melnalkšņi, tas ir sagāzies uz vienu pusi (skat. 19. attēlu).

Staignāju meža biotops ~2 ha platībā sastopams III teritorijas Z – teritorijā. Biotopā dominējošā suga ir purva bērzs *Betula pubescens*, skat. 20.attēlu. Biotops atrodas kāpu ieplakā, to ieskauj Mežainas piejūras kāpas (2180) un šķērso Jaunciema gatve.

20.attēls. Staignāju mežs ar purva bērza *Betula pubescens* dominanti (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”)

“Eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju” (3150)

Eiropas Savienībā un Latvijā īpaši aizsargājams biotops. Biotopa kvalitāte ir zema, ļoti lielas platības aizņem vienlaidus niedrāji un D teritorija ir ļoti aizaugusi, eitroficējusies. Tanī pat laikā gana lielās platībās liegumā ir sastopama smilšaina piekraste, tiesa galvenokārt apaugusi ar virsūdens veģetāciju. Mērķtiecīgi, izstrādājot biotopa revitalizācijas projektu (iekļaujot barības vielu ieplūdes likvidāciju un ar esošās barības vielu bilances samazināšanas pasākumiem, piemēram, ūdensaugu izvākšanu ar sakneņiem, dūņu slāņa samazināšanu u.tml.) biotopa kvalitāti iespējams uzlabot.

3.1.3. Biotopu sociālekonomiskā vērtība

Kopumā biotopu sociālekonomiskā vērtība nav tiešā veidā izsakāma monetārās vienībās. Pašreiz galvenā sociālekonomiskā dabas lieguma vērtība ir rekreācija – pastaigas, makšķerēšana, laivošana, peldēšanās, saulēšanās un putnu vērošana.

Vasaras sezonās Ķīšezera krastu atklātās teritorijas – pļavas piesaista atpūtniekus. Augu daudzveidība mudina izmantot dabas teritoriju sniegtās iespējas ievākt zāļu tējas. Dabas lieguma un tam piegulošās teritorijas piemērotas pastaigām un nūjošanai, viļņota reljefa zonās piedāvājot iespējas paaugstinātas slodzes pārgājieniem.

Labiekārtotu peldvietu dabas lieguma teritorijā nav – daži īpašnieki izpļauj un iztīra saviem īpašumiem piegulošo ezera daļu piekrastes. Šī prakse ne vien nodrošina individuālas iespējas peldēšanai, bet arī rada vēlamos atklātos piekrastes laukumus, kuri, atbrīvoti no agresīvām parastās niedres audzēm, nodrošina bioloģiskās daudzveidības palielināšanās iespējas citām, iespējams arī aizsargājamām ūdensaugu sugām.

Kaut arī pļavas būtu piemērotas lopu ganīšanai, tāda prakse novērojama tikai vienā īpašumā III teritorijā.

Izplešoties pilsētai un paplašinoties turīgu īpašnieku iespējām ieguldīt līdzekļus dabas vides pārveidošanā, biotopiem ir potenciāla apbūves vietu vērtība. Taču zemes transformācija nav savienojama ar dabas vērtību aizsardzības interesēm un dabas liegumā ir aizliegta ar normatīviem aktiem.

Zālājus piesakot iekļaušanai lauku blokos Lauku atbalsta dienestā, īpašnieki vai apsaimniekotāji var saņemt platību maksājumus par apsaimniekoto teritoriju. Par teritorijām, ko Lauku atbalsta dienests reģistrēs kā bioloģiski vērtīgus zālājus, varēs saņemt

kompensācijas par bioloģiski vērtīgu zālāju apsaimniekošanu. Līdz šim tāda iespēja Rīgas pilsētā bija liegta, bet Plāna izstrādes laikā saņemts apliecinājums, ka turpmāk, uzsākoties citam bioloģiski vērtīgu zālāju apsaimniekošanas plānošanas periodam, iespēja saņemt kompensācijas par bioloģiski vērtīgu zālāju apsaimniekošanu tomēr tiks dota arī Rīgas pilsētā (sīkāk aprakstīts 4.2.3. nodaļā). Tas radīs labvēlīgākus institucionālus priekšnoteikumus bioloģiskās daudzveidības nodrošināšanā Rīgas pilsētā. Ja darbu veikšanai tiek piesaistīti līgumdarbinieki, šī sistēma nodrošinās zināmu skaitu iedzīvotāju ar atalgota darba iespējām. Tomēr lielākais minētās iespējas sniegtais ieguvums ir iespēja motivēt privātpašniekus uz klausīt dabas ekspertu rekomendācijas un īstenot biotopiem vēlamos apsaimniekošanas pasākumus.

Attīstot tūrisma infrastruktūru dabas lieguma teritorijā un veicot citus blakus pasākumus, pastāv iespēja izveidot, diversificēt un kvalitatīvi paplašināt lieguma piedāvātās sociālekonomiskās vērtības.

3.1.4. Faktori, kas ietekmē biotopus

Sertificētu speciālistu secinājumi norāda, ka daļa no pašreizējās dabas lieguma izmantošanas ir pretrunā ar aizsargājamiem biotopiem labvēlīgu apstākļu nodrošināšanai nepieciešamu saimniekošanu. Identificētie apdraudējumi un ierosinājumi situācijas noregulēšanai labvēlīgi biotopiem uzrādīta zemāk.

Biotopus apdraudošie faktori dažādiem aizsargājamajiem biotopiem dabas lieguma teritorijā vietumis ir atšķirīgi. Tādēļ šeit tie uzrādīti ar tiešu norādi uz attiecīgo aizsargājamo biotopu. Daži biotopu apdraudošie faktori ir līdzīgi, sekmīgi apsaimniekojot aizsargājamus biotopus un ievērojot pārējās Plānā iekļautās ekspertu rekomendācijas, paredzama dabas aizsardzības funkcijas izpildes labvēlīgā ietekme uz visu ĪADT.

Nozīmīgākais biotopu apdraudošais faktors Eiropas Savienībā prioritāri un Latvijā īpaši aizsargājamajā biotopā “**Piejūras zālāji**” (1630*) ir zālāju apsaimniekošanas trūkums, kā rezultātā zālāja platībā ieviešas augstās graudzāles, grīšļi, niedres un samazinās sugu daudzveidība, veidojas monodominantas vienas sugas audzes.

Labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanas prasības: zālājs nevar pastāvēt bez apsaimniekošanas. Piemērotākais apsaimniekošanas veids – pļaušana vai ganīšana aplokā. Ganīšanas intensitāte ieteicama līdz 0,5 lopu vienībām uz hektāru. Ja tiek ieviesta ganīšana, tad papildus pļaušana pieļaujama tikai niedru audzēs. Pēc pļaušanas novāktais materiāls jāizvāc.

Sauso “**Smiltāju zālāju**” (6120_2*) Eiropas Savienībā prioritāri un Latvijā īpaši aizsargājamo biotopu apdraud apsaimniekošanas trūkums, kā rezultātā zālāji aizaug ar priedēm vai veidojas monodominantas slotiņu ciskas *Calamagrostis epigeios* audzes. Dabisku traucējumu trūkuma dēļ, zālājā neveidojas atklāti smilšu laukumi, kas nepieciešami konkurences mazāk izturīgām sugām. Pastāvīgi notiek barības vielu uzkrāšanās un zālājā izplatās bagātīgākās vietās augošas augu sugas (podagras gārša *Aegopodium podagraria*). Sausās atklātās platības gar Jaunciema šoseju tiek izmantotas neorganizētai atpūtai. Atpūtas vietās zālājs tiek piegrūzots, veicinot eutrofikācijas procesu.

Labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanas prasības: nepieciešama zālāju apsaimniekošana, ierobežojot to aizaugšanu ar priedēm un ekspanzivām augu sugām (ciesu, gāršu).

Galvenais “**Vilkakūlas zālāju (tukšaiņu zālāju)**” (6130_2*) Eiropas Savienībā prioritāri un Latvijā īpaši aizsargājamo biotopu apdraudošais faktors “Jaunciema” dabas liegumā ir teritorijas aizaugšana ar krūmiem vai niedrēm, nepiemērojot apsaimniekošanu.

Labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanas prasības: zālājs nevar pastāvēt bez apsaimniekošanas. Piemērotākā apsaimniekošana – ganīšana vai pļaušana. Nepieciešama krūmu izciršana zālāja Z daļā.

Galvenais "**Eitrofas augsto lakstaugu audzes**" (6430_1) Eiropas Savienībā un Latvijā īpaši aizsargājamo biotopu galvenais apdraudošais faktors ir ūdenstilpju krastu intensīva izmantošana vai pārveidošana. Apdzīvoto vietu tuvumā krastmala izmīdīta, sarakņāta, vietām bez augāja. Biotops pakļauts pastāvīgai ūdens darbības ietekmei, līdz ar to tam raksturīgu sugu pastāvēšanu ietekmē ūdens kvalitāte. Piesārņots un netīrs ūdens veicina biotopa eitrofikāciju, kā arī invazīvu augu sugu izplatību. Šis faktors īpaši aktuāls III teritorijas D daļā, pie Milnas dūckas – tur esošo, daļēji pamesto un piegružoto dārziņu teritorijas tuvumā.

Labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanas prasības: ieteicama reta pļaušana (1 reizi 2-3 gados) vai ekstensīva noganīšana. Svarīga būtu niedru izpļaušana joslā gar ūdens krātuves malām, radot aizsargājamam biotopam piemērotu izplatības vietu. Papildus nepieciešama dārziņiem piegulošās teritorijas sakārtošana vai rekultivācija.

"**Palienes zālājus**" (pārstāvēti visi trīs biotopa veidi, dominējoši variants 6450_3), kas ir Eiropas Savienībā un Latvijā īpaši aizsargājams biotops, apdraudošs faktors ir apsaimniekošanas trūkums, kas veicina zālāju degradāciju – augu sugu skaita samazināšanos un vienas vai divu sugu dominances veidošanos. Applūstošām platībām nozīmīgs apdraudošs faktors ir eitrofikācijas process, applūstot ar piesārņotiem ezera ūdeņiem. Zālāji pamazām aizaug ar parasto niedri. Teritorijā ir veikta vairāku meliorācijas novadgrāvju ierīkošana zālāju platībās. Grāvju ierīkošanas rezultātā, mainās dabiskais hidroloģiskais režīms, zālāji paliek sausāki, samazinās slapjās vietās augošo augu skaits, veidojas viendabīgas vīgriezēs audzes. Dabas lieguma I teritorijā zālāja platībā ir ierīkota neorganizēta atpūtas vieta. Zālāju sarakņājušas mežacūkas.

Biotopu pastāvēšanai nepieciešamo hidroloģisko apstākļu pastāvēšanu apdraud to funkcionālā neatbilstība dažiem teritorijas labiekārtojuma risinājumiem. Palieņu pļava ezera krasta forma dažkārt neatbilst īpašnieku priekšstatam par vēlamāko krasta reljefu. Rezultātā biotops tiek sabojāts atbilstoši zemes īpašnieku priekšstatam par ideālo krasta līniju.

Labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanas prasības: zālāja platībā piemērota apsaimniekošana ir ganīšana vai pļaušana, atsevišķās vietās nepieciešama krūmu izciršana. Kā putniem noderīga, pieļaujama atsevišķu krūmu un krūmu puduru saglabāšana zālājā. Lai saglabātu aizsargājamo augu sugu atradnes, pļaušana jāveic pēc augu noziedēšanas – sākot no jūlija vidus. Apdzīvoto vietu tuvumā kontrolējama notekūdeņu novadīšana meliorācijas grāvjos, kas veicina zālāju eitrofikāciju. Aizliegta jaunu novadgrāvju ierīkošana un esošā ūdens režīma maiņa. Risināms jautājums par atpūtas vietu noteikšanu vai aizliegšanu, ierobežojot neorganizētu atpūtas vietu veidošanu.

"**Mežainas piejūras kāpas**" (2180), kas ir Eiropas Savienībā un Latvijā īpaši aizsargājams biotops, apdraudošs faktors ir vienlaidus koku izciršana, pilnībā vai daļēji iznīcinot biotopu, kā arī eitrofikācija un sinantropizācija (biotopam neraksturīgu sugu ieviešanās), kuras rezultātā izmainās dabiskā meža struktūra un ieviešas neraksturīgas augu sugas.

Labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanas prasības: meža platībā veicama krūmu stāva retināšana, izcērtot kļavas un korintes. Nav pieļaujama mežu ciršana. Saglabājamas kritālas, sausokņi un cita veida dabiski veidojušies elementi.

"**Veci jaukti platlapju meži**" (9020*_1 un 9020*_4), ir Eiropas Savienībā prioritāri un Latvijā īpaši aizsargājams biotops, apdraudošs faktors ir koku ciršana un mežu apsaimniekošana, izvēcot kritālas, sausokņus u.c. dabiskus elementus. Koku ciršana var radīt

biotopa fragmentāciju, samazinot vienlaidus platību un ierobežojot sugu izplatīšanās iespēju. Dabisko struktūras elementu trūkums samazina piemērotu, daudzveidīgu uzturēšanās vai barošanās vietu esamību, kas nepieciešamas retām augu un dzīvnieku sugām. Uz vecu platlapju stumbriem augošu retu augu sugu izplatību ierobežo blīvais krūmu stāvs, radot sugām nepiemērotus vides apstākļus.

Labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanas prasības: meža bioloģiskā vērtība saistīta ar veciem platlapju kokiem. Lai nodrošinātu koku ilgtspējīgu attīstību un, ar veciem kokiem saistītu, augu sugu daudzveidības palielināšanos, ieteicama ap vecajiem kokiem augošo nevēlamo koku un krūmu izciršana, radot sugām labvēlīgus gaismas un mitruma apstākļus. Jāievēro, ka atēnošana jāveic pakāpeniski, lai dotu iespēju augu sugām pielāgoties insolācijas intensitātes maiņai. Krūmu stāva retināšana ieteicama III teritorijas ZR daļā, izcērtot kļavas un korintes. Nav pieļaujama mežu ciršana. Saglabājamas kritalas, sausokņi un cita veida dabiski veidojušies elementi.

“Ozolu meži (ozolu, liepu un skābaržu meži)” (variants 9160_2), ir Eiropas Savienībā un Latvijā īpaši aizsargājams biotops, apdraudošie faktori tādi paši kā “Veci jaukti platlapju meži”, skat. iepriekšējo rindkopu.

Labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanas prasības: meža bioloģiskā vērtība saistīta ar veciem platlapju kokiem. Pieļaujama mērena krūmu stāva (kļavu) retināšana vietās, kur tas stipri noēno vecos kokus. Nav pieļaujama mežu apsaimniekošana, izvēcot sausokņus, kritalas un stumbeņus. Teritorijas attīstības gaitā, nedrīkst paplašināt, uzlabot vai sākt intensīvi izmantot caur meža biotopu ejošos meža ceļus. Ieteicams veikt pasākumus spriganes (*Impatiens spp.*) samazināšanai.

“Staignāju meži” (variants 9080*_1), ir Eiropas Savienībā prioritāri un Latvijā īpaši aizsargājams biotops, apdraudošais faktors ir tam piemērotā hidroloģiskā režīma maiņa – nosusināšana vai appludināšana. Samazinoties mitruma apstākļiem, meža platībā ieviešas sausākiem apstākļiem piemērotas sugas, izzūd dabiskā struktūra. Mežu appludinot vai plaši izcērtot koku stāvu, iespējama pastiprināta kārkļu un niedru izplatība. Biotopu negatīvi ietekmē jebkāda veida cirtes, kuru rezultātā tiek izvākta mirusī koksne, ietekmēta zemsedze vai veidojas netipiski atvērumi vainagu klājā, radot iespēju zemsedzē ieviesties neraksturīgām augu sugām.

Labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanas prasības: piemērotākā biotopa apsaimniekošanas metode ir neiejaukšanās dabiskajos procesos. Vietās, kur nepieciešams, ierobežojama spriganes (*Impatiens spp.*) izplatīšanās.

“Eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju” (3150), ir Eiropas Savienībā un Latvijā īpaši aizsargājams biotops, apdraudošais faktors ir paaugstināta barības vielu bāze. Labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanas prasības: pārtraukt neatbilstoši attīrītu notekūdeņu ievadīšanu Ķīšezerā.

Lai samazinātu eitrofikācijas procesu, novēršama neattīrītu notekūdeņu ieplūšana. Novēršama un nav pieļaujama atkritumu apglabāšana.

Mežacūku postījumi

Sarunās ar vietējiem iedzīvotājiem – gan informatīvajā sanāksmē par Plāna izstrādes uzsākšanu Rīgas 7. pamatskolā, Rīgā, Jaunciema šķērslīnijā 4, 27.06.2014., gan individuālās sarunās, Rīgas Rīnūžu vidusskolā, Ziemeļblāzmas ielā 59, 23.10.2013., – allaž izskanēja sūdzības par mežacūku plašo izplatību un ar to saistītajiem sociālajiem apgrūtinājumiem.

21.attēls. Mežacūku rakumi dabas lieguma teritorijā (SIA "Vides Konsultāciju Birojs")

MK 16.03.2010. noteikumos Nr. 264 "Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi" 4.4. punktā norādīts, ka aizliegts lietot minerālmēslus un ķīmiskos augu aizsardzības līdzekļus mežaudzēs, izņemot repelentus pārnadžu atbaidīšanai un feromonus koku stumbra kaitēkļu ierobežošanai.

3.2. Augu sugas

Dabas liegumā konstatētas 14 retas un aizsargājamas augu sugas. No tām 10 ir aizsargājamas Latvijā atbilstoši MK 14.11.2000. noteikumiem Nr. 396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu". No tām, savukārt, 2 ir veidojami mikroliegumi atbilstoši MK 18.12.2012. noteikumiem Nr. 940 "Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu".

Liegumā sastopamas divas "Eiropas Padomes 1992.gada 21.maija direktīva 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību" (turpmāk tekstā - Biotopu Direktīva) II un IV pielikumā iekļautās īpaši aizsargājamās sugas. Visi retie un aizsargājamie augi dabas liegumā "Jaunciems" apkopoti 4. teksta pielikuma 1.tabulā. Pilns augu sugu uzskaitījums sniegts 4. teksta pielikuma 2.tabulā. Papildus veikts sugu novērtējums atbilstoši Komisijas Īstenošanas lēmuma 2011/484/ES (2011) "Par formu, kādā sniedzama informācija par Natura 2000 teritorijām" prasībām. Novērtējums apkopots divās tabulās - par īpaši aizsargājamām un citām nozīmīgām sugām. Tās pievienotas 9. teksta pielikumā.

Nodaļas pirmajā apakšnodaļā uzskatītas sauszemes un ūdeņu apsekojumos konstatētās augu sugas, uzskaitījumu grupējot atbilstoši sugu pārstāvniecībai dažādās kopienās dabā. Pēc augu sugu ekoloģiskajām vajadzībām, sugas sadalāmas trīs daļās – sausās vietās augošās, mitrās, applūstošās vai pārmitrās vietās augošās un ūdens vidē augošās augu sugas. Sugu eksistence lielā mērā atkarīga no aizsargājamo biotopu platības un kvalitātes saglabāšanas.

Vēlāk apkopota to sociālekonomiskā nozīme, izdalītas īpaši aizsargājamās augu sugas un izteiktas rekomendācijas sugu saglabāšanai un augšanai labvēlīgāku apstākļu nodrošināšanai.

Aizsargājamo sugu eksistence lielā mērā atkarīga no aizsargājamo biotopu platības un kvalitātes saglabāšanas.

3.2.1. Augu sugu uzskaitījums

Mitrās pļavās dominē parastā vīgrieze *Filipendula ulmaria*, sastopama purva gandrene *Geranium palustre*, pļavas bitene *Geum rivale*, parastā ciņusmilga *Deschampsia caespitosa*,

purva purene *Caltha palustris*, purva neaizmirstule *Myosotis palustris*, sāres grīslis *Carex panicea*, meža zirdzene *Angelica sylvestris*, pļavas dedestiņa *Lathyrus pratensis*, zeltainā gundega *Ranunculus auricomus*, maura retējs *Potentilla anserina*. Vietām audzītes veido meža meldrs *Scirpus sylvaticus*, izplestais donis *Juncus effusus*, slotiņu ciesa *Calamagrostis epigeios*. Raksturīgs augājs ar pļavas lapsasti *Alopecurus pratensis*, purva skareni *Poa palustris*, ložņu vārpātu *Elytrigia repens*, dižzirdzeni *Angelica archangelica*, tīruma usni *Cirsium arvense*, lielo nātri *Urtica dioica*, efejlapu sētložņu *Glechoma hederacea*. Sastopami fragmenti ar divrindu grīslis *Carex disticha*, slaido grīslis *Carex acuta*, purva skalbi *Iris pseudacorus*, purva rūgtdilli *Peucedanum palustre*, bruņu ķivereni *Scutellaria galericulata*, dižo ūdenszāli *Glyceria maxima*, parasto miežubrāli *Phalaroides arundinacea*, krastmalas skābeni *Rumex hydrolaphatum*, iesirmo cieso *Calmagrostis canescens*.

Gar ezera krastmalu, veidojas samērā platas parastās niedres *Phragmites australis* audzes bez niedres sastopama šaurlapu vilkvāļīte *Typha angustifolia*, ezera meldrs *Scirpus lacustris*, purva skarene *Poa palustre*, smaržīgā klame *Acorus calamus*, purva madara *Galium palustre*, purva zirdzene *Angelica palustris*.

Zālajos iesālās augsnēs ar raksturīgu zemu un blīvu zelmeni sastopama ložņu smilga *Agrostis stolonifera*, sarkanā auzene *Festuca rubra*, niedru lapsaste *Alopecurus arundinaceus*, maura retējs *Potentilla anserina*, ložņu gundega *Ranunculus repens*, spožaugļu donis *Juncus articulatus*, plakanais donis *Juncus compressus*, jūrmalas āžloks *Triglochin maritimum*.

Mēreni mitros zālajos, kas sastopami galvenokārt dabas lieguma 2.teritorijas Z un D daļā, šaurās joslās kāpu vaļņu un applūstošo platību saskares zonās. Tie ir zālāji, kas veidojas līdenās vietās, gan uz pauguriem un to lēzenām nogāzēm, upju ieleju terasēm un lēzenām terašu nogāzēm ar Z vai R ekspozīciju, arī reti un īslaicīgi applūstošās palienēs. Dominē pūkainā pļavauzīte *Helictrotrichon pubescens*, sastopama pļavas auzene *Festuca pratensis*, parastā smaržzāle *Anthoxanthum odoratum*, parastais vizulis *Briza media*, parastā smilga *Agrostis tenuis*, tīruma pētere *Knautia arvensis*, pļavas dzelzene *Centaurea jacea*, parastā pīpene *Leucanthemum vulgare*.

Sausākās pļavās dominē stāvā vilkakūla *Nardus stricta*, aitu auzene *Festuca ovina*, sastopama pazvilā misiņsmilga *Sieglingia decumbens*, parastā smilga *Agrostis tenuis*, parastā smaržzāle *Anthoxanthum odoratum*, parastais vizulis *Briza media*, klinšu noragalvīte *Pimpinella saxifraga*, daudzziēdu zemzāļīte *Luzula multiflora*, mazais māršils *Thymus serpyllum*, mazā mauraga *Pilosella officinarum*.

Sausos zālajos sastopama aitu auzene *Festuca ovina*, liektā sariņsmilga *Lerchenfeldia flexuosa*, smilts grīslis *Carex arenaria*, zilganā kelērija *Koeleria glauca*, matainais āboliņš *Trifolium arvense*, parastais pelašķis *Achillea millefolium*, kodīgais laimiņš *Sedum acre*, baltais laimiņš *Sedum album*.

Sausās smilts augsnēs ar nedaudz lielāku humusa sastāvu sastopama šaurlapu skarene *Poa angustifolia*, sastopama sarkanā auzene *Festuca rubra*, parastais vizulis *Briza media*, vārpu veronika *Veronica spicata*, dzirkstelīte *Dianthus deltoides*, klinšu noraga *Pimpinella saxifraga*, vidējā ceļteka *Plantago media*, spradzene *Fragaria viridis*, sudraba retējs *Potentilla argentea*, mazais māršils *Thymus serpyllum*, pavasara grīslis *Carex caryophylla*, lielziēdu vīgrieze *Filipendula vulgaris*, lauka vībotne *Artemisia campestris*. Plaši izplatās slotiņu ciesa *Calamagrostis epigeios*.

Meža biotopos vietumis dominē parastā priede *Pinus sylvestris*, piemistrojumā ar parasto bērzu *Betula pendula*. Krūmu stāvs samērā blīvs, sastopama parastā ieva *Padus avium*, parastais pīlādzis *Sorbus aucuparia*, parstais ozols *Quercus robur*, parastā kļava *Acer platanoides*, vārpainā korinte *Amelanchier spicata*. Lakstaugu stāvu veido brūklene

Vaccinium vitis-idaea, mellene *Vaccinium myrtillus*, pļavas nārbulis *Melampyrum pratense*, kreimene *Convallaria majalis*. Sūnu stāvā dominē Šrēbera rūsaine *Pleurosium schreberi* un spīdīgā stāvaine *Hylocomium splendens*.

Pārmitrās vietās koku stāvā dominē melnalksnis *Alnus glutinosa*, piemistrojumā ar purva bērzu *Betula pubescens*. Krūmu stāvs vidēji blīvs, sastopams parastais krūklis *Frangula alnus*, pelēkais kārklis *Salix cinerea*, parastā ieva *Padus avium*, parastā kļava *Acer platanoides*. Zemsedzē aug dzeloņainā ozolpārde *Dryopteris carthusiana*, parastā sievpārde *Athyrium filix-femina*, lēdzerkste *Cirsium oleraceum*, parastā vīgrieze *Filipendula ulmaria*, purva rūgdille *Peucedanum palustre*, purva purene *Caltha palustris*. Gar mežu malām plaši sastopama sīkziedu sprigane *Impatiens parviflora*. Sūnu stāvs rets, sastopama kociņsūna *Climacium dendroides*, dumbra skrajlape *Plagiomnium elatum*, u.c.

Atsevišķās vietās kopā sadzīvo parastā liepa *Tilia cordata*, parastā kļava *Acer platanoides*, parastā goba *Ulmus glabra*, parastais osis *Fraxinus excelsior*, melnalksnis *Alnus glutinosa*, parastais ozols *Quercus robur* un parastā priede *Pinus sylvestris*. Pamežs un krūmu stāvs samērā blīvs, to veido parastā kļava *Acer platanoides*, parastais osis *Fraxinus excelsior*, parastais ozols *Quercus robur*, parastā lazda *Corylus avellana*, parastā ieva *Padus avium* un vietām arī parastā apse *Populus tremula*. Zemsedze šādos mežos reta, vietām sastopama podagras gārša *Aegopodium podagraria*, pilsētas bitene *Geum urbanum*, meža grīslis *Carex sylvaticum*, sīkziedu sprigane *Impatiens parviflora*, puķu sprigane *Impatiens glandulifera*.

II teritorijā niedru vai zālāju dedzināšana veicinājusi šaurlapu ugunspuķes *Chamaenerion angustifolium*, izplatību.

Langā veģetācija bagātīga, galvenokārt sastopamas eitrofiem biotopiem raksturīgu sugu audzes ar ezera meldru *Scirpus sylvaticus*, vilkvālītēm *Typha angustifolia* un *T. latifolia*. Gar krastiem bieži sastopama smaržīgā kalme *Acorus calamus*. Upes centrālajā daļā dominē dzeltenās lēpes *Nuphar lutea* un parastās bultenes *Sagittaria sagittifolia* audzes. Upes krastos parastā mazlēpe *Hydrocharis morsus-ranae*, parastā spirodela *Spirodela polyrhiza*. Langas grīvā konstatēts parastais elsis *Stratiotes aloides*.

Slīkšņām raksturīga salīdzinoši liela augu sugu daudzveidība. Dominējošās un biežāk sastopamās sugas ir šaurlapu vilkvālīte *Typha angustifolia*, parastā niedre *Phragmites australis*, grīšļi *Carex* spp., Eiropas vilknadze *Lycopus europaeus*, indīgais velnarutks *Cicuta virosa*, platlapu cemere *Sium latifolium*, vītoli vējmietiņš *Lythum salicaria*, ložņu smilga *Agrostis stolonifera*, bebrukārklis *Solanum dulcamara* u.c. sugas.

Liegumā bieži sastopamas ir spožās glīvenes *Potamogeton lucens*, skaujošās glīvenes *P. perfoliatus*, vārpainās daudzlapes *Myriophyllum spicatum* un iegrimušās raglapes *Ceratophyllum demersum* audzes. Vietām sastopama apaļlapu ūdensgundega *Batrachium circinatus*. Reti novērota Kanādas elodeja *Elodea canadensis*. Dominē dzeltenās lēpes *Nuphar lutea* un ūdensrožu audzes ar dominējošo sugu balto ūdensrozi *Nymphaea alba*. Peldlapu augājs labi attīstīts līcīšos un vietām plašas joslas veido dziļākajās ezera vietās, kur nav attīstīta virsūdens veģetācija.

Krastu tuvumā, līcos, ko ieskauj virsūdens veģetācijas audzes, un slīkšņu tuvumā vietām veidojas izteikts brīvi peldošu ūdensaugu augājs. Ezerā dominē parastās spirodelas *Spirodela polyrhiza*, parastās mazlēpes *Hydrocharis morsus-ranae* un trejdaivu ūdensziēda *Lemna trisulca* audzes. Dabas lieguma III teritorijā no vēja un motorizētā transporta izraisītā viļņošanās pasargātajos līcos, iegrimušās veģetācijas audzes un platības bez veģetācijas sedz pavedienveida zaļalģes, kas raksturo barības vielām bagātus ūdeņus. No ūdens viļņošanās pasargātās vietās, vietām sastop parastā elša *Stratiotes aloides* audzes. Retāk sastopams mazais ūdensziēds *Lemna minor*. Dabas lieguma II teritorijā sastopamas parastās avotsūnas *Fontinalis antipyretica* audzes.

Viršūdens veģetācijas joslā dominē parastās niedres *Phragmites australis* audzes, mazākas platības aizņem vilkvāļīšu augājs ar dominējošo sugu šaurlapu vilkvāļīti *Typha angustifolia*. Dziļākajās ezera vietās (tālāk no krasta) sastopamas ezera meldra *Scirpus lacustris* viršūdens audzes ezeru piekrastēs. Seklūdens teritorijās ūdenī diezgan bieži konstatēta arī parastā bultene *Sagittaria sagittifolia*, bet dabas lieguma I teritorijā smilšainā litorāles joslā sastopamas čemurainā puķumeldra *Butomus umbellatus* viršūdens audze ezeru piekrastēs. Retāk viršūdens veģetācijas joslā sastopama dižā ūdenszāle *Glyceria maxima*, parastais miežubrālis *Phalaris arundinaceae*, platlapu vilkvāļīte *Typha latifolia* un smaržīgā kalmē *Acorus calamus*.

3.2.2. Īpaši aizsargājamās augu sugas

Īpaši aizsargājamo sugu atradņu novietojums teritorijā ilustrēts 3.kartogrāfiskā pielikumā "Dabas vērtības". Ievērojot, ka liegumā konstatētas augu sugas, kuru atrašanās vietas saskaņā ar Dabas aizsardzības pārvaldes 29.05.2015. rīkojumu Nr.26 "Par ierobežotas pieejamības informācijas statusa noteikšanu informācijai par īpaši aizsargājamās dabas teritorijās esošo īpaši aizsargājamo sugu dzīvotņu un īpaši aizsargājamo biotopu atrašanās vietu", ir ierobežotas pieejamības statuss, atradņu izvietojums kartē norādīts neidentificējot sugas nosaukumus.

Jūrmalas armērija *Armeria maritima*

Lieguma II teritorijas D daļā konstatēta īpaši aizsargājama un Latvijas Sarkanās grāmatas 1.kategorijā iekļauta augu suga – jūrmalas armērija *Armeria maritima*. Suga Latvijā sastopama ļoti reti, tikai Daugavas un Lielupes ieteku apkaimē (www.latvijasdaba.lv). Sugas ekotops ir sausas pļavas un smilšainas vietas ar skraju veģetāciju. Dabas lieguma teritorijā augs sastopams vienā vietā, kur konstatēti daži, pārziedējuši eksemplāri.

Smiltāja nelķe *Dianthus arenarius*

III teritorijā sastopama Eiropas Sugu un Biotopu Direktīvas II un IV pielikumā iekļautā īpaši aizsargājamā augu suga – Smiltāja nelķe *Dianthus arenarius*. Suga Latvijā sastopama nevienmērīgi, Piejūras zemienē samērā reti, Vidus- un A Latvijā reti, R Latvijā ļoti reti. Sugas ekotops ir sausi priežu meži, sausas pļavas, jūrmalas kāpu pļavas, jūrmalas kāpas (Ģ.Gavrilova, 1999). Teritorijā augs sastopams ar priežu mežu apaugušas kāpas pakājē – uz pašas dabas lieguma robežas un mazliet ārpus tās. Sugas eksemplāri vitāli un ziedoši.

Pļavas silpurene *Pulsatilla pratensis*

Sauso priežu mežu kontaktjoslā ar sausajiem zālājiem, sastopama ir īpaši aizsargājama un Latvijas Sarkanās grāmatas 4. kategorijā iekļauta augu suga – pļavas silpurene *Pulsatilla pratensis*. Piejūras zemienē suga sastopama diezgan bieži, pārējā teritorijā diezgan reti. Kopumā vairāk R Latvijā un Rīgas apkārtnē (www.latvijasdaba.lv). Sugas ekotops ir piejūras un kontinentālās kāpas, sausi priežu meži un smilšainas nogāzes. Teritorijā konstatēti ziedoši un vitāli sugas eksemplāri dabas lieguma II teritorijā.

Tumšsarkanā dzeguzene *Epipactis atrorubens*

Līdzīgās sausās vietās tika konstatēti vairāki retas augu sugas tumšsarkanā dzeguzene *Epipactis atrorubens* eksemplāri. Suga Latvijā sastopama nevienmērīgi, Piejūras zemienē diezgan bieži, Vidus- un A Latvijā reti (galvenokārt Gaujas un Daugavas ielejas), R Latvijā ļoti reti. Sugas ekotops ir priežu meži uz minerālaugsnes, jūrmalas un iekšzemes kāpu pļavas, piejūras pļavas, krūmāji, mežmalas (B.Cepurīte, 2005).

Jumstiņu gladiola *Gladiolus imbricatus*

Mitrajās un applūstošajās platībās pa retam sastopama īpaši aizsargājama un Latvijas Sarkanās grāmatas 3.kategorijā iekļautajai augu suga, kurai Latvijā veidojami mikroliegumi – jumstiņu gladiola *Gladiolus imbricatus*. Suga Latvijā sastopama diezgan reti un nevienmērīgi, pārsvarā A un centrālajā daļā, upju palienēs un ielejās. Latviju šķērso sugas areāla R robeža. Auga ekotops ir palieņu pļavas, skraji krūmāji, mežmalas, terašu pļavas, īpaši Daugavas un Lielupes ielejā un tuvākajā apkārtnē (www.latvijasdaba.lv). Sastopami daži auga eksemplāri II un III teritorijās.

Jūrmalas āžloks *Triglochim maritimum*

I teritorijā sastopama īpaši aizsargājama un Latvijas Sarkanās grāmatas 3.kategorijā iekļauta augu suga – jūrmalas āžloks *Triglochim maritimum*. Augs Latvijā sastopams nereti piejūras pļavās un mitrā liedagā, pārējā teritorijā nav sastopams. Sugas ekotops ir piejūras palieņu pļavas un liedags periodiski applūstošās vietās (www.latvijasdaba.lv). Konstatēti vairāki sugas eksemplāri.

Baltijas dzegužpirkstīte *Dactylorhiza baltica*

un

Stāvlapu dzegužpirkstīte *Dactylorhiza incarnata*

Bieži sastopamas divas īpaši aizsargājamas un Latvijas Sarkanās grāmatas 4.kategorijā iekļautas orhideju dzimtas sugas – Baltijas dzegužpirkstīte *Dactylorhiza baltica* un stāvlapu dzegužpirkstīte *Dactylorhiza incarnata*. Baltijas dzegužpirkstīte Latvijā sastopama ne visai bieži visā teritorijā. Sugas ekotops ir mēreni mitras, purvainas, palieņu un jūrmalas pļavas, zemie purvi, krūmāji, grāvmalas. Stāvlapu dzegužpirkstīte ir sastopama diezgan bieži, aug mēreni mitrās, purvainās un palieņu pļavās, zemajos purvos, krūmājos un grāvmalās (B.Cepurīte, 2005). Sugu eksemplāri vitāli un ziedoši.

Niedru lapsaste *Alopecurus arundinacea*

I teritorijā sastopami daži Latvijas Sarkanās grāmatas 3.kategorijā iekļautas augu sugas – niedru lapsastes *Alopecurus arundinacea* eksemplāri. Suga Latvijā sastopama ļoti reti, tikai valsts R un Z daļā jūras tuvumā. Sugas ekotops ir mitras piejūras vai palieņu pļavas (www.latvijasdaba.lv). Liegumā konstatēti tikai daži augu sugas eksemplāri.

Purva zirdzene *Angelica palustris*

Pārmitrās vietās, joslās gar ezera krastu, sastopama īpaši aizsargājama, Biotopu direktīvas II un IV pielikumā, kā arī Bernes konvencijas I pielikumā iekļauta, Latvijas Sarkanās grāmatas 1.aizsardzības kategorijas augu suga, kurai Latvijā veidojami mikroliegumi, augu suga – purva zirdzene *Angelica palustris*. Latvijā sastopama ļoti reti, ārpus vienlaidu areāla. Valstī ir divi izplatības apvidi Rīgas līča A un centrālajā piekrastē, kur suga sasniedz ZR izplatības tālākos punktus. Sugas ekotops ir mitras piejūras un Lielupes pļavas un krūmāji (www.latvijasdaba.lv).

Kuprainais ūdensziņš *Lemna gibba*

Liegumā zināma reta suga - kuprainais ūdensziņš *Lemna gibba*. Tas ir daudzgadīgs, brīvi peldošs, sīks ūdensziņšu dzimtas lakstaugs. Suga sastopama galvenokārt Baltijas jūras un Rīgas līča tuvumā, visbiežāk Rīgas apkārtnē (Kabucis 2003a). Sugas ekotops ir stāvoši un lēni plūstoši ūdeņi (www.latvijasdaba.lv).

Maigā sūrene *Polygonum mite*

Lieguma krastos un uz slīkšņām nereti sastopama reta augu suga - maigā sūrene *Polygonum mite*, kas Latvijā sasniedz areāla R robežu (Gavrilova 2003b). Sugas ekotops ir mitri upju krasti, applūstoši pļavu ceļi, slapjas nezālienes (www.latvijasdaba.lv)

Purva diedzene *Zannichellia palustris*

I teritorijā reti sastopama purva diedzene *Zannichellia palustris*. Šī suga raksturīga Rīgas līča piekrastes ezeriem (Gavrilova 2003a). Mainīga izskata, plaši Z puslodē jūras un okeāna piekrastes sāļūdenī un, retāk, iekšzemē sastopama suga. Raksturīga suga grunts augu sabiedrībās jūras piekrastes seklūdeņos (www.latvijasdaba.lv)

Parastā aknene *Fistulina hepatica*

I teritorijā sastopamajā biotopā “Ozolu meži (ozolu, liepu un skābaržu meži)” (9160_2), kas ir bijušais Mangaļu parks, konstatēta viena dabisko meža biotopu speciālā suga un Latvijā īpaši aizsargājama sēne – parastā aknene *Fistulina hepatica*, sugas pastāvēšana nesaraucjami saistīta ar biotopa eksistenci.

3.2.3. Augu sugu sociālekonomiskā vērtība

Ziedi un augi ir iekārotas “trofejas” dabas lieguma teritorijas apmeklētājiem. Izrokot vai noplūcot aizsargājamus augus, dažas aizsargājamās sugas iedzīvotāji mēdz izmantot ekonomiska labuma gūšanai. Šādu augu sugu aizsardzībai Latvijas Republikā veidojami mikroliegumi un to atradnēm saskaņā ar Dabas aizsardzības pārvaldes rīkojumu noteikts ierobežotas pieejamības informācijas statuss. Tādēļ Plāna 3.kartogrāfiskā pielikumā “Dabas vērtības”, kurā norādītas aizsargājamo augu sugu atradnes, netiek identificēts, kura suga šeit identificēta. Attiecīgā informācija ir iesniegta Dabas aizsardzības pārvaldē un ir pieejama dabas ekspertiem turpmākai profesionālai lietošanai.

Paaugstinoties sabiedrības vides apziņai, lietderīgi gatavot vizuālus materiālus dabas lieguma apmeklētājiem, informējot par aizsargājamo sugu aizsardzības nozīmi un aicinot nepostīt augu atradnes.

Īpaša sociālekonomiska vērtība piemīt tām augu sugām, kurām aizsardzības statuss noteikts ar Eiropas Savienības normatīvajiem aktiem – pamatā caur Sugu un biotopu direktīvu. Latvijas Republikas apņemšanās sniegt savu ieguldījumu visai Eiropai nozīmīgu augu sugu aizsardzībai ir daļa no būtiskās integrācijas kopīgās, ar starptautiski ratificētiem dokumentiem apliecinātās pievienošanās Eiropas nemateriālajām vērtībām. Perspektīvā šo sugu atradnes rada iespējas līdzdarboties starptautiskos projektos, kas saistīti ar attiecīgu sugu zinātnisko pētniecību, vispārējo uzskaiti u.tml. Katram dabas retumam piemīt pētniecības un, nepieciešamības gadījumā, arī sēklu bankas potenciāls.

Taču dabas lieguma teritorijā sastopamas arī tādas augu sugas, kuru ievākšanai ierobežojumi nebūtu uzliekami. Starp tiem minama arī parastā vīgrieze, kuras ievākšana tējai (ja vien tiek ievēroti citi labas apsaimniekošanas priekšnosacījumi – neradot izmīdīšanas risku vai nevēlamu traucējumu putniem perēšanas laikā) būtu pat veicināma.

3.2.4. Aizsargājamās augu sugas ietekmējoši faktori

Aizsargājamo un reto augu sugu eksistence dabas lieguma teritorijā atkarīga no tām nepieciešamo biotopu pastāvēšanas un kvalitātes.

Mitrākajās vietās augu sugas apdraud monodominantu vīgriežu vai niedru audžu veidošanās, kas nomāc aizsargājamās sugas un rada tiem nelabvēlīgus vides apstākļus. Sausākās vietās strauji izplatās slotiņu ciesa *Calamagrostis epigeios* vai podagras gārša *Aegopodium*

podagraria, atklātās platības aizaug ar priedēm. Nozīmīgs augu sugas apdraudošs faktors ir nelegālu atpūtas vietu, laivu piestātņu ierīkošana.

Visas retās un aizsargājamās augu sugas liegumā apdraud eitrofikācija un tās izraisītās sekas – aizaugšana, citu agresīvāku sugu izplatība. Invazīvās sugas ir biotopam neraksturīgas augu sugas, bieži – dārzeņbēgļi. Šie augi rada ēnu un tādejādi ietekmē mikroklimatu, kas apdraud vietējās dabiskās ekosistēmas. Invazīvo augu sugu apkarošana ir viens no galvenajiem faktoriem biotopu atjaunošanā. Dažas invazīvās sugas rada apdraudējumu pat cilvēkiem – piemēram Sosnovska latvānis.

Nozīmīgs faktors ir invazīvo ekspansīvu augu sugu – vārpainās korintes *Amelancheir spicata* un krokainās rozes *Rosa rugosa*, izplatība, nomācot dabiskās augu sugas un izmainot zālāja struktūru. Bieži sastopama invazīva augu suga – puķu sprigane *Impatiens glandulifera* (skat. 22. attēlu).

22. attēls. Invazīvās augu sugas – puķu sprigane *Impatiens glandulifera* (SLA “Vides Konsultāciju Birojs”, www.dabasdati.lv)

Puķu sprigane *Impatiens glandulifera* cēlusies no Himalajiem un Eiropā (Anglijā) ieviesta 1839. gadā. Tā kā puķu sprigane ir ļoti dekoratīva, tā drīz vien no Anglijas tika introducēta arī citu valstu dārzos Eiropā. Sugas izplatība Lielbritānijā bija tik strauja, ka jau 60 gadus pēc introdukcijas puķu sprigane bija ieguvusi agresīvas nezāles statusu. Sugas latīniskais nosaukums *Impatiens* nozīmē “nepacietīgā”, Indijā augu sauc arī par “nepieskaries man”. Tas tādēļ, ka augs rudenī izšauj sēklas, tiklīdz tam pieskaras. Viens augs saražo līdz pat 2000 sēklu, kas tiek aizšautas vairāku metru attālumā, kur tās nākamajā pavasarī izdīgst, nodrošinot auga tālāku izplešanos. Augs ir viengadīgs, rudens pirmajās salnās nosalst, taču izplatīšanās maniere nodrošina sugas ātru savairošanos vietās, kur tā reiz parādījusies. Spriganei vispiemērotākās ir bagātas, mitras augsnes, it īpaši upju krastos. Ūdens tuvums nodrošina sēklu izplatību lielākos attālumos, kā rezultātā suga var pārņemt ezera krastus, pilnībā izspiežot vietējās, upju krastu veģetācijai raksturīgās sugas. Ir ārkārtīgi svarīgi ierobežot sugas tālāku izplatīšanos dabas liegumā, veicot šī auga savlaicīgu izpļaušanu, pirms tas nogatavinājis sēklas.

Atsevišķi aizsargājamās augu sugas ar krāšņiem ziediem – dzegužpirkstītes, gladiolas, silpures, apdraud mehāniska augu iznīcināšana - izplūķšana, izrakšana, vai nepiemērotu apsaimniekošanas pasākumu piemērošana (agra pļaušana, intensīva noganīšana, neļaujot augam izsēties un izplatīties).

Rūpīgs sugu aizsardzības darbs nozīmētu sistemātisku sugas īpatņu apsekošanu ar izplatības uzskaiti, novērtējot arī cik sekmīgs ir apsaimniekošanas pasākumu komplekss aizsargājamās sugas izplatības palielināšanai. Šim nolūkam apsaimniekotājs var izmantot priekšrocības, ko

sniedz dabas lieguma atrašanās galvaspilsētā, rodot motivāciju uzskaites veikšanu uzņemties, piemēram, bioloģijas studentus vai citus dabas vērtību interesentus.

3.3. Putnu sugas

Saskaņā ar ornitologa atzinumu, liegumā sastopama 21 īpaši aizsargājama putnu suga, no tām 8, domājams, liegumā ligzdo. Informācija par dabas liegumā "Jaunciems" ligzdojošām aizsargājamām putnu sugām apkopota 5. teksta pielikumā. Visas liegumā konstatētās putnu sugas uzskaitītas 6. teksta pielikumā. Sugas statuss un iespējamais ligzdojošo pāru skaits novērtēts atbilstoši Latvijas ligzdojošo putnu monitoringa uzskaišu metodikai, kopumā uzskaitītas 83 putnu sugas. Papildus veikts sugu novērtējums atbilstoši Komisijas Īstenošanas lēmuma 2011/484/ES (2011) "*Par formu, kādā sniedzama informācija par Natura 2000 teritorijām*" prasībām. Novērtējums apkopots divās tabulās - par īpaši aizsargājamām un citām nozīmīgām sugām. Tās pievienotas 9. teksta pielikumā.

Lieguma teritorijas apsekošanas laikā Plāna izstrādes ietvaros tika konstatētas 52 putnu sugas, bet datu bāzē www.dabasdati.lv ir atrodamas ziņas par gadījuma novērojumiem vēl 14 sugām. Tātad, kopš 2003. gada (kopš iepriekšējā dabas aizsardzības plāna sagatavošanas) liegumā konstatētas 66 putnu sugas, t.sk. 18 aizsargājamas sugas. Par 17 putnu sugām, kas minētas iepriekšējā dabas aizsardzības plānā, ziņas kopš tā laika dabas lieguma teritorijā nav reģistrētas.

Latvijā putnu sugas ir aizsargājamas atbilstoši MK 14.11.2000. noteikumu Nr. 396 "*Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu*" 1.pielikumam un MK 27.03.2007. noteikumiem Nr.211 "*Noteikumi par putnu sugu sarakstu, kurām piemēro īpašus dzīvotņu aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu sugu izdzīvošanu un vairošanos izplatības areālā*".

No putnu aizsardzības viedokļa lielākās dabas lieguma „Jaunciems” vērtības ir tur ligzdojošās aizsargājamās putnu sugas. No 8 liegumā konstatētajām aizsargājamām sugām desmit, iespējams šeit ligzdo.

No bieži sastopamajām sugām vislielākajā skaitā dabas lieguma teritorijā ligzdo niedrājiem raksturīgās sugas – ceru ļauķis, niedru strazds, ezeru ļauķis un niedru stērste (skat. 6. teksta pielikumā). Samērā lielā skaitā liegumā sastopamas arī krūmainās pļāvās ūdenstilpju krastos ligzdojošās sugas – mazais svilpis un brūnspārnu ļauķis, kā arī mežmalām raksturīgās sugas – žubīte, iedzeltanais ļauķis, melnais mežastrazds un čuņčiņš.

Vietējie iedzīvotāji liecina, ka viņi periodiski savos dārzos sastop pupuķus *Upupa epops*. Pupuķis ir Latvijā ir aizsargājama putnu suga. Plāna gatavošanas ietvaros tā nav profesionāli uzskaitīta. Pupuķu klātbūtne dokumentēta dabas liegumā "Garkalnes meži" un tā apkārtnē. Lai no turienes nokļūtu dabas liegumā "Jaunciems", šiem putniem būtu jāpārlido tikai 10-20 km gari pārlidojumi, kas starp šīm teritorijām iespējami caur šobrīd nepārtrauktiem mežu nogabaliem, līdz ar to iedzīvotāju novērojumi uzskatāmi par ticamiem.

3.3.1. Putnu sugu uzskaitījums

Dabas lieguma "Jaunciems" apsekošanas un iepriekšējo dokumentu analīzes rezultātā identificēto putnu sugu uzskaitījums, statusa, klātbūtnes un populācijas novērtējums apkopots 6. teksta pielikumā.

Aizsardzības statusa pamatojums tām aizsargājamām putnu sugām, kuras šajā teritorijā ligzdo, sniegts nākošajā nodaļā.

3.3.2. Īpaši aizsargājamas putnu sugas

Kā jau iepriekš minēts, liegumā ligzdo desmit īpaši aizsargājamas putnu sugas: lielais dumpis, grieze, lielā gaura, tītiņš, niedru lija, ragainais dūkuris, lielais ķīris, somzīlīte, seviķauķis un brūnā čakste. Informācija par aizsardzības statusu šīm sugām apkopota tabulā un pievienota 5. teksta pielikumā.

Turpmāk ir raksturots 10 liegumā ligzdojošo aizsargājamo putnu sugu aizsardzības statuss, sastopamība, dzīvotņu raksturojums, apdraudošie faktori un aizsargātības pakāpe Latvijā. Katras sugas izplatības raksturošanai veikta atsauce uz Latvijas ornitoloģijas biedrības Latvijas ligzdojošo putnu atlantu. Attiecīgo sugu izplatība apkopota 3. grafiskajā pielikumā.

Lielais dumpis *Botaurus stellaris*

Lielais dumpis *Botaurus stellaris* ir īpaši aizsargājama putnu suga (iekļauta MK 18.11.2000. noteikumu Nr. 396 „*Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu*” 1. pielikumā). Suga ir iekļauta putnu sugu sarakstā, kurām piemēro īpašus dzīvotņu aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu sugu izdzīvošanu un vairošanos, atbilstoši MK 31.03.2007. noteikumiem Nr. 211 “*Noteikumi par putnu sugu sarakstu, kurām piemēro īpašus dzīvotņu aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu sugu izdzīvošanu un vairošanos izplatības areālā*”.

Sugas rieta vietās ir jāveido mikroliegumi (2-10 ha) platībā atbilstoši MK 18.12.2012. noteikumiem Nr. 940 “*Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu*”.

Lielais dumpis Latvijā ir reta, taču samērā vienmērīgi izplatīta suga (skat. 3. grafiskajā pielikumā – 1.1.attēlu), ir gājputns, ligzdo seklās ar niedrēm aizaugušās dažāda lieluma ūdenstilpēs – ezeros, zivju dīķos, retumis arī bebru dīķos mežos. Ligzdu būvē uz zemes, labi paslēptu biežā niedrējā (Latvijas ornitoloģijas biedrība, 1999).

2000.-2004. gadā dziedošu lielo dumpju skaita vērtējums Latvijā ir 390-771. Pēdējo 12 gadu periodā populācijas izmaiņu tendences nav zināmas, bet ilgtermiņā (1994.-2004.) lielo dumpju skaitam ir tendence palielināties (www.eionet.europa.eu).

Sugu apdraudošie faktori Latvijā nav zināmi. Sugas populācijas lielums īpaši aizsargājamās dabas teritorijās ir 164-281 vokalizējošs tēviņš. Skaitis īpaši aizsargājamās teritorijās ir stabils (www.eionet.europa.eu).

Lieguma apsekošanas laikā Z teritorijā tika konstatēts viens vokalizējošs lielā dumpja tēviņš. Vēl viens gadījuma novērojums (arī vokalizējošs tēviņš) reģistrēts 18.05.2014. dabas lieguma III teritorijā. (skat. 6. teksta pielikumā) Novērojumi liecina par sugas iespējamu ligzdošanu liegumā.

Grieze *Crex crex*

Grieze *Crex crex* ir īpaši aizsargājama putnu suga (iekļauta MK 18.11.2000. noteikumu Nr. 396 „*Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu*” 1. pielikumā). Suga ir iekļauta arī putnu sugu sarakstā, kurām piemēro īpašus dzīvotņu aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu sugu izdzīvošanu un vairošanos, atbilstoši MK 31.03.2007. noteikumiem Nr. 211 “*Noteikumi par putnu sugu sarakstu, kurām piemēro īpašus dzīvotņu aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu sugu izdzīvošanu un vairošanos izplatības areālā*”.

Grieze Latvijā ir bieži un vienmērīgi izplatīta suga (skat. 3. grafiskajā pielikumā – 1.2.attēlu). Tā ir gājputns un ligzdo dažāda veida mitrās pļavās, ganībās, zālajos, ziemāju laukos, dažkārt arī ābeļdārzos, retāk aizaugušās rušināmkultūrās un izcirtumos. Ligzda uz zemes, parasti uz kāda ciņa (Latvijas ornitoloģijas biedrība, 1998).

2010. gadā Latvijā griežu populācijas vērtējums ir 61 849-187 719 vokalizējošu tēviņu. Pēdējo gadu periodā (2001.-2012.) populācijas lielums pieaug, un arī ilgtermiņā (1989.-2012.) skaitam ir tendence palielināties (www.eionet.europa.eu).

Sugu apdraudošie būtiskākie faktori Latvijā ir zālāju pārvēršana aramzemē un lauksaimniecības intensifikācija, mazākā mērā – urbanizācija. Sugas populācijas lielums īpaši aizsargājamās dabas teritorijās ir 2048-3676 vokalizējoši tēviņi. Skaitis īpaši aizsargājamās teritorijās īstermiņā palielinās (www.eionet.europa.eu).

Lieguma apsekošanas laikā II teritorijas vidusdaļā, tika konstatēts viens vokalizējošs griezes tēviņš. Šis novērojums liecina par sugas iespējamu ligzdošanu liegumā.

Lielā gaura *Mergus merganser*

Lielā gaura *Mergus merganser* ir īpaši aizsargājama putnu suga (iekļauta MK 18.11.2000. noteikumu Nr. 396 „*Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu*” 1. pielikumā). Lielā gaura Latvijā ir reta un samērā nevienmērīgi izplatīta suga; lielākā skaitā ligzdo Latvijas centrālajā un Z daļā (skat. 3. grafiskajā pielikumā – 1.3. attēlu). Latvijā šī suga ligzdo, caurceļo un ziemo. Ligzdo koku dobumos pie upēm un ezeriem. Ziemā uzturas lāsmeņos ezeros un lielajās upes, kā arī jūrā līdz 10 m dziļumam. Neligzdošanas laikā ļoti sabiedriska, parasti uzturas lielos baros (Latvijas ornitoloģijas biedrība, 1999).

2001.-2012. gadā ziemojošu lielo gauru skaita vērtējums Latvijā ir 1 500-12 000 īpatņi, bet ligzdojošu – 440-1 164 pāru. Pēdējo 12 gadu periodā (2001.-2012.) ziemojošo īpatņu skaits svārstās, bet ilgtermiņā (1984.-2012.) to skaits ir stabils, savukārt, par ligzdojošo pāru skaita izmaiņām datu nav (www.eionet.europa.eu).

Ziemojošo īpatņu apdraudošais faktors Latvijā, kura nozīme novērtēta kā vidēja, ir klimata izmaiņas (temperatūras celšanās). Savukārt, ligzdojošo populāciju apdraud mežu apsaimniekošana (dobumu trūkums) un aktīvā atpūta (laivu braucieni) upēs, kā arī mazākā mērā – medības. Sugas populācijas lielums īpaši aizsargājamās dabas teritorijās ir 1 000-8 000 ziemojoši īpatņi; datu par ligzdojošo pāru skaitu aizsargājamās teritorijās nav. Ziemojošo īpatņu skaits īpaši aizsargājamās teritorijās svārstās (www.eionet.europa.eu).

Lieguma apsekošanas laikā tā Z teritorijā tika konstatēta viena lielās gauras mātīte ar teritoriālu uzvedību, tāpēc, iespējams, ka šī suga liegumā vai tam piegulošajā teritorijā ligzdo.

Tītiņš *Jynx torquilla*

Tītiņš *Jynx torquilla* ir īpaši aizsargājama putnu suga (iekļauta MK 18.11.2000. noteikumu Nr. 396 „*Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu*” 1. pielikumā).

Tītiņš Latvijā ir samērā bieži un vienmērīgi izplatīta (skat.3. grafiskajā pielikumā – 1.4. attēlu). Tas ir gājputns, un ligzdo skrajos lapu koku un jauktos mežos, piemērotu barošanās biotopu – pļavu un klajumu tuvumā, arī parkos, dārzos un kultūrainavā ar atsevišķām koku grupām. Ligzdo koku dobumos, dažkārt arī būrišos (Latvijas ornitoloģijas biedrība, 2002).

Niedru lija *Circus aeruginosus*

Niedru lija *Circus aeruginosus* ir īpaši aizsargājama putnu suga (iekļauta MK 18.11.2000. noteikumu Nr. 396 „*Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu*” 1. pielikumā). Suga ir iekļauta arī putnu sugu sarakstā, kurām piemēro īpašus dzīvotņu aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu sugu izdzīvošanu un vairošanos, atbilstoši MK 31.03.2007. noteikumiem Nr. 211 “*Noteikumi par putnu sugu*

sarakstu, kurām piemēro īpašus dzīvotņu aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu sugu izdzīvošanu un vairošanos izplatības areālā".

Niedru lija Latvijā ir samērā bieži sastopama suga; lielākā skaitā ligzdo Latvijas R daļā (skat. 3. grafiskajā pielikumā – 1.5. attēlu). Tā ir gājputns un ligzdo niedrājiem aizaugušās ūdenstilpēs – ezeros, dīķos, karjeros bebru dīķos u.tml. vietās, arī purvos ar blīvākām niedru audzēm vai niedrēm aizaugušās pļavās. Barojas arī klajā lauku ainavā vai purvos. Ligzdu būvē uz zemes, parasti niedrājā (Latvijas ornitoloģijas biedrība, 1999).

2012. gadā Latvijā niedru liju populācijas vērtējums ir 2 028-37 345 ligzdojošu mātīšu. Pēdējo gadu periodā (2001.-2012.) populācijas lielums svārstās, bet ilgtermiņā (1994.-2010.) skaitam ir tendence palielināties (www.eionet.europa.eu).

Sugu apdraudošie faktori Latvijā nav zināmi. Sugas populācijas lielums īpaši aizsargājamās dabas teritorijās ir 225-426 ligzdojošas mātītes. Skaitis īpaši aizsargājamās teritorijās īstermiņā ir stabils (www.eionet.europa.eu).

Lieguma apsekošanas laikā tā I teritorijā tika konstatēta viena niedru lija lidojumā virs niedrāja. Tā kā niedru lija tika novērota ligzdošanas sezonas laikā ligzdošanai piemērotā biotopā (Latvijas ornitoloģijas biedrība, 1999), ir iespējama sugas ligzdošana dabas lieguma teritorijā.

Ragainais dūkuris *Podiceps auritus*

Ragainais dūkuris *Podiceps auritus* ir īpaši aizsargājama putnu suga (iekļauta MK 18.11.2000. noteikumu Nr. 396 „*Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu*” 1. pielikumā). Suga ir iekļauta putnu sugu sarakstā, kurām piemēro īpašus dzīvotņu aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu sugu izdzīvošanu un vairošanos, atbilstoši MK 31.03.2007. noteikumiem Nr. 211 “*Noteikumi par putnu sugu sarakstu, kurām piemēro īpašus dzīvotņu aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu sugu izdzīvošanu un vairošanos izplatības areālā*”.

Ragainais dūkuris Latvijā ir reta suga (skat. 3. grafiskajā pielikumā – 1.6. attēlu). Gājputns, kas ligzdo seklos, aizaugušos ezeros un dīķos. Peldošu ligzdu būvē starp virsūdens augu stublājiem (Latvijas ornitoloģijas biedrība, 1999).

2012. gadā Latvijā ligzdoja 5-20 pāri ragaino dūkuru. Pēdējo 12 gadu periodā datu par populācijas lieluma izmaiņām nav, bet ilgtermiņā (1994.-2012.) ligzdojošo pāru skaits ir samazinājies (www.eionet.europa.eu).

Sugu apdraudošie faktori Latvijā nav zināmi. Nav datu par populācijas lielumu īpaši aizsargājamās dabas teritorijās (www.eionet.europa.eu).

Liegumā dokumentēts viens sugas gadījuma novērojums 12.05.2014. I teritorijā. Tā kā ragainais dūkuris novērots ligzdošanas sezonas laikā ligzdošanai piemērotā biotopā (Latvijas ornitoloģijas biedrība, 1999), ir iespējama sugas ligzdošana dabas lieguma akvatorijā.

Lielais ķīris *Larus ridibundus*

Lielais ķīris *Larus ridibundus* ir īpaši aizsargājama putnu suga (iekļauta MK 18.11.2000. noteikumu Nr. 396 „*Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu*” 1. pielikumā). Sugas koloniju vietās ir jāveido mikroliegumi 100 m rādiusā ap kolonijas ārējo robežu atbilstoši MK 18.12.2012. noteikumiem Nr. 940 „*Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu*”.

Lielais ķīris Latvijā ir samērā bieži sastopama un vienmērīgi izplatīta suga (skat. 3. grafiskajā pielikumā – 1.7. attēlu). Gājputns, bet nelielā skaitā ziemo arī Latvijā. Ligzdo

galvenokārt aizaugušos iekšējos ūdeņos – ezeros, dīķos, karjeros. Barojas uz laukiem, izgāztuvēs, zvēru fermās, ostās un zivju fabrikās, virs ūdeņiem. Ārpus ligzdošanas sezonas vairāk saistīts ar jūrmaļu. Ligzdo kolonijās, parasti uzturas baros (Latvijas ornitoloģijas biedrība, 1999).

2000.-2004. gadā Latvijā ligzdoja 25 172-52 702 pāri lielo ķīru. Pēdējo 12 gadu periodā populācijas izmaiņu tendences nav zināmas, bet ilgtermiņā (1980.-2004.) lielo ķīru skaitam ir tendence samazināties (www.eionet.europa.eu).

Lieguma apsekošanas laikā III teritorijā – Pils kaktā, tika konstatēta lielā ķīra kolonija (skat. 23. attēlu). Aptuvenais kolonijas lieluma vērtējums ir 70-100 pāri. Visā dabas lieguma teritorijā šī suga pastāvīgi novērojama arī barojamies vai pārlidojam. Tie var būt gan putni no Pils kakta kolonijas, gan no citām ligzdošanas vietām, gan neligzdojoši īpatņi.

23.attēls. Lielā ķīra *Larus ridibundus* kolonija dabas lieguma III teritorijā (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”)

Somzīlīte *Remiz pendulinus*

Somzīlīte *Remiz pendulinus* ir īpaši aizsargājama putnu suga (iekļauta MK 18.11.2000. noteikumu Nr. 396 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu” 1. pielikumā).

Somzīlīte Latvijā ir ne pārāk reti un samērā vienmērīgi izplatīta (skat. 3. grafiskajā pielikumā – 1.8. attēlu). Gājputns, bet nelielā skaitā ziemo arī Latvijā. Ligzdo slīkšņainās ezeru, dīķu un upju piekrastēs, kur aug bērzi, vītoli, kārkli un niedres. Barojas galvenokārt niedrājos un slīkšņās. Ligzdu piestiprina bērza, kārkla vai vītola lokana zara galā, parasti virs ūdens vai slīkšņas, retāk virs cietzemes, dažkārt arī tālu no ūdens (Latvijas ornitoloģijas biedrība, 1999).

2012. gadā Latvijā ligzdoja 800 - 1000 pāru somzīlišu. Pēdējo gadu periodā populācijas lieluma izmaiņas nav zināmas, bet ilgtermiņā (1994.-2012.) somzīlišu skaitam ir tendence samazināties (www.eionet.europa.eu).

Liegumā dokumentēts viens šīs sugas gadījuma novērojums 31.03.2014. D teritorijā – novērotas trīs dziedošas somzīlītes (www.dabasdati.lv). Šis novērojums liecina par sugas iespējamu ligzdošanu liegumā.

Seivi ķauķis *Locustella luscinioides*

Seivi ķauķis *Locustella luscinioides* ir īpaši aizsargājama putnu suga (iekļauta MK 18.11.2000. noteikumu Nr. 396 „*Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu*” 1. pielikumā).

Seivi ķauķis Latvijā ir samērā reta, taču diezgan vienmērīgi izplatīta suga (skat. 3. grafiskajā pielikumā – 1.9. attēlu). Gājputns ligzdo blīvos ezeru vai dīķu niedrājos. Ligzdu ierīko starp niedru stublājiem vai sakneņiem (Latvijas ornitoloģijas biedrība, 1998).

2012. gadā Latvijā ligzdoja 1000 seivi ķauķu pāru. Pēdējo gadu periodā datu par populācijas lieluma izmaiņām nav, bet ilgtermiņā (1994.-2012.) to skaitam ir tendence palielināties (www.eionet.europa.eu).

Lieguma apsekošanas laikā trīs vietās – pa vienam katrā dabas lieguma teritorijā, tika konstatēti dziedoši seivi ķauķi. Novērojumi liecina par sugas iespējamu ligzdošanu liegumā.

Brūnā čakste *Lanius collurio*

Brūnā čakste *Lanius collurio* ir īpaši aizsargājama putnu suga (iekļauta MK 18.11.2000. noteikumu Nr. 396 „*Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu*” 1. pielikumā). Suga ir iekļauta arī putnu sugu sarakstā, kurām piemēro īpašus dzīvotņu aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu sugu izdzīvošanu un vairošanos, atbilstoši MK 31.03.2007. noteikumiem Nr. 211 “*Noteikumi par putnu sugu sarakstu, kurām piemēro īpašus dzīvotņu aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu sugu izdzīvošanu un vairošanos izplatības areālā*”.

Brūnā čakste Latvijā ir bieži un vienmērīgi izplatīta suga (skat. 3. grafiskajā pielikumā – 1.10.attēlu). Gājputns ligzdo aizaugošos izcirtumos, krūmainās ceļmalās, augļu dārzos, mežmalās, mitrās krūmainās ieplakās lauksaimniecības zemēs, aizaugošās pļavās u.tml. vietās. Ligzdu būvē galvenokārt dzeloņainu krūmu un koku vai jaunu skujkoku zaros (Latvijas ornitoloģijas biedrība, 1998).

2011. gadā Latvijā ligzdoja 68 240-246 255 pāru. Pēdējo gadu periodā (2001.-2012.) populācijas lielums ir stabils, bet ilgtermiņā (1995.-2012.) brūno čakstu skaitam ir tendence palielināties (www.eionet.europa.eu).

Sugu apdraudošais faktors Latvijā ir lauksaimniecības intensifikācija. Sugas populācijas lielums īpaši aizsargājamās dabas teritorijās ir 2 320-4 624 pāri. Skaitis īpaši aizsargājamās teritorijās īstermiņā palielinās (www.eionet.europa.eu).

Lieguma apsekošanas laikā, II teritorijā, tika konstatēts brūnās čakstes tēviņš. Šis novērojums liecina par sugas iespējamu ligzdošanu liegumā. Sugai reģistrēts vēl viens gadījuma novērojums 09.08.2014. III teritorijā – novēroti barojamies divi pieaugušie putni kopā ar vismaz diviem jaunajiem putniem (dabasdati.lv). Novērojumi liecina par sugas iespējamu ligzdošanu liegumā.

Liegumā sastopamas vēl 8 aizsargājama putnu sugas, taču tās dabas lieguma teritorijā neligzdo. 3. grafiskajā pielikumā uzrādīta šo putnu sugu izplatība Latvijā.

3.3.3. Putnu sugu sociālekonomiskā vērtība

Ķīšezeram tuvo apkārtni raksturo liela biotopu dažādība. Vienlaikus tas nozīmē, ka dabas lieguma teritorijā ir putniem labvēlīgi apstākļi. Putniem ir svarīga iespēja vīt ligzdu, izvēlēties partneri, netraucēti perēt, baroties, uzaudzināt mazuļus. Šīm vajadzībām nepieciešams patvērums un barības bāze. Visām dabas lieguma teritorijām ir lielisks putnu daudzveidības palielināšanās un vērtīgu sugu pieauguma potenciāls.

Ērti pieejama iespēja savvaļā sastapt Eiropas nozīmes aizsargājamas putnu sugas – tas ir starptautiskas nozīmes tūrisma potenciāls - ir ļoti specializēts, tomēr stabils un nopietns tirgus. Sadarbībā ar putnu vērošanas entuziastiem un pieredzes bagāto Latvijas ornitoloģijas biedrību pastāv iespējas izmantot šīs Rīgas pilsētas dabas bagātības. Plānā ierosināti vairāki pasākumi, kuri ne tikai nodrošina minimālās prasības putnu sugu aizsardzībai, bet arī mudina izmantot saskaņotās iespējas vides izglītības vairošanā un dabas vērošanas veicināšanā.

Dabas vērtību atpazīšana pati kā dabas zinību pārzināšana kopumā ir sociālkulturāla vērtība. Izglītota, vērtīga sabiedrība ir saudzīgāka – tā drīzāki gatava dialogam par ekonomisko interešu sabalansēšanu ar dabas vērtību saglabāšanas priekšnosacījumiem.

Dabas vērošana saistīta ar aktīvā dzīvesveida elementiem – fizisku slodzi, uzturoties dabā. Pārdomāti organizējot atgriezenisko saiti, iespējams nodrošināt arī daļu no aizsargājamās teritorijas monitoringa funkcijām. To iespējams īstenot, izmantojot jaunās paaudzes mobilo tālrunu iespējas (Piemēram, *challenge* izveide caur *Runtastic*, vai lieguma dabas vērtību foto konkursu caur *Pinterest* sistemātiskai ziņošanai, perspektīvā arī caur *www.DabasDati* aplikāciju). Izvērtējot katras aktivitātes mērķus, rīkojami dažādi konkursi, saieti dabā utml. Veicināma Latvijas ornitoloģijas biedrības sadarbība ar Jaunciema pamatskolu. Dabas lieguma teritorijā jāattīsta infrastruktūra dabas mācības skolotāju izbraukuma nodarbību vadīšanai.

Teritorijas nozīme gājputnu ceļos, pēc Plāna izstrādei piesaistītās dabas ekspertes ornitoloģijas jomā apgalvojuma, neesot stratēģiski nozīmīga. Putnu barošanās pirms ceļa biežāk novērojama "klajos laukos – lauksaimniecības zemēs u.c.". Tomēr ticams, ka arī īpašus pārceļotāju īpatņus šajā teritorijā var periodiski novērot.

Nepārtraukts monitoringa var palīdzēt identificēt papildu sugu sastopamību aizsargājamā teritorijā. Šādu funkciju Latvijā risina arī portāls <http://www.dabasdati.lv/>, izstrādē ir aplikācija mobilām ierīcēm, ar kuras palīdzību būs iespēja ērtāk ziņot par dabas novērojumiem. Profesionāls, nepārtraukts monitoringa ir dārgs, taču pastāv sabiedriska monitoringa iespējas, ja iedibina saziņas kārtību ar Jaunciema un jo īpaši dabas lieguma teritorijas pastāvīgiem iedzīvotājiem. Tā, piemēram, no vietēju iedzīvotāju liecībām vien ir zināms, ka dabas liegumā labprāt uzturas pupuķis.

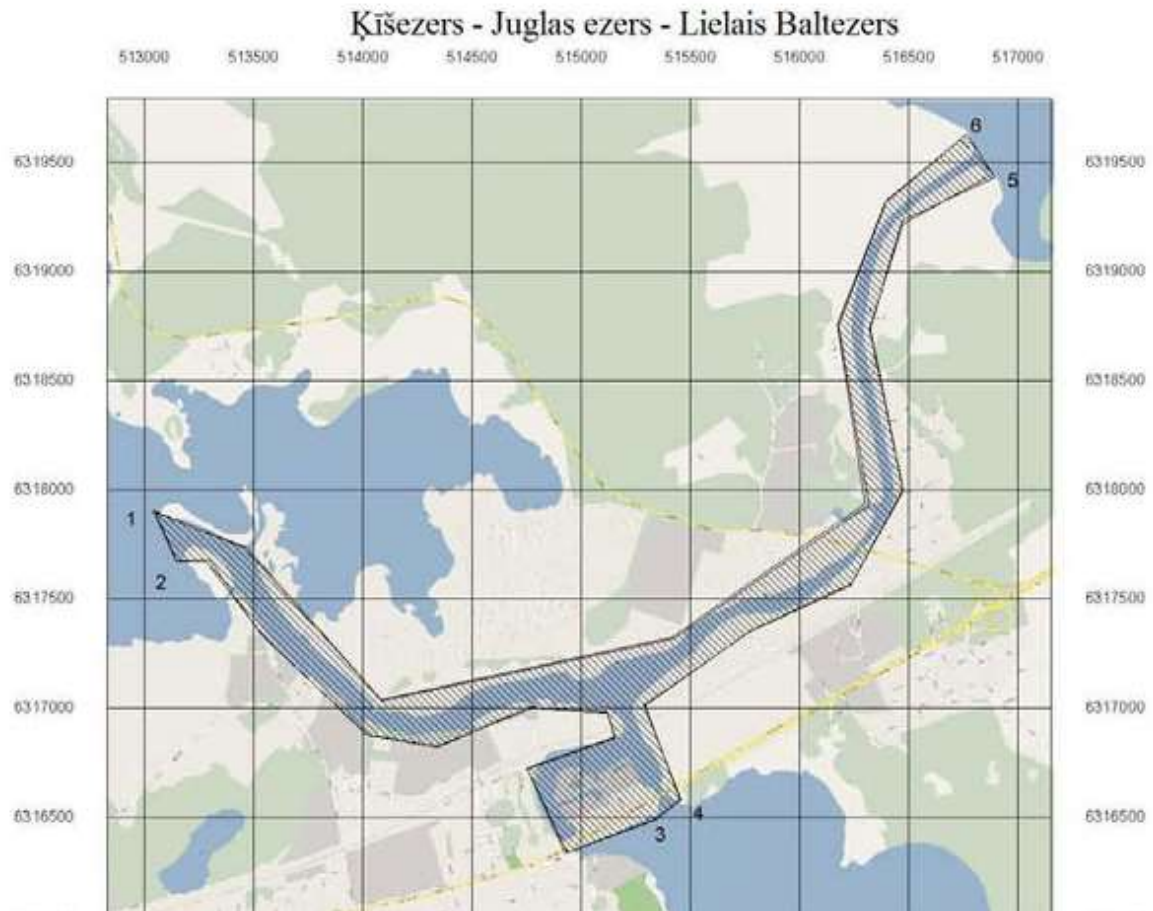
3.3.4. Aizsargājamas putnu sugas ietekmējoši faktori

Traucējums sezonas liegumā, III teritorijā

Lieguma D daļa piekļaujas kuģošanas trasei, kas savieno Baltezeru, Juglu un Ķīšezeru. Ieplūstošais Juglas kanāla posms te ir padziļināts, tā centrālā daļa dziļa, praktiski bez veģetācijas.

Pa to notiek intensīva motorizētā ūdenstransporta kustība. Lai arī ar MK 01.03.2005. noteikumu Nr. 158 "Noteikumi par kuģošanas līdzekļu satiksmi iekšējos ūdeņos" (turpmāk arī – MK Nr. 158) 33.4. punktu šajā ūdensobjekta posmā noteikts ātrumu ierobežojums 14,4 km/h (8 mezglis) (skat. 24. attēlu), diemžēl, apsekojot teritoriju pat sezonas lieguma laikā, novēroti ātruma pārkāpēji. Šie transporta līdzekļi šķērso dabas lieguma teritoriju ar ātrumu, kas attiecīgi rada gan troksni, gan trauksmi ar savu straujo kustību, gan tiešu traucējumu caur vilņošanu. Īpaši traucējoši tas ir putniem, kuru ligzdas atrodas niedru joslā uz ūdens.

Viļņošanās likvidē iespējas ligzdas nostiprināt pie niedrēm, jo pēkšņa bieža viļņošanās šādu savienojumu nemitīgi iznīcina.

24.attēls. Kuģošanas ātruma ierobežojuma zona – 14,4 km/h, MK Nr.158 (MK Nr.158, 3.pielikuma 4.attēls)

Lai arī lielā mērā Pils kakta krasta līnijas konfigurācija putnus pasargā no viļņošanās apstākļiem, tomēr līcis nav noslēgts tik lielā mērā, lai viļņošanās ietekme būtu pilnībā neitralizēta visā līča teritorijā.

Pa šo taisno kuģošanas koridoru ir ērti un patīkami braukt ātri. Ainaviski starp apbūvēto kreiso krastu un labo krastu – līdz šim nekoptām dabas lieguma pļavām ar augstu niedru sienu, veidojas tuneļa efekts. Atrodoties plašākā ūdens platībā ātruma izjūta ir cita. Tomēr šādi subjektīvi apstākļi neattaisno noteikto ātruma ierobežojumu pārkāpšanu.

Aizaugšana ar niedrēm un krūmiem

Visās dabas lieguma teritorijās, bet īpaši – Z un vidus teritorijā, lielu īpatsvaru no dabas lieguma platības aizņem blīvas niedru audzes. Lai gan niedrājos ligzdo arī aizsargājamas putnu sugas, piemēram, lielais dumpis, mazais dumpis, niedru lija, mazais ormanītis, sevi ķauķis, bārdzīlīte un somzīlīte, tomēr niedru audžu tālāka izplatība ir uzskatāma par negatīvu faktoru.

Liegumā esošo pļavu aizaugšana ar niedrēm samazina dabas lieguma ornitofaunas daudzveidību, jo arī pļavas ir nozīmīgas aizsargājamo putnu sugu, piemēram, ormanīša, griezes, kuitalas, pļavu tilbītes un diķu tilbītes, ligzdošanas vietas.

Vietās, kur abiotisko faktoru dēļ niedru izplatīšanās ir ierobežota, pļavas aizaug ar krūmiem un kokiem. Lai gan atsevišķi krūmi pļavā palielina tajā ligzdojošo putnu sugu daudzveidību,

un tie pat ir svarīgs elements aizsargājama sugai – brūnajai čakstei, tomēr to augšana ir pastāvīgi jāierobežo, jo pļavu neapsaimniekojot, tā samērā īsā laikā kļūst nepiemērota retāko šim biotopam raksturīgo putnu sugu ligzdošanai. Liegumā esošajās nelielajās pļavu platībās jau šobrīd ir samērā liels krūmu un koku īpatsvars.

Ūdensputnu saskare ar bīstamiem priekšmetiem

Diemžēl viens no putnu nāves cēloņiem ir neveiksmīga saskare ar antropoloģiskiem artefaktiem. Papildus vispārējam piesārņojumam ar plastmasas priekšmetiem, kurus putni var neveiksmīgi uzlasīt daudzās vietās, publiskajos ūdeņos putni var saskarties ar specifisku atkritumu veidu – makšķerēšanas un zvejniecības atkritumiem – tīkliem, makšķerauklām un svina (īpaši pašu gatavotiem, no akumulatoriem pārkausētiem, ar vājākām spējām pietiekami cieši turēties pie makšķerauklas) atsvariņiem. Plastikāta tīklu murskuļi, kas nereti atrodami dabas lieguma niedrēs, ir nesaraujami un ir īpaši izturīgi pret vairumu šķiedras saēdošo faktoru. Putni, uzlasot šādā priekšmetā iepinušos zivi, var iepīties šajā tīklā paši, tos norīt, sagriezties. Norautas makšķerauklas var saistīt vai nožņaut putnus, ievainot tos, radot iekaisumus un izraisot invaliditāti. Svins ir toksisks pat nelielā koncentrācijā, raksturīga zema ķīmiskā izturība – nonākot skābā vidē, tas arī normālā temperatūrā pakāpeniski izšķīst.

Informatīvajā kampaņā iekļaujams vēstījums – atgādinot makšķerniekam par rīcības iespējamajām sekām, vienlaikus aicinot īpašniekus un teritorijas apmeklētājus aiznest no dabas lieguma tādus pamanītus priekšmetus. Vienlaikus der vērst uzmanību, ka Ķīsezerā zveja ar tīkliem nav atļauta.

Traucējums lielā dumpja un seivi kauka ligzdošanai

Dabas lieguma ornitoloģijas inventarizācijas laikā konstatēta lielā dumpja un seivi kauka kā iespējamu ligzdotāju klātbūtne gan I gan II teritorijā. Ligzdošanas vietas nav identificētas. Iespējams, ka ligzdas novietojums katrā gadā ir cits.

Vokalizējoši lielā dumpja tēviņi konstatēti divās vietās I un III teritorijā. Novērojuma vieta III teritorijā atrodas sezonas lieguma zonā, tāpēc var uzskatīt, ka tā jau ir aizsargāta. Taču novērojuma vieta I teritorijā atrodas vispārējā lieguma zonā. Lai lemtu par stingrāku aizsardzības prasību piemērošanu šai teritorijai, nepieciešami papildu pētījumi, kas apstiprinātu sugas ligzdošanu. Vispārējās lieguma ornitoloģijas inventarizācijas laikā nav iegūti dati, kas liecinātu par ticamu lielā dumpja ligzdošanu liegumā. Tam nepieciešami speciāli plānoti (konkrētajai sugai optimālos sezonas un diennakts laikos) un atkārtoti novērojumi, ar mērķi konstatēt kādas pazīmes, kas pierāda sugas ligzdošanu, piemēram, apdzīvota vai lietota ligzda. Nepieciešamas pazīmes, kas liecina par ticamu ligzdošanu, piemēram, tēviņa dziesma vismaz vienu nedēļu, kas norāda uz pastāvīgu teritoriju.

Seivi kauķis Latvijā ir samērā reta, taču diezgan vienmērīgi izplatīta suga. Gājputns ligzdo blīvos ezeru vai dīķu niedrājos. Ligzdu ierīko starp niedru stublājiem vai sakneņiem. Dabas lieguma apsekošanas laikā trīs vietās – pa vienam katrā dabas lieguma teritorijā, tika konstatēti dziedoši seivi kauķi. Novērojumi liecina par sugas iespējamu ligzdošanu liegumā.

Rekomendējams paredzēt īpaši aizsargājamas putnu sugu aizsardzības pasākumus. Kaut arī putnu ligzdošana I un II teritorijās nav pierādīta, novērojuma dati un informācijas analīze ļauj izvirzīt ticamu pieņēmumu, ka teritorijas putnu ligzdošanai ir piemērotas. Tādēļ nolūkā aizsargāt aizsargājamām sugām piemērotus biotopus, iepriekš nepieciešams paredzēt Jaunciema dabas lieguma iekļaušanu lielā dumpja un seivi kauka monitoringa programmās, ko uztur Dabas aizsardzības pārvalde.

Traucējums kīru kolonijai

Lieguma apsekošanas laikā tika konstatēts būtisks traucējums lielākajai ornitoloģiskajai vērtībai liegumā – lielo ķīru kolonijai. IAIN reglamentēta cilvēku uzturēšanās sezonas lieguma zonā – Pils kaktā, III teritorijā. Noteikumu 17. punktā teikts:

„Sezonas lieguma teritorijā aizliegta cilvēku uzturēšanās, tajā skaitā pārvietošanās ar jebkādiem ūdenstransporta līdzekļiem, izņemot valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu pārvietošanos, pildot dienesta pienākumus, un izņemot sezonas lieguma teritorijas šķērsošanu pa īsāko ceļu no Ķīšezera Pils kaktā esošajām laivu piestātnēm, nepārsniedzot ātrumu 5 km/h.”

Sezonas liegums Pils kaktā ir noteikts no 15. marta līdz 1. jūlijam. Tomēr dabas lieguma III teritorijas apsekošanas laikā – gan 25. maijā, gan 28. jūnijā, sezonas lieguma akvatorijā uzturējās vairākas makšķernieku laivas (skat. 25. attēlu) – vismaz trīs vienlaikus. Pie tam, laivas ar ieslēgtiem dzinējiem pārvietošanās sezonas lieguma akvatorijā (nevis šķērsoja to pa īsāko ceļu). Lielo ķīru koloniju vietās ir jādibina mikroliegumi, jo tās ir nozīmīgas arī citu reto kaiju, zīriņu un pīļu sugu ligzdošanas vietas. Liegumā aizsardzības funkciju vajadzētu nodrošināt MK noteikumos reglamentētajam sezonas liegumam, taču faktiski sezonas liegums savu funkciju nepilda. Ņemot vērā to, ka abās sezonas lieguma apmeklēšanas reizēs tajā pastāvīgi uzturējās makšķernieku laivas, visticamāk tas vērojams visu sezonas lieguma periodu. Laivai tuvojoties lielo ķīru kolonijai, tika novērota ligzdojošo putnu uztraukuma uzvedība (skat. 23. attēlu). Šāds regulārs traucējums olu dēšanas, perēšanas un mazuļu barošanas laikā palielina nesekmīgi ligzdojošo pāru īpatsvaru un var novest pie ligzdošanas kolonijas izzušanas.

25.attēls. Makšķernieka laiva dabas lieguma „Jaunciems” sezonas lieguma akvatorijā – Pils kaktā, 28.06.2014. (SIA “Vides Konsultāciju Birojs”)

Dažiem makšķerniekiem ir personīgs uzskats, ka visi ierobežojumi ir aplami. Viņi, iespējams, pat neatpazīst un nepamana putnu trauksmi un tiešos draudus, ko rada makšķernieka ilgstoša uzturēšanās ligzdas tuvumā. Mazāk kā desmit minūšu laikā perējums var nosalt un iet bojā. Vēl ļaunāk, ja putnu pāris atkārtotā mēģinājumā izperē mazuļus, kuri līdz sala uznākšanai nav gatavi aizlidot. Rīgā bijuši vairāki gadījumi, kad šādi spiesti palikt

ziemot, bojā gājusi visa gulbju ģimene. Lai arī viens no Plānā izvirzītajiem mērķiem ir sabalansēt dabas aizsardzības intereses ar sabiedrības tiesībām, neinformēta, stūrgalvīga savu baudu nolikšana augstāk pār dabas aizsardzības interesēm ir tiešā pretrunā ar Latvijas apņemšanos saudzēt Eiropas nozīmes dabas vērtības Rīgas pilsētā, un ir apkarojama.

Ķīšezers ir makšķerēšanai piemērotiem līcīšiem bagāta ūdenstilpe. Uzklusot biedrības "Makšķernieku organizāciju sadarbības padome" pārstāvi secināms, ka nav izslēdzams "nejaušo" pārkāpēju faktors. Sezonas lieguma pārkāpumu veicina informatīvo zīmju trūkums teritorijā – nav retums, ka Ķīšezērā makšķerē ne tikai vietējie makšķerēšanas entuziasti, bet arī pilsētas viesi gan no citām Latvijas vietām. Sacensību ietvaros atbildība par sezonas lieguma pārkāpumiem gulstas uz sacensību organizētājiem, kuriem piemērojams sods kā juridiskai personai.

Dabas liegums "Jaunciems" ir atbilstoši apzīmēts ar attiecīgu apzīmējumu. Līdz šim teritorija ir apzīmēta tikai no sauszemes puses. Tomēr konkrētās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas īpatnējās teritoriālās attiecības ar populāru ūdensobjektu urbānā vidē, prasa pēc skaidras teritorijas marķēšanas dabā.

Dabas lieguma ūdens robežai piekļūšana caur Ķīšezera savienojumiem ar citiem ūdensobjektiem ir neierobežota. Bez teritorijas apzīmējumiem, orientēšanās ūdenī, lai novērtētu, vai makšķernieks atrodas lieguma zonā vai ārpus tās, tiek izpildīts atbilstoši katra makšķernieka subjektīvajiem minējumiem. Vairumam makšķernieku visbiežāk nav pieejama profesionāla pozicionēšanas tehnika ar uzstādītu vietējo karti, kurā iekļauta informācija par dabas lieguma robežām un nosacījumiem.

Plāna ietvaros rekomendējama kārtības iedibināšana dabas lieguma apzīmēšanai ūdenī. Iespējamais ieteiktais risinājums ir **ozollapas zīmes piestiprināšana pie noenkurotas bojas**. Izvietojamas minimālais blīvums un koordinātas izstrādājamas atsevišķā projektā.

Pie raksturīgākajām laivu nolaišanas vietām sezonas lieguma tuvumā **izvietojama informācija par sezonas liegumu**, tā nosacījumiem, periodu un nozīmi. Vēlams izskatīt iespēju sagatavot informatīvu materiālu, kuru izplatīt makšķerniekiem. Iespējamie informācijas kanāli ir makšķernieku veikali, īpaši makšķernieku licences pārdošanas brīdī, organizācijas, kas rīko makšķerēšanas sacensības Ķīšezērā, laivu nolaišanas vietu operatori, arī vietējie iedzīvotāji.

Situāciju saasina ierobežotie resursi kontroles īstenošanā. Nelielā varbūtība, ka pārkāpējs tiks notverts un administratīvi sodīts, īpaši, ja apvienota ar ierobežotu priekšstatu par pārkāpēja radītā apdraudējuma nozīmi veicina ļauties kārdinājumam baudīt makšķerēšanu. Makšķernieki kā risinājumu rekomendē noteikt par tiesiski aizsargāto dabas aizsardzības interešu pārkāpšanu lielu sodu (indikatīvi minēta summa € 500 apmērā). Liela soda piemērošanas precedents makšķernieku vidū būtu efektīvs līdzeklis aprobežojumu ievērošanā. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 81.pants nosaka, ka *par normatīvajos aktos noteikto īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzības un izmantošanas prasību pārkāpšanu uzliek naudas sodu fiziskajām personām no 30 līdz 1000 euro, bet juridiskajām personām - no 280 līdz 2100 euro*. Līdz ar to informācijā, ko izplatīt makšķerniekiem ar informatīvajiem materiāliem un teritorijā izvietoto informāciju – var būt noderīgi vērst uzmanību arī uz spēkā esošiem sodu apmēriem.

Ja, veicot situācijas novērtējumu pēc informatīvās kampaņas īstenošanas (iespēju robežās izplatot informāciju un izvietojot apzīmējumus), iepriekšminētā problemātika saglabājas, var izskatīt papildus līdzekļa izmantošanu situācijas noregulējumam: individuālas makšķernieku licencēšanas kārtības iedibināšana, sevišķas atļaujas iegādei Ķīšezeram. Licences iegādes brīdī tiktu nodota precīza informācija ar kartogrāfisku pielikumu par dabas lieguma izmantošanas nosacījumiem makšķerēšanai Ķīšezērā. Ciktāl tas attiecas uz dabas

lieguma aizsardzības interesēm, licences izmaksas var aprobežoties ar administratīvo (informācijas sagatavošanas un izplatīšanas) izmaksu segšanu.

Traucējums lielo ķīru kolonijai ligzdošanas sezonas laikā ir viens no būtiskākajiem esošajiem negatīvajiem faktoriem liegumā. Atbilstoši normatīvajiem aktiem, šeit būtu jādbina mikroliegums, taču sezonas lieguma noteikšana jau praktiski pilda mikrolieguma funkcijas, izņemot MK 01.01.2013. noteikumu Nr. 940 „*Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu*” 44. punkta prasības:

“44. Mikroliegumos, kas izveidoti ūdenstilpēs un ūdenstecēs ligzdojošu īpaši aizsargājamo putnu sugu aizsardzībai, pēc Dabas aizsardzības pārvaldes rakstiskas atļaujas saņemšanas no 1.augusta līdz 31.martam atļautas šādas darbības, ja tās neapdraud īpaši aizsargājamo sugu vai tās dzīvotni:

44.3. pārvietošanās ar motorizētiem transportlīdzekļiem mikrolieguma sauszemes un ūdens teritorijā, ja tā nav nepieciešama mikrolieguma apsaimniekošanai un kontrolei.”.

Citētais punkts nosaka stingrākas prasības, nekā tās ir noteiktas IAIN 17. punktā:

„Sezonas lieguma teritorijā aizliegta cilvēku uzturēšanās, tajā skaitā pārvietošanās ar jebkādiem ūdenstransporta līdzekļiem, izņemot valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu pārvietošanos, pildot dienesta pienākumus, un izņemot sezonas lieguma teritorijas šķērsošanu pa īsāko ceļu no Ķīšezera Pils kaktā esošajām laivu piestātnēm, nepārsniedzot ātrumu 5 km/h.”. Respektīvi, ir pieļaujama motorizēto ūdenstransporta līdzekļu izmantošana sezonas lieguma laikā sezonas lieguma akvatorijā.

Viens no veidiem, kā samazināt traucējumu ķīru kolonijai sezonas lieguma laikā, ir noteikt stingrākas prasības individuālajos aizsardzības un izmantošanas noteikumos, t.i., atbilstošas tām, kas ir noteiktas mikroliegumu apsaimniekošanas noteikumos – aizliegumu pārvietoties ar motorizētiem ūdenstransporta līdzekļiem sezonas lieguma laikā sezonas lieguma akvatorijā.

Otrs veids, kā samazināt esošo negatīvo ietekmi, Pils kaktam tuvumā dzīvojošo makšķernieku informēšana par lieguma dabas vērtībām un rīcību, kas tās apdraud, kā arī spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem. Nepieciešama informēšanas pasākumu efektivitātes kontrole un gadījumā, ja tie nesasniedz vēlamo rezultātu, jāpiemēro likumdošanā noteiktie sodīšanas veidi noteikumu neievērošanas gadījumā.

Papildus – būtu apsveicama vienkārša mobilas aplikācijas izveide, kura makšķerniekus brīdinātu par to atrašanos sezonas lieguma robežās, piedāvātu iespēju identificēt savu atrašanās vietu ezerā kā arī īsāko ceļu un virzienu izklūšanai no lieguma zonas nejaušas nokļūšanas tajā gadījumā vai līdz citam izvēlētam punktam (piemēram, laivas nolaišanas vietai, kafejnīcai piekrastē u. tml.). Izstrādājot šāda tipa aplikācijas, jāveic individuālas konsultācijas ar ūdensobjekta valdītāju par kuģu ceļu maršrutiem, zonām, kurās aizliegts pietautoties, bīstamiem objektiem ceļā, citām iecerētām darbībām u.tml. Šādu aplikāciju varētu pasūtīt Dabas aizsardzības pārvaldē par visām attiecināmām teritorijām valstī, vai kāda nevalstiska organizācija par konkrēto ūdensobjektu.

Aizsardzības trūkums aizsargājamu putnu sugu ligzdošanai piemērotos biotopos ārpus dabas lieguma zonas

Dažām ūdenī ligzdojošo putnu patvēruma vajadzībām labāk piemērots mozaikveida aizaugums – tāda telpa ļauj putniem labāk paslēpties, novērot apkārtni un vienlaikus ir pietiekoši atklāta, lai būtu piemērota bēgšanai. Pārāk blīvu niedru audžu piemērotība šim

nolūkam ir ierobežota, jo šādās vietās putnus lielākā mērā apdraud plēsēji – lapsas, ūdeles un pat meža cūkas.

3.4. Citas vērtības

Ķīšezera krastā, tai skaitā dabas lieguma teritorijā, aug daudz vecu koku. Daži no tiem sasnieguši apmērus, pēc kuriem tie klasificējami kā aizsargājami koki (turpmāk tekstā – dižkoki) un, vienlaikus, iegūst dabas pieminekļa statusu (likums "*Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām*", 6. pants).

Veiktās inventarizācijas rezultātā dabas lieguma "Jaunciems" teritorijā konstatēti un reģistrēti 46 dažādu sugu koki ar valsts vai vietējas nozīmes dižkoka, vai potenciāla dižkoka statusu (izvietojums un statuss attēlots Plāna 3. kartogrāfiskā pielikumā "Dabas vērtības").

Konstatēto koku koordinātes pievienotas 10. teksta pielikumā. Par pamatu izmantojot sabiedriskā monitoringa rokasgrāmatā iekļauto dižkoku apsekojuma protokola pamatni (ZBR, 2007), tika sastādīta anketa, kurā vienkopus uzskaitīt visu būtisko informāciju par katru dabas pieminekli. Anketas veidne, kura var noderēt turpmākā dižkoku uzskaitē pilsētā, pievienota 12. teksta pielikumā. Aizpildītas anketas par uzmērītajiem kokiem pievienotas 11. teksta pielikumā.

Apsekojot dabas lieguma "Jaunciems" teritoriju un meklējot valsts un vietējas nozīmes dižkokus vai potenciālus dižkokus, līdztekus inventarizētajiem kokiem, tika uzmērīti samērā daudz lielas dimensijas koki (atbilstoši katras sugas prasībām), kuru apkārtmēri šobrīd vēl nesasniedz noteiktos valsts vai vietējas nozīmes dižkoku standartus, taču nākotnē, pareizi apsaimniekojot dabas lieguma teritoriju un aizsargājot tajā esošās vērtības, dižkoku skaits varētu ievērojami palielināties.

3.4.1. Dižkoku tiesiskā aizsardzība

Dižkoki, jeb aizsargājami koki veido vienu no 02.03.1993. likumā „*Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām*” noteiktajām dabas pieminekļu grupām. Dabas pieminekļi kopumā ir atsevišķi, savrupi dabas veidojumi, kam ir zinātniska, kultūrvēsturiska, estētiska vai ekoloģiska vērtība.

Dižkoku statusu dabas liegumā "Jaunciems" reglamentē un vispārējos aizsardzības principus aizsargājamiem kokiem nosaka MK 16.03.2010. noteikumi Nr. 264 "*Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi*" un IAIN. Minēto noteikumu pielikumi "Aizsargājami koki – vietējo un citzemju sugu dižkoki (pēc apkārtmēra vai augstuma 2. pielikums)", nosaka parametrus, kurus sasniedzot koki iegūst valsts nozīmes aizsargājamo koku statusu. Tiek izdalīti divi parametri: stumbra apkārtmērs 1,3 m augstumā un koka augstums. Lai iegūtu aizsargājama koka statusu, pietiekami, ja sasniegts vismaz viens no šiem parametriem.

Kritēriji, pēc kuriem koki iegūst valsts nozīmes aizsargājamo koku – dižkoku statusu, pēdējos 30 gados ir vairākkārt mainījušies. 2.tabulā ilustrācijai apkopotas izmēru prasības atsevišķām dabas liegumā "Jaunciems" sastopamām koku sugām, pēc kuru sasniegšanas to īpatņi iegūst valsts nozīmes aizsargājama koka statusu.

Koka izmēru atbilstību dižkoku statusam reglamentē:

- no 25.10.1997. līdz 08.08.2003. – MK 21.10.1997. noteikumi Nr. 354 "*Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi*" (2.tabulā apzīmēti ar A);

- no 09.08.2003. līdz 31.03.2010. – MK 22.07.2003. noteikumi Nr. 415 “Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” (2.tabulā apzīmēti ar B);
- no 31.03.2010. līdz šim brīdim – MK 16.03.2010. noteikumi Nr. 264 “Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” (2.tabulā apzīmēti ar C).

Dabas liegumā “Jaunciems” sastopamu valsts nozīmes aizsargājamo koku parametru dinamika

2.tabula

Nosaukums	Apkārtmērs, m			Augstums, m		
	A	B	C	A	B	C
Melnalksnis <i>Alnus glutinosa</i>	3,5	3	2,5	30	30	30
Parastā liepa <i>Tilia cordata</i>	4	4	3,5	33	33	33
Parastais ozols <i>Quercus robur</i>	5	5	4,0	32	32	32
Parastais osis <i>Fraxinus excelsior</i>	4,0	4,0	3,5	34	34	34
Parastā kļava <i>Acer platanoides</i>	3,5	3,5	3,5	27	27	27
Parastā priede <i>Pinus sylvestris</i>	3	3	2,5	38	38	38

Noteikumu projektu anotācijas neskaidro iemeslus aizsargājamo koku noteikšanas kritēriju izmaiņām, samazinot stumbru apkārtmēru. Minētās pārmaiņas nozīmē, ka valsts aizsardzībā papildus nokļuvus ievērojams skaits dižkoku.

Nav tiešas korelācijas starp koku apkārtmēru un vecumu: ikgadējo pieaugumu var ietekmēt dažādi faktori, piemēram, pārāk tuvu augoši koki, slikti laika apstākļi, ugunsgrēki vai nabadzīga augsne. Lai arī spēkā esošajā noteikumu redakcijā aizsargājamo koku statusu iegūst tievāki īpatņi, tie ir vismaz astoņdesmit gadu (melnalkšņu gadījumā) vai pat pusotra simta gadu (piemēram ozoli) veci. Bioloģiski veci koki ir pamatā ainaviskām, kultūrvēsturiskām un dabas vērtībām. Šādi koki ir nozīmīga dzīvotne daudzu augu un dzīvnieku sugām, kuru zaudējums pat vairāku paaudžu laikā nav atgūstams. Līdz ar to spēkā esošais normatīvais regulējums, kas nosaka kārtību, ar kuru nodrošina saglabāšanu lielākam skaitam ievērojamu vecumu sasniegušu koku, veicina dabas daudzveidības un raksturīgo ainavas elementu saglabāšanu.

Vietējas nozīmes aizsargājamus kokus nosaka saskaņā ar Rīgas domes 09.06.2015. saistošiem noteikumiem Nr. 154 “Rīgas pilsētas vietējas nozīmes aizsargājamo koku uzturēšanas un aizsardzības saistošie noteikumi”. Tie ir koki, kuri vēl nav sasnieguši valsts nozīmes aizsargājamo koku parametrus, taču atbilst minēto noteikumu pielikumā norādītajiem stumbra apkārtmēriem (1,3 m augstumā virs zemes). Dabas liegumā “Jaunciems” konstatēto vietējas nozīmes aizsargājamo koku sugu uzskaitījumu ar parametriem skat. 3. tabulā.

Dabas liegumā “Jaunciems” sastopamu vietējas nozīmes aizsargājamo koku apmēri

3. tabula

Nosaukums	Apkārtmērs, m
Melnalksnis <i>Alnus glutinosa</i>	2,4
Parastā kļava <i>Acer platanoides</i>	3,0
Parastais ozols <i>Quercus robur</i>	3,5

Bērzs, āra	<i>Betula pendula</i>	2,5
------------	-----------------------	-----

Lai nodrošinātu aizsargājamo koku saglabāšanu un to apskates iespēju, aizsargāta tiek arī teritorija zem koku vainagiem, kā arī 10 metru rādiusā ap tiem, skaitot no koka stumbra ārējās malas. Vietējas nozīmes dižkokiem aizsargāta teritorija 10 rādiusā no stumbra.

3.4.2. Dižkoku reģistri

Rīgas domē 2014.gadā esošo informāciju par aizsargājamiem kokiem uztur Rīgas pilsētas būvvalde. Saskaņā ar MK 16.03.2010. noteikumiem Nr. 264 “*Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi*” un Rīgas domes 09.06.2015. saistošiem noteikumiem Nr. 154 “*Rīgas pilsētas vietējas nozīmes aizsargājamo koku uzturēšanas un aizsardzības saistošie noteikumi*”, noteiktajiem parametriem ir izveidota datu bāze „*Dižkoki Rīgā*”, kurā jau ir atzīmēta daļa no šajā inventarizācijā uzskaitītajiem dižkokiem (15 gab.). Šajā datu bāzē tiek apkopota informācija gan par valsts, gan vietējas nozīmes vietējo un citzemju sugu aizsargājamiem kokiem, to apsaimniekošanas pasākumiem. Reģistrēto dižkoku uzskaiti veikuši dažādi cilvēki dažādos laika posmos. Rīgas pilsētas būvvaldes speciālists pakāpeniski apseko pilsētas teritorijas un datu bāzi papildina. Datu bāze dod iespēju kartogrāfiskai objektu atrašanās vietas vizualizācijai, kā arī piedāvā kartogrāfiski (iezīmējot interesējošo teritoriju) atlasīt datu sarakstu ar pamata informāciju. Sarakstā pieejama iespēja atvērt padziļinātu šķirkli par katru koku, dažkārt ar ilustrācijām. Atbildīgā iestāde Rīgas pilsētā par aizsargājamo koku uzskaiti ir Rīgas pilsētas būvvaldes Apstādījumu inspekcija (tālr.: 67181477), bet kompetentā iestāde par aizsargājamo koku apsaimniekošanu ir Rīgas domes Mājokļu un vides departamenta Vides pārvaldes Vides uzraudzības nodaļa (tel.67012970). Jautājumus par valsts nozīmes aizsargājamo koku apsaimniekošanu (tostarp arī ciršanu īpašos – MK noteikumos noteiktos gadījumos, ja koks kļuvis bīstams) izskata Dabas aizsardzības pārvaldes Pierīgas reģionālā administrācija, “Meža māja”, Ķemeri, Jūrmala.

Informāciju par dižkokiem apkopo arī Dabas aizsardzības pārvalde. Tās rīcībā esošā informācija tiek reģistrēta dabas datu pārvaldības sistēmā “Ozols”. Sistēmā dabas lieguma “Jaunciems” teritorijā reģistrēts tikai viens dižkoks – skat. 26.attēlu.

26.attēls. III teritorijas attēlojums dabas datu pārvaldības sistēmā *Ozols*

Apsekojumā lielas dimensijas uzmērītie un novērtētie dabas liegumā „Jaunciems” koki atlasīti pēc atrašanās dabas lieguma teritorijā. Taču jāatzīmē, ka visa Ķīšezera piekraste ir bagāta ar aizsargājamiem kokiem. Tam apliecinājums gūstams ne vien dabā, bet arī daudzos literatūras avotos (piemēram, Kursīte 2009, Meiere 1998, Eniņš 2008), jau minētajā Rīgas pilsētas būvvaldes datu bāzē, kā arī dabas datu pārvaldības sistēmā *Ozols*. Iespējams, minētā dižkoku koncentrācija ir unikāla parādība – turpmāki pētījumi šajā ziņā varētu sniegt iespējas nodrošināt papildu aizsardzību šiem objektiem kā objektu kompleksam.

3.4.3. Dižkoku uzskaitījums

Apsekojot dabas lieguma “Jaunciems” teritoriju, tika konstatēti un reģistrēti 46 dažādu sugu koki ar valsts vai vietējas nozīmes dižkoka, vai potenciāla dižkoka statusu.

Dabas lieguma teritorijā, atbilstoši dižkoka statusam, visizplatītākā koku suga ir parastais ozols *Quercus robur*. Kopā tika reģistrēti 15 ozoli. No tiem 9 ar valsts nozīmes dižkoka statusu (apkārtmērs pārsniedz 4 m), 4 ar vietējas nozīmes dižkoka statusu (apkārtmērs virs 3,50 m) un 2 – potenciāli dižkoki (apkārtmērs tuvu 3,50 m). Vidējais apkārtmērs apsekotajiem ozoliem ir 4 m, bet lielākais – 6,90 m un mazākais – 3,41 m. Pēc apkārtmēra lielākais no tiem (6,90 m) atrodas Liepusalas pussalas Bulduru pilskalna R nogāzē uz Ķīšezera pusi (Jaunciema gatve b/a), otrais lielākais (5,55 m) atrodas Jaunciema gatvē 85 starp māju un Ķīšezera, bet trešais (5,45 m) – Ozolkalnos aiz Igates ielas 13 un 15 īpašumu iežogotās teritorijas. Vidējais apsekoto ozolu augstums ir 21,2 m, bet maksimālais – 28 m, ko sasniedz ozols ar vislielāko apkārtmēru.

Otrā izplatītākā dižkoka statusam atbilstošā koku suga dabas liegumā “Jaunciems” ir melnalkšnis *Alnus glutinosa*. Kopā tika reģistrēti 11 melnalkšņi. No tiem 9 ar valsts nozīmes dižkoka statusu (apkārtmērs 2,5 m un vairāk), 1 potenciāls dižkoks (ar apkārtmēru 2,45 m) un 1 koks, kas atrodas tik sliktā stāvoklī, ka to praktiski var uzskatīt jau kā bojā gājušu koku, kas ir nokaltis, dedzis, ar dobu stumbru, kurā no tuvējām mājām ir salikti apdeguši dēļi. Vidējais apkārtmērs apsekotajiem melnalkšņiem ir 2,88 m, bet lielākais – 3,90 m un mazākais – 2,45 m. Pēc apkārtmēra lielākais no tiem (2,88 m) atrodas Jaunciema gatvē 23

pie Vārnu mājām, Ķīsezera krastā, rindā ar citiem melnalkšņiem, otrais lielākais (3,35 m) atrodas Ozolkalnos, pie Ozolkalnu ielas 17, Ķīsezera krastā, bet trešais (3,27 m) – Jaunciema gatvē 23, uz ZR no Vārnu mājām, uz nogāzes pie Ķīsezera, blakus ozolam. Vidējais apsekoto melnalkšņu augstums ir 23 m, bet maksimālais – 25 m, ko sasniedz melnalkšnis, kas atrodas ~ 50 m iekšā meža pudurī no Jaunciema gatves un Jaunciema 8. šķērslīnijas krustojuma. Minētais melnalkšnis ir potenciāli apdraudēts, jo tas sašķiebies (skat. 19. attēlu).

Trešā izplatītākā dižkoka statusam atbilstošā koku suga dabas liegumā ir parastā kļava *Acer platanoides*. Kopā tika reģistrētas 9 kļavas. No tām 2 ar valsts nozīmes dižkoka statusu (apkārtmērs 3,5 m un vairāk vai augstums virs 27 m), 3 ar vietējas nozīmes dižkoka statusu (apkārtmērs virs 2,5 m) un 4 potenciāli dižkoki (apkārtmērs tuvu 2,50 m). Vidējais apkārtmērs apsekotajām kļavām ir 2,87 m, bet lielākais – 3,50 m un mazākais – 2,35 m. Pēc apkārtmēra lielākā no tām (3,50 m) atrodas Mangaļu parka teritorijā, pa kreisi no iebrauktuves parkā, bet otrā lielākā (3,25 m) atrodas Jaunciema gatvē 23, uz DA no Vārnu mājām, Ķīsezera krastā rindā ar citiem kokiem. Vidējais apsekoto kļavu augstums ir 22,83 m, bet maksimālais – 30 m, ko sasniedz kļava, kas pēc apkārtmēra (2,45 m) nenasniedz vietēja mēroga dižkoka statusu, taču valsts nozīmes dižkoka statusu sasniedz pēc augstuma (27 m un vairāk). Garākā kļava atrodas Mangaļu parka teritorijā, pa kreisi no iebrauktuves parkā.

Vēl, apsekojot kokus dabas liegumā "Jaunciems", tika konstatētas 5 parastās priedes *Pinus sylvestris*, 1 parastā liepa *Tilia cordata* un 1 parastais osis *Fraxinus excelsior*, kas atbilst valsts nozīmes dižkoka statusam (ar attiecīgu apkārtmēru priedei - 2,5 m, liepai - 3,5 m un osim - 3,5 m un vairāk), 3 nokarenie bērzi *Betula pendula*, kas atbilst vietējas nozīmes dižkoka statusam (ar attiecīgu apkārtmēru 2,5 m un vairāk) un 1 parastā liepa, kas atbilst potenciālam dižkokam.

Vidējais apkārtmērs apsekotajām priedēm ir 2,73 m, bet lielākais – 3,25 m un mazākais - 2,60 m. Pēc apkārtmēra lielākā no tām (3,25 m) atrodas Jaunciema gatvē 29 uz DA no Klipiņu mājām, ezera niedru zonas malā, otrā lielākā (3,20 m) atrodas Jaunciema gatvē 29 uz DA no Klipiņu mājām, uz nogāzes pakalna R, bet trešā (2,90 m) atrodas ceļa malā pie Jaunciema gatves starp Jaunciemu un Sužiem, aptuveni 800 m no Jaunciema gatves un Jaunciema 8. šķērslīnijas krustojuma. Vairākas no apsekotajām priedēm sazarojas divos stumbros.

Pēc apkārtmēra lielākā (3,95 m) liepa atrodas Mangaļu parka teritorijā, pa labi no iebraucamā ceļa parkā. Liepai ir īpatnēja forma, jo ap galveno stumbru aug seši atvašu stumbri. Diemžēl tā ir sliktā stāvoklī, jo kokam ir trupe un dobumveida bojājumi.

Ievērojams dižkoks dabas lieguma teritorijā ir osis, kura apkārtmērs sasniedz 4,60 m, kas ir par 1,10 m vairāk kā noteiktais apkārtmērs (3,50 m), lai to atzītu par valsts nozīmes dižkoku. Tas atrodas Jaunciema gatvē 21, pie Milnu mājām, netālu no Ķīsezera. 2004.gada dabas aizsardzības plānā piesaukts šī koka apkārtmērs – 4,20 m un apgalvots, ka šis esot Rīgas pilsētā vienīgais dižosis – šī dokumenta attiecīgā nodaļa pievienota 5.pielikumā. Dokumentā nav ziņu par gadu, kurā veikts šis mērījums. Savukārt datu bāzē "Dižkoki Rīgā" atrodamas ziņas, ka 2006. gadā, veicot koka uzmērīšanu, tā apkārtmērs sasniedzis 4,43 m.

3.4.4. Faktori, kas ietekmē dižkokus

Kopumā, analizējot dižkoku stāvokli dabas liegumā "Jaunciems", to var vērtēt kā apmierinošu, jo koki, kas sasnieguši ievērojamus apmērus, ir arī veci, līdz ar to daudziem no tiem novēroti tādi apdraudējumi kā plaisas mizā un trupe, kas veidojas izlūzušu zaru vai stumbra daļu vietās. Vēl no potenciāliem dabiskiem apdraudējuma faktoriem var minēt, ka daļa koku atrodas tiešā Ķīsezera krasta tuvumā, kur to saknes ietekmē ezera ūdens līmeņa svārstības, līdz ar to, tās var tikt izskalotas un koks var sašķiebties vai izgāzties. Bulduru

pilskalnā un tā apkārtnē novērota aktīva bebru darbība (nograuzti mazāka izmēra koki), kas nākotnē, iespējams, var apdraudēt arī citus pilskalnā esošos kokus.

Inventarizācijas laikā tika konstatēts, ka MK 16.03.2010. noteikumu Nr. 264 “*Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi*” VI sadaļā par dabas pieminekļiem un to apsaimniekošanai noteiktās prasības aizsargājamo koku uzturēšanai daudzviet netiek pildītas. Ja kokam konstatētas īpatnības (iekārtas šūpoles, bebru grauzumi, zaru tilti u.tml.), šie elementi papildus dokumentēti gan anketā, gan fotogrāfijās.

Dažādos reģistros nav vienotas aizsargājamo koku numerācijas. Tomēr neskaidra numerācija apgrūtina atkārtotu identifikāciju dabā. Kā minēts iepriekš, dižkoka apzīmējums sastopams ļoti nedaudziem kokiem. Līdz ar to sistemātiskam koku uzraudzības darbam nepieciešama katreizēja koordinātu noteikšana. Papildus dižkoku marķēšanai ierosinām ieviest vienotas identitātes numuru piešķiršanas sistēmu. Papildus informācijas stendos pievienot kontaktinformāciju ar aicinājumu ziņot par kokiem nevēlamu parādību konstatāciju, kas uzlabotu arī saziņu koku apsaimniekošanas jautājumos.

Ievērojot konstatētās nepilnības esošajos datu reģistros un apsekojumā konstatētās nevēlamās prakses tendences, par kurām vairāk runāts turpmākajās nodaļās, būtu vēlama šo dabas pieminekļu identifikācijas un aizsardzības prasību aktualizācija. Viens no ierosinājumiem, kurš minēts arī vēlāk, būtu sagatavot informatīvus materiālus par dižkoku nozīmi un tiem kaitējošiem apstākļiem, jo dažkārt nevēlamā sadzīvīskā izturēšanās nenotiek ļaunā nolūkā, bet vien nezināšanas dēļ.

Pārskatot un salīdzinot iepriekš, dažādos laika posmos, veiktos dižkoku uzskaitījumus dabas lieguma “Jaunciems” teritorijā, ar dižkoku inventarizācijas rezultātiem, kas veikti 2014. gada novembrī, tika konstatēts, ka nereti mērījumi atšķiras, koku apkārtmēri 1,30 m augstumā no zemes ir mazāki, nekā tas konstatēts iepriekš. To var skaidrot ar cilvēcisko faktoru, iespējams, iepriekš mērījumi nav veikti noteiktā augstumā vai radusies kāda cita tehniska kļūda pierakstot mērījumus vai koku atrašanās vietu. Mērinstrumenti kļūst modernāki, kas ļauj precīzi nolasīt koku atrašanās koordinātes, kā arī, iespējams, būtu jāizdara īpaša atzīme kokā, no kuras veikts mērījums, lai, veicot līdzīgu inventarizāciju nākotnē, būtu iespējams precīzi salīdzināt iegūtos rezultātus.

3.5. Vērtību apkopojums un pretnostatījums

Visu minēto biotopu un sugu bioloģiskais un ekoloģiskais un sociālekonomiskais novērtējums

4.tabula

Dabas vērtības	Sociālekonomiskās vērtības	Vērtību pretnostatījums un ietekmējošie faktori
Liegumā ticama lielā dumpja un sevi ļauķa ligzdošana. Pierādītas ligzdošanas vietā veido mikroliegumus	Seklie līcīši gar niedrājiem, kur iespējama aizsargājamo sugu ligzdošana ir vērtīga makšķerēšanas vieta.	Makšķerēšanas sezona lielā mērā sakrīt ar putniem saudzējošā režīma periodu. Pieļaujama laivu izbraukšana caur I teritorijas ūdens daļu pa īsāko ceļu, saglabājot satiksmi ar Langu
Pils kaktā ligzdo lielo ķīru kolonija	Pils kakti ir iecienīta vieta makšķerēšanai	Cilvēku traucējums mazina putnu perēšanas sekmību. Pastāv risks kolonijas izzušanai, līdz ar to citu sugu perēšanas sekmības izredzēm.
Dabas liegumā atrodas ES nozīmes aizsargājams biotopi	Zemes īpašumi būtu ekskluzīvi apbūves gabali	Abu vērtību mērķi sasniegšana nav savienojama.

<p>Akvatorijas ekoloģiskais stāvoklis determinē biotopu stāvokli</p>	<p>Akvatorija ir lēta alternatīva notekūdeņu novadīšanai</p>	<p>Barības vielu ieplūde Ķīšezerā palielina eitrofikāciju un veicina bioloģiskās daudzveidības samazināšanos. Ekonomiskie apsvērumi prevalē pār neuzraudzītu aizliegumu novadīt notekūdeņus.</p>
<p>Aizsargājamas augu sugas</p>	<p>Dažām sugām piemīt zināma ekonomiska vērtība</p>	<p>Augu atradņu postīšanas draudi.</p>

4. AIZSARGĀJAMĀS TERITORIJAS APSAIMNIEKOŠANA

4.1. Apsaimniekošanas plānošana

Apsaimniekošanas pasākumi noteikti Plāna darbības periodam – 2016.-2026.gadam. Vadoties no Plāna īstenošanas laikā konstatētiem neparedzētiem apstākļiem, zinātniskas argumentācijas vai monitoringa rezultātiem, 2021. gadā vēlams pasākumu plānu pārskatīt. Dabas lieguma atrašanās pilsētā rada lielākus neparedzamus riskus un varbūtīgas antropoloģiskas slodzes palielināšanās draudus. Šis apstākļis motivē rosināt veikt dabas lieguma apsekošanu, nolūkā novērtēt Plāna izpildes līmeni, ietekmi un nepieciešamību pārskatīt plānā izvirzītās prioritātes pēc pirmajiem pieciem Plāna darbības gadiem – 2021. gadā. Izvērtējumu īsteno Dabas aizsardzības pārvaldes Pierīgas reģionālā administrācija, sadarbībā ar attiecīgiem nozares speciālistiem, un lemj par nepieciešamību mainīt apsaimniekošanas pasākumus. Argumentācija un aktualizētie pasākumi dokumentāli noformējami un nostiprināmi kā plāna pielikums ar atsevišķu Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra rīkojumu. Vienlaikus izdarāmi labojumi esošās infrastruktūras kartēs, gadījumos, ja perspektīvi paredzētā infrastruktūra pirmajos Plāna izpildes gados ir izveidota.

Plānā izvirzītie apsaimniekošanas pasākumi ir izvērtēti pēc to ietekmes uz dabas vērtību aizsardzības iespējām un citām sabiedrībai nozīmīgām interesēm. Augstākā prioritāte piešķirta pasākumiem, kuri tieši ietekmē aizsargājamo sugu, biotopu un dabas pieminekļu pastāvēšanu vai ir priekšnoteikums dabas vērtību aizsardzības nodrošināšanai. Nozīmīgiem pasākumiem ir papildu sociālā vērtība, bet to īstenošanai nav kritiskas nozīmes biotopu un sugu pastāvēšanā. Vērtīgi pasākumi identificē sabiedrībai nozīmīgas intereses un paredz darbības to nodrošināšanai dabai nekaitīgā veidā.

I – prioritāri veicams pasākums, kam ir tieša nozīme aizsargājamo un prioritāri aizsargājamo sugu, biotopu un dabas pieminekļu saglabāšanā vai atjaunošanā, un kura nerealizēšana apdraud šo dabas vērtību kvalitāti, skaitu vai pat eksistenci;

II – nozīmīgs pasākums, kas labvēlīgi ietekmē aizsargājamo sugu, biotopu un dabas pieminekļu saglabāšanu;

III – vērtīgs pasākums, kas veicina citas sabiedrībai nozīmīgas intereses, un ir saskaņā ar dabas aizsardzības interesēm.

Pēc dabas bagātību novērtēšanas un to apdraudošo apstākļu apzināšanas sastādīts apsaimniekošanas pasākumu komplekss dabas vērtību aizsardzībai dabas liegumā.

4.1.1. Apsaimniekošanas ilgtermiņa mērķi

Plāna ilgtermiņa mērķi ir:

1. Dabas liegumā atrodas reģionam raksturīga, bioloģiski daudzveidīga ekosistēma.
2. Dabas liegumā nodrošinātas sabiedrības rekreācijas iespējas, attīstot ar dabas interesēm saskaņotu publiskās piekļuves un antropogēnās slodzes organizācijas infrastruktūru. Tādējādi līdzsvaroti aizsardzības interesēs noteiktie aprobežojumi ar īpašnieku un teritorijas apmeklētāju interesēm.

4.1.2. Apsaimniekošanas īstermiņa mērķi plāna darbības periodam:

1. Teritorijā tiek apsaimniekoti aizsargājami biotopi.
2. Teritorijas apsaimniekošana nodrošina ilgtspējīgu aizsargājamo augu sugu pastāvēšanu.
3. Tiek mērķtiecīgi vākta informācija par aizsargājamo augu sugu izplatības dinamiku.

4. Ir nodrošināta dižkoku aizsardzība.
5. Teritorijā sekmīgi ligzdo aizsargājamas putnu sugas.
6. Pārtraukta neattīrītu notekūdeņu izplūde Ķīšezērā.
7. Dabā izvietotas informatīvās zīmes pietiekamā izplatībā.
8. Dabā izvietota informācija par kārtību dabas liegumā.
9. Teritorijas izmantošana rekreācijā neatstāj negatīvu ietekmi uz dabas vērtībām.
10. Izveidota dabas vērtību monitoringa sistēma.
11. Veicināta sabiedrības informētība par dabas lieguma dabas vērtībām.
12. Identificēti un dabā marķēti (piemēram, ar lentām ap kokiem gar taku malām) pastaigu maršruti ar atbalsta infrastruktūru.
13. Likvidēts dārziņiem Jaunciema gatvē pie Juglas kanāla piegulošās teritorijas pielūžņojums. (Vienlaikus uzdot izpilddirekcijai izstrādāt un īstenot rīcības plānu nesankcionēto izgāztuvju likvidēšanai pašā dārziņu teritorijā.)

4.2. Apsaimniekošanas pasākumi

Lai īstenotu Jaunciema dabas lieguma apsaimniekošanu, kura sasniedz dabas lieguma izveidošanas mērķa nodrošināšanu un šajā plānā noteikto īstermiņa mērķu sasniegšanu, sastādīts veicamo uzdevumu saraksts. Plānotās darbības identificē un apkopo 13. teksta pielikums.

4.2.1. Pielūžņojuma likvidēšana III teritorijā

Dabas lieguma III teritorijas D piekrastē pastāvīgi uzkrājas liels daudzums atkritumu. No vienas puses šis ir līcis, kurā valdošie vēji eventuāli sadzen lielu daļu no ezerā nonākušajiem atkritumiem. Tomēr lielu daļu šeit esošā pielūžņojuma sastāda mazdārziņu rajona radītie atkritumi.

Tā kā atkritumi ir ne vien estētisks, bet arī ekoloģisks drauds, jo var tiešā veidā apdraudēt ornitofaunu, zivis un veicināt eutrofikāciju. Tādēļ nepieciešams īstenot esošo atkritumu izvākšanu. Vienlaikus īstenojot mazdārziņu teritorijas sakārtošanu – gan aizvācot tur esošos atkritumus, gan sakārtojot atkritumu apsaimniekošanas jautājumu kopumā. Tostarp teritorijā konstatējamo atkritumu sastāvs norāda, ka ir svarīgi nodrošināt teritoriju nomniekus ar iespēju adekvāti utilizēt lielparāta atkritumus pie dārza mājiņu pārbūves darbiem. Viens no iespējamiem administratīviem līdzekļiem drošības un kārtības veicināšanā var būt dārziņu kooperatīva izveide. Atbildīga par kārtības uzturēšanu dārziņu teritorijā ir tiešais zemes iznomātājs – Ziemeļu izpilddirekcija.

4.2.2. Organizēti atbalsta un kompensācijas mehānismi

Zemju īpašniekiem dabas liegumā ir iespējas saņemt finansiālu atbalstu par ilgtspējīgu saimniekošanu. Spēkā ir mehānismi, kas ļauj saņemt platību maksājumus par zālāju pļaušanu. Par tādu zālāju kopšanu, kuriem ir noteikts Eiropas nozīmes aizsardzības statuss un tie ir kartēti kā bioloģiski vērtīgie zālāji, var saņemt paaugstinātas likmes maksājumu. Ir vairāki nosacījumi, kas attiecas uz iespējām saņemt kompensācijas. Saskaņā ar Eiropas Savienības Eiropas Parlamenta un Padomes regulas Nr. 1307/2013 par noteikumiem tiešmaksājumiem: Komisijas deleģētā regula Nr. 639/2014, kas papildina noteikumus par tiešmaksājumiem; Komisijas Īstenošanas regula Nr. 641/2014, kas paredz piemērošanas noteikumus par tiešmaksājumiem; (ES) regulu, no 2015. gada ir ieviests jauns maksājums par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi jeb zaļināšanas maksājums, kas ir cieši sasaistīts ar vienoto platības maksājumu.

Lai saņemtu zaļināšanas maksājumu, saimniecībām no 2015.gada jāievēro zaļināšanas prasības, ko veido:

- 1) kultūraugu dažādošana;

- 2) ekoloģiski nozīmīgu platību (ENP) izveidošana un/vai uzturēšana;
- 3) esošo ilggadīgo zālāju saglabāšana.

Ja saimniecībā aramzemes platība ir mazāka par 10 ha, tad kultūraugu dažādošana un ekoloģiski nozīmīgu platību izveidošana un/vai uzturēšana netiek attiecināta. Saimniecības zaļināšanas maksājumu par visu platību saņems automātiski, ja Lauku atbalsta dienestā īpašnieki būs reģistrējušies un būs izveidots lauku bloks.

Informācija par iespējām zemes īpašniekiem saņemt atbalstu dabas lieguma teritoriju apsaimniekošanai apkopota 14. teksta pielikumā.

Nozīmīgi, ka platību maksājumu saņemšanai ir noteiktas minimālās platības. Dabas lieguma teritorijas zemju īpašumu struktūra tiesiski sadrumstalo bioloģiskās vērtības. Tādēļ šeit apsaimniekošanas vajadzībām veicināma kooperatīva izveidošana.

4.2.3. Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojuma administrēšana

Rīgas pilsētā zemju īpašniekiem, kuru tiesības izmantot savas zemes ir apgrūtinātas ar ĪADT noteiktajiem ierobežojumiem ir tiesības, saskaņā ar Rīgas domes 18.12.2012. saistošajiem noteikumiem Nr. 198 "*Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu piešķiršanas kārtība Rīgā*", saņemt nekustamā īpašuma nodokļu atvieglojumus. Lai saņemtu šo atvieglojumu, īpašniekam ir jānodrošina nekustamā īpašuma apsaimniekošana atbilstoši ĪADT normatīvo aktu prasībām un iespēja sabiedrībai bez ierobežojumiem piekļūt dabas lieguma teritorijai, kā arī ik gadu līdz 1.oktobrim jāiesniedz attiecīgs iesniegums Rīgas domes Mājokļu un vides departamentam.

Papildus meklējama iespēja panākt, lai nodokļa atvieglojuma nepiemērotā daļa nokļūst pilsētas ĪADT apsaimniekošanai paredzētajā budžetā.

4.2.4. Satiksmes ierobežošana dabas liegumā

Daži autovadītāji liegumā nobrauc no ceļa un pārvietojas pa pļavu. Minētā situācija, iespējams, radusies skaidru ceļa apzīmējumu trūkuma dēļ. Šāda satiksme dabas liegumā nav pieļaujama. Dabas liegumā "Jaunciems", izņemot pievedceļus uz īpašumiem neitrālajās dzīvojamās zonās, nav ceļu – esošiem zemes ceļiem nav juridiski nostiprināta statusa un nav satiksmei piemēroti.

Dabas vērtības apdraudošo braukšanu ierobežošanai uzstādīt informatīvu zīmi "*No ceļa nobraukt aizliegts – dabas liegums!*" Kā arī uzstādīt mehāniskus ierobežojumus transporta līdzekļu nokļūšanai uz dabas lieguma pļavas – piemēram, lielus akmeņus vai barjeras.

Vienlaikus ir aktuāli izveidot transporta līdzekļiem piemērotas autostāvvietas dabas lieguma apmeklētājiem.

4.2.5. Lielā dumpja *Botaurus stellaris* ligzdošanas fakta apliecināšana

Plāna izstrādes laikā divās vietās dabas liegumā konstatēti vokalizējoši lielā dumpja tēviņi. Liecības par sugas gadījuma novērojumiem reģistrētas arī dabas novērojumu datu bāzē *www.dabasdati.lv*. Novērojumi liecina par sugas iespējamu ligzdošanu liegumā, tomēr ligzdošanas fakta apliecināšanai nepieciešami speciāli plānoti (konkrētajai sugai optimālos sezonas un diennakts laikos) un atkārtoti novērojumi. Tie veicami ar mērķi konstatēt pazīmes, kas pierāda sugas ligzdošanu, piemēram, apdzīvota, lietota ligzda u.c. pazīmes, kas liecina par ticamu ligzdošanu - tēviņa dziesma vismaz vienu nedēļu, kas norāda uz pastāvīgu teritoriju.

Latvijas normatīvie akti paredz īpašus dzīvotņu aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu lielā dumpja izdzīvošanu un vairošanos. Šī putna riesta vietās ir jāveido mikroliegumi 2-10 ha platībā. Saskaņā ar likumu "Sugu un biotopu aizsardzības likums", mikroliegumu var

noteikt arī dabas liegumā, ja tā funkcionālā zona nenodrošina īpaši aizsargājamās sugas aizsardzību.

Konstatējot lielā dumpja *Botaurus stellaris* ligzdošanas vietu, putnu perēšanas un mazuļu audzināšanas periodā nosakāmi papildu ierobežojumi un veicama pastiprināta ierobežojumu ievērošanas kontrole pret uzturēšanos un pārvietošanos ligzdas tuvumā. Tomēr – ievērojot piesardzības principu un atzīstot, ka visās Jaunciema dabas lieguma teritorijās ir lielā dumpja ligzdošanai piemērotas dzīvotnes, ierobežojumi miera apstākļu veicināšanai nosakāmi nekavējoties, lai veicinātu lielā dumpja ligzdošanai labvēlīgus apstākļus.

Tomēr apliecinājumu ietekmei var konstatēt tikai ar regulāriem novērojumiem, ko nodrošina noteiktu sugu monitoringa programmas. Aktivitātē jāparedz iekļaut Jaunciema dabas lieguma teritoriju lielā dumpja monitoringa programmā, ko organizē Dabas aizsardzības pārvalde.

4.2.6. Aizliegums suņu pastaigām bez pavadas

Lielais dumpis *Botaurus stellaris* ligzdu būvē biežā niedrājā, taču uz zemes. Diemžēl visā dabas lieguma teritorijā sastopami bez pavadas staigājoši suņi. Daži suņi brīvību labprāt izmanto, metoties niedrājos un iztrenkājot, vai pat izmedījot tur ligzdojošos putnus. Tādā gadījumā cieš visas uz zemes ligzdojošās sugas, t.sk. arī aizsargājamās – lielais dumpis *Botaurus stellaris*, sevišķi ļaunais *Locustella luscinioides* un grieze *Crex crex*. Līdzīgi nepieskatīti suņi var radīt traucējumu arī gājputniem, kas izmanto lieguma teritoriju atpūtai pārlidojumu laikā, vai būt drauds citiem zīdītājiem, kas uzturas liegumā (zaķiem, lapsām, sīkiem grauzējiem u.tml.)

Plāns paredz noteikt aizliegumu teritorijas izmantošanai suņu pastaigām bez pavadas, par to izvietojot informatīvas zīmes pie ieejas lieguma teritorijā – „*Suņu pastaigas atļautas tikai pavadā*” vai tml.

Lai arī apdraudējums putnu izdzīvošanai ir sezonāls, sezonu robežas efektīvi paredzēt iepriekš nav iespējams, tādēļ nav uzskatāms par lietderīgu identificēt periodus, kuros aizliegums nebūtu piemērojams.

4.2.7. Invazīvo sugu ierobežošana

Ievērojot, ka dažviet dabas liegumā ieviesušās neraksturīgas invazīvas augu sugas – puķu sprigane *Impatiens glandulifera*, vārpainās korintes *Amelancheir spicata* un latvāņi *Heracleum spp.* nepieciešams īstenot invazīvo sugu ierobežošanas pasākumus.

Puķu spriganes svarīgi pļaut pirms sēklatuļņu nogatavošanās augusta sākumā. Gadījumos, kur puķu spriganes ieviesušās niedrēs, to pļaušanas laiks jāaskaņo ar ornitologu, lai precizētu drīzāko iespējamo apsaimniekošanas darbu veikšanas laiku atkarībā no konkrētā gada sezonas tendencēm.

Vārpainās korintes ierobežošana ir visai darbietilpīga un tādēļ problemātiska, jo ir ļoti cieta koksne, tās izciršana prasa lielāku piepūli (un līdz ar to ieguldīto laiku) kā citu krūmu sugu izgriešana. Turklāt šai sugai ir īpaši aktīva atvašu veidošanas spēja – līdz ar to, uzsākot sugas apkarošanu, tas pirmajos gados jādara intensīvi un regulāri. Vislabākos rezultātus griešana sniedz, ja tiek veikta augustā, vecā mēnesī.

Teritorijas, kurās konstatētas invazīvās sugas un attiecīgi veicama to ierobežošana, attēlotas Plāna 4. kartogrāfiskā pielikumā "Apsaimniekošanas pasākumi".

4.2.8. Zālāju pļaušana

Pēc jaunākajiem pētījumiem (Rūsiņa), zālāju atjaunošanai piemērotākais pļaušanas biežums ir divas reizes sezonā vai viena reize sezonā, papildus noganot attālā. Tas veicina biogēnu

samazināšanos un augu sugu daudzveidības palielināšanos. Zālāju pļaušanu katru gadu ieteicams veikt citā laikā, mainot arī pļaušanas biežumu. Zālājus ieteicams sākt pļaut jau no jūnija vidus, kad lielākā barības vielu koncentrācija veidojas augu zaļajās daļās. Izpētīts, ka vēlā pļaušana augustā-septembrī, veicina zālāju degradāciju un augu sugām nav piemērota. Tāpat nav pieļaujama nopļautā materiāla atstāšana uz lauka vai smalcināšana, kas veicina biogēnu koncentrācijas palielināšanos un ierobežo vājāku sugu dīgšanas spēju.

Sugu daudzveidības palielināšanai, vietās, kur dominē viena suga (grīšļi, niedres, vīgriezes), ieteicams pļaut divreiz, pirmo reizi pirms dominējošā auga ziedēšanas, pēc tam pļaujot vienu reizi katru gadu.

Zālājā, kurā konstatēta plaša orhideju atradne, piemērojama pļaušana. Pļaušanas laiks – jūlija vidus/beigas. Ieteicams pļaut joslās, atstājot nenopļautas platības un ļaujot izsēties auga sēklām. Nopļautais materiāls no zālāja jāizvāc.

Zemsedzes pļaušana vai noganīšana ieteicama arī ārpus aizsargājamo biotopu platībām esošajās nezālienū, niedru audžu platībās un atmatu pļāvās.

Konkrētas norādes par pļaušanas biežumu un teritorijām apkopotas Plāna 4. kartogrāfiskā pielikumā "Apsaimniekošana".

4.2.9. Virsūdens augu pļaušana

Lai samazinātu vienlaidus, monodominantu audžu veidošanos, un sekmētu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanos Ķīšezerā, jāveic virsūdens veģetācijas, (galvenokārt parastās niedres) pļaušanu vienu reizi veģetācijas periodā. Niedrāja retināšana piekrastē ir eitrofikācijas samazināšanas aktivitāte, kuras nolūks ir mazināt barības vielu bilanci ezerā. Niedrājiem liegumā ir būtiska nozīme putnu ligzdošanas nodrošināšanā, tādēļ pavasarī un vasaras sākumā apsaimniekošanas pasākumus neveic. Nopļautie augi jāizvāc no ezera. Nav pieļaujama arī to atstāšana krastā. Lai sekmētu niedru izzušanu, tās jāpļauj tā, lai nopļautie niedru stiebru gali pēc pļaušanas paliktu ūdenī, bet ziemā zem ledus. Niedres jāpļauj fragmentāri – joslās, atbilstoši ornitologa ieteikumiem, lai saglabātu putniem pietiekamas, piemērotas platības.

Papildus, sadarbībā ar Latvijas Universitātes Bioloģijas Fakultāti, iniciēt (iespējams – starptautiskas) zinātniskās izpētes biotopu atjaunošanai (ezera ekoloģiskā atveseļošanā), meklējot efektīvākās metodes niedru pļaušanā.

4.2.10. Ganību izveidošana

Dabas lieguma pļavu viens no rekomendētās apsaimniekošanas pasākumiem ir ganīšana. Par iespējam nokomplektēt Jaunciema dabas lieguma platībām atbilstošu ganāmpulku, iespējams veidot sadarbību un konsultēties ar Dabas aizsardzības pārvaldi. Dabas aizsardzības pārvaldes rīcībā ir ziņas par esošajiem ĪADT ganāmpulkiem citviet Latvijā. Zināms, ka daži ganāmpulki sekmīgi pieauguši, līdz ar to, iespējams, ka teritorijai piemērotu ganāmpulku iespējams nokomplektēt no Dabas aizsardzības pārvaldes pārraudzībā esošajiem resursiem. Kā papildus iespēju var izvērtēt sadarbību ar Rīgas zooloģisko dārzu – iespējams, veidojot sadarbības projektu par piemērotu zooloģiskā dārza dzīvnieku sezonālu izvietojumu dabas lieguma ganībās. Īstenot ganāmpulka administratīvos jautājumus – metodiski pareizu ganāmpulka introdukciju un vēlāku uzraudzību.

Ganībām piemērotās dabas lieguma zonas norādītas Plāna 4. kartogrāfiskā pielikumā "Apsaimniekošana".

4.2.11. Vilkakūlas zālāja uzraudzība

Tiek vērtēts, ka šis Eiropas Savienībā prioritāri un Latvijā īpaši aizsargājamais biotops ir strauji sarūkošs un Latvijā kopumā aizņem vien 550 ha. Šāds apstāklis piešķir minētajai

konstatētajam biotopam papildu vērtību. Dabas liegumā "Jaunciems" šis biotops konstatēts platībā, kas mazliet lielāka par 1 hektāru. Tomēr to nomāc krūmi un apdraud zemes ceļš, kurš, īpaši vasaras sezonā tiek izmantots kā stāvlaukums atpūtniekiem.

Šajā nolūkā nosakāms, ka šajā biotopā jāīsteno krūmu izciršana un ceļa norobežošana, lai sekmīgi veiktu zālāja monitoringu.

4.2.12. Neattīrītu notekūdeņu novadīšanas pārtraukšana

Ķīšezērā novadītie notekūdeņi no Sužu apkaimes (Jaunciema gatve) un Sužu ciema (Garkalnes novadā), un Rīgas teritorijas būtiski palielina eutrofikācijas līmeni un apdraud bioloģisko daudzveidību ezerā.

Sužu apkaimē pašlaik nav pieejama centralizētā inženierapgāde, t.sk. ūdensapgāde, kanalizācija, lietusskanalizācija. Minētā inženierapgāde līdz šim ir bijusi organizēta lokāli. Tuvākais DN 100 mm ielas pilsētas ūdensvads, pie kura iespējams pievienot projektējamās objektus atrodas Jaunciema gatves un Gaileņu ielas krustojumā, bet tuvākais DN 200 mm pilsētas sadzīves notekūdeņu kanalizācijas cauruļvads, kurā iespējams novadīt notekūdeņus, atrodas Jaunciema gatves un Jaunciema 4.šķērslīnijas krustojumā. Komunikāciju izbūve būtu risināma, attīstot Sužu apkaime. Kontroles funkcijas veic Valsts vides dienesta Lielrīgas reģionālā vides pārvalde.

4.2.13. Ūdens satiksmes regulēšana

Lai risinātu 3.3.4 nodaļā aprakstīto ūdens transporta radīto nevēlamo viļņošanos, un līdz ar to traucējumu putnu sugu ligzdošanai, nepieciešams ierobežot motorizētā transporta kustības ātrumu kanālā, lai novērstu viļņu veidošanos, un to negatīvo ietekmi uz veģetāciju un ūdensputniem. Dabas ekspertu rekomendētais ūdenstransporta pārvietošanās ātrums dabas lieguma tuvumā ir 5-10 km/h.

Dabas lieguma zonā pieļaujams pārvietoties ar kuģošanas un citiem peldošiem līdzekļiem (tajā skaitā upju pasažieru un atpūtas kuģiem), kuru mehāniskā dzinēja vai motora jauda pārsniedz 3,7 kW, kā nosaka MK 21.02.2012. noteikumi Nr. 125 "*Dabas lieguma "Jaunciems" individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi*" (izņemot pārvietošanos Juglas upes posmā noteikumu 1.pielikumā norādīto pasažieru kuģu ceļu un izņemot valsts un pašvaldības institūciju amatpersonas, kuras pilda dienesta pienākumus).

Saskaņā ar Ministru kabineta 01.03.2005. noteikumi Nr.158 "*Noteikumi par kuģošanas līdzekļu satiksmi iekšējos ūdeņos*" atpūtas kuģis ir sportam un atpūtai paredzēts kuģošanas līdzeklis, kura garums ir no 2,5 līdz 24 metriem, kuru neizmanto komerciālos nolūkos un kuram nav profesionālas apkalpes. Plāna izstrādes laikā argumenti pret šo ieceri nav konstatēti. Līdz ar to, pieļaujama kuģu/laivu ceļa projektēšana un projekta virzīšana saskaņošanai. Ķīšezērā navigācijas zīmes un ugunis jāsaskaņo ar Latvijas Jūras administrāciju. Kuģošanas ceļš attiecīgi ir marķējams.

Ūdens motociklu izmantošana Ķīšezera akvatorijā nav atļaujama.

Ūdens transporta līdzekļu piestāšana krastā dabas lieguma teritorijā ārpus piestātnēm nav atļaujama, jo var apdraudēt aizsargājamās augu un putnu sugas un biotopus. Aizliegums jāiekļauj informācijas zīmēs pie laivu nolaišanas vietām, kā arī vēlams uzstādīt dažus apzīmējumus krastos.

4.2.14. Informācijas stendu izveidošana

Aktualizēta ir informācija par dabas vērtībām dabas liegumā, informāciju izvietojot uz esošā informācijas stenda Liepusalā. Papildus izvietojama informācija Pils kakta D teritorijā, III

teritorijā pretī mazdārziņiem. Šeit nozīmīgākā informācija ir par sezonas liegumu un tā nosacījumiem.

Atbalstāma informācijas stendu veidošana par dabas un kultūras vērtībām liegumā visās dabas lieguma teritorijās.

4.2.15. Blakus esošo teritoriju aizsargājamās vērtības

Dabas lieguma platība kopš tā dibināšanas nav mainīta, lai arī iepriekšējā dabas aizsardzības plānā bija izvirzīti priekšlikumi paplašināt teritoriju no III teritorijas uz Dienvidiem, palielinot dabas liegumu par 45 ha (Latvijas dabas fonds, 2004). Izstrādājot dabas aizsardzības plānu, tika vērtētas blakus esošas teritorijas un atzīts, ka teritorijās ir aizsargājamās vērtības. Turpmākā darbā jāpēta minēto teritoriju izveidošana par mikroliegumiem, atbilstoši MK 18.12.2012. noteikumu Nr.940 "Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu".

Lai novērstu pļavu biotopa degradācijas turpināšanos, ko veicina augāja neapsaimniekošana iespējami divi galvenie apsaimniekošanas veidi – pļaušana un ganīšana (skat. Plāna 4. kartogrāfiskā pielikumā "Apsaimniekošana"). Labie biotopu apsaimniekošanas rezultāti daudzviet Latvijā, kas panākti tieši ar ganīšanu, ļauj apgalvot, ka ganīšana šajā gadījumā varētu būt ne tikai estētiski vēlamāks apsaimniekošanas veids, bet tas varētu būt arī ekonomiski izdevīgāks. Jāpiebilst, ka teritorija iegūs papildus nozīmi, kad būs īstenota Brīvības ielas dubliera iecere – tā kļūs par nozīmīgu ainavas atklātņi.

Tiesā dabas lieguma tuvumā III teritorijas Z daļā atrodas nepilnus 10 ha liels zemes īpašums, kurš 2010. gadā iekļauts valsts pārvaldes funkciju veikšanai vides nozarē nepieciešamo Rīgas pilsētas pašvaldības nekustamo īpašumu sarakstā. Lēmuma projektā norādīts, ka meža platības ir bezmugurkaulnieku faunai nozīmīga teritorija. Teritorijā, uz pašas robežas ar dabas liegumu konstatēta arī bagātīga un vitāla smiltāja nelķes *Dianthus arenarius* audze (vairāk par šo aizsargājamo sugu skat. 3.2.2 nodaļā).

Kopumā zemes gabalā ~8 ha platību aizņem ES nozīmes biotops "Mežainas piejūras kāpas" (2180), bet teritorijas zemākā iepakā ~2 ha aizņem prioritāri aizsargājams ES nozīmes biotops "Staignāju meži" (9080*_1). Zemes gabala ZA robeža iet pa Jaunciema gatvi – līdz ar to biotopi un to ainaviskā maiņa novērojama arī garāmbraucējiem. Teritorijā identificētas šķērsojošas vairākas iestaigātas takas, kas lieliski piemērotas, piemēram nūjošanai, veidojot pastaigām piemērotu trasi. Jaunciema gatves nomalē ezera pusē šeit izveidojusies nomale, kuru iespējams iekārtot tā, lai tā būtu piemērota auto novietošanai.

4.2.16. Sezonas lieguma nostiprināšana

Traucējums ligzdošanas sezonas laikā putniem ir viens no būtiskākajiem nesekmīgas ligzdošanas cēloņiem.

Lieguma ievērošanas veicināšanai, papildus tiesiskiem un informatīviem līdzekļiem, nepieciešams uzstādīt barjeras krastmalā un meklējot iespējas marķēt sezonas liegumu ūdenī par putnu perēšanas sezonas ierobežojumiem.

4.2.17. Citi speciāli putnu saudzēšanas pasākumi

Putnu saudzēšanai nepieciešams veidot informatīvas kampaņas, kas vēstītu par putniem saudzējoša režīma nozīmi, atgādinot makšķerniekam par viņa rīcības iespējamajām sekām, ja akvatorijā tiek atstāti makšķerauklu mudžekļi vai tīkli. Informācija apkopojama un izvietojama informatīvās plāksnēs, papildus ievietojot informāciju par mobilo lietotni Vides SOS. Mobilā lietotne izveidota, lai ātri varētu paziņot Valsts vides dienestam par

pārkāpumiem pret vidi. Vienlaikus der vērst uzmanību uz to, ka Ķīšezerā zveja ar tīkliem nav atļauta.

Izvērtējams priekšlikums Individuālajos aizsardzības un izmantošanas noteikumos iekļaut aizliegumu izmantot svina atsvariņus makšķerēšanā visā lieguma teritorijā.

4.2.18. Informācijas zīmju papildināšana ar digitāli nolasāmu informāciju

Arvien lielāku popularitāti iegūstot mūsdienu tehnoloģijām, vēlams lieguma informācijas zīmes papildināt ar Q-code kodiem, kurus nolasot lieguma apmeklētājs iegūst galveno informāciju par ierobežojumiem Lieguma teritorijā. Šim nolūkam izveidotu interneta vietni var papildināt ar informāciju par galvenajām dabas lieguma vērtībām, liegumā sastopamo putnu sugu ilustrācijām, kā arī saiti uz dabas novērojumu datu bāzi www.dabasdati.lv, lai sniegtu iespēju pievienot informāciju par saviem novērojumiem. Šāda funkcionalitāte sniegtu ieguldījumu Lieguma sabiedriskā monitoringa veicināšanā. Aktivitātes veicināšanu var īstenot, sadarbībā ar Latvijas ornitoloģijas biedrību vai citām ieinteresētām organizācijām.

4.2.19. Labiekārtojamas publiski pieejamās teritorijas

Paaugstinājuma sniegtās priekšrocības var izmantot uz kāpas (kuras maksimālais augstums sasniedz pat 17,7 m. vjl.) III teritorijas Z izveidot skatu laukumu ar trepēm gar kāpas nogāzi. Ierīkojot trepes ar skatu laukumu uz stāvajām, ar mežainas piejūras kāpas biotopu Liepusalas atklātos plaša Ķīšezeru R krasta perspektīva, perspektīva jau daļēji ir atklāta no soliņa uzkalnē pašas kāpu grēdas galā. Šajā punktā skatu perspektīvā iekļaujas arī pussalas pašā galā augošais lielākais dižkoks dabas liegumā – ozols. Dižkoks ir ieaudzis krūmos, pie apsaimniekošanas pasākumiem iekļauta dižkoku atēnošana, izcērtot nevēlamos kokus un krūmus.

Plaša perspektīva pār Ķīšezeru paveras arī no I teritorijas piekrastes. Diemžēl šeit skatu galvenajā atpūtas sezonā lielākoties aizsedz augsta niedru siena un piekļuvi apgrūtina bieži pārmitrie pļavas apstākļi. Dabas lieguma teritorijai Trīsciemā (I teritorija), kura no pilsētas centra ir salīdzinoši vistuvāk, kurā ir Mangaļmuižas parks un plaša pļava ar skatu pār ezeru, ir labs potenciāls vietas attīstībai. Minētajam nolūkam veidojama infrastruktūra ainavas atklāšanai, ierīkojot skatu torni un paaugstinātu taku līdz tam. Ainavu perspektīva iekļautu arī kuģu remonta rūpnīcas, Mīlgrāvja satiksmes pārvada un ostas infrastruktūras savdabīgo ainavu.

Teritorija atrodas ainaviski skaistā vietā un ir bagāta ar dabas vērtībām, tāpēc izstrādājot atbilstošu labiekārtošanas projektu, to varētu padarīt pievilcīgu lieguma apmeklētājiem.

4.2.20. Indikatori un ieteikumi monitoringa veikšanai

Daļu no aizsargājamās teritorijas monitoringa funkcijām iespējams īstenot, aktivizējot sabiedrības interesi par dabas vērtībām, paaugstinot to atpazīšanas iemaņas un pārdomāti nodibinot aktivizētās intereses atgriezenisko saiti.

Viens no efektīvas plānošanas stūrakmeņiem ir informācija. Dabas aizsardzības plānošanas nolūkā veicamie novērojumi ir dažādi. Vairumā gadījumu eksperta novērojums, ko izpilda saskaņā ar nozarē atzītu metodiku, nodrošina datu apjomu situācijas optimālam novērtējumam un attiecīgi rekomendāciju sniegšanai. Taču daži dabas novērojumi ir nesaraujami saistāmi ar gadījumu. Pie tiem pieskaitāmas kustīgo dabas objektu – dzīvnieku, kukaiņu un putnu – uzskaites. Plāna izstrādes ietvaros veikts teritorijas profesionāls ornitologa apsekojums. Tā rezultāts ir drošas ziņas par konstatēto putnu sugu sastopamību dabas liegumā. Tomēr nav pamata apgalvot, ka teritorijas apmeklējuma laikā nekonstatētās sugas dabas liegumā nav sastopamas. Līdz ar to pastāv datu nepilnības risks.

Latvijā jau vairākus gadus veiksmīgi darbojas datu bāze www.dabasdati.lv. Tajā informāciju par saviem novērojumiem var ievietot katrs interesents. Datu bāze piedāvā iespējas atlasīt iesniegtos datus pēc vairākiem plānošanai noderīgiem parametriem: suga, biotops, invazīva suga, sugu aizsardzības tiesiskā pamatojuma identifikācija (sastopamība MK noteikumu un direktīvu pielikumos), novērojuma periods, lokalizācija. Līdz ar to šis avots piedāvā uzziņai informāciju atlasīt plānošanai noderīgā veidā. Šīs datu bāzes ziņas izmantotas arī Plāna sastādīšanā. Ornitologa atzinumā ir izdalīta informācija, kas iegūta no šī avota. ES vienotajās dabas datu formās paredzēta aile datu kvalitātes novērtējuma atspoguļojumam, kur iespējams adekvāti norādīt, ja dati nav pamatoti ar profesionāliem pētījumiem. Datu bāzē ievadīto datu precizitāti pārbauda dabas eksperti. Latvijas ornitoloģijas biedrības prezidents Viesturs Ķerus apgalvo, ka amatieru iesniegtu datu validēšana nav problemātiska, jo būtiskas aplamības nozares profesionālim ir tūlīt pamanāmas. Sabiedrības ziņojumi ne reizi vien piesaistījuši profesionāļu uzmanību īstiem dabas vērtību atradumiem. Pamats bažām par sabiedrisku novērojumu datu apšaubāmo kvalitāti nenozīmīgs – savukārt dabas datu pieejamībai un kvantitātei ir liela vērtība.

2015.gada otrajā pusē Valsts vides dienests ir izveidojis aplikāciju “Vides SOS”, kura nodrošina funkcionalitāti mūsdienīgi – ar attēliem un reģistrētām attēla uzņemšanas koordinātām, ziņot Valsts vides dienestam par piesārņojumu, vides aizsardzības prasību pārkāpumiem u.c. Iedzīvotāji aicināti ziņot arī par nelegālu kanalizācijas novadīšanu Ķīšezerā.

Salīdzinot ar vairumu ĪADT, dabas liegumā “Jaunciems” ikdienā pastāvīgi atrodas ievērojams daudzums potenciālu novērotāju. Šī priekšrocība sniedz iespēju dabas lieguma vērtību aizsardzības nolūkā aktivizēt publisko monitoringu, no vietējiem iedzīvotājiem iegūstot novērojumu informāciju. Nepārtraukts monitoringa var palīdzēt identificēt papildu sugu sastopamību aizsargājamā teritorijā – tādējādi novēršot gadījuma radītās informācijas nepilnības.

Portāls www.dabasdati.lv ir izstrādājis aplikāciju mobilām ierīcēm, ar kuras palīdzību iespējams ērtāk ziņot par dabas novērojumiem. To iespējams izmantot kā resursu – infrastruktūru sabiedriskā monitoringa datu apkopošanai. Pastāv arī citas iespējas iedibināt saziņas kārtību ar Jaunciema, un jo īpaši dabas lieguma teritorijas pastāvīgiem iedzīvotājiem un teritorijas apmeklētājiem, piemēram, informāciju mērķtiecīgi vācot pie laivu nomu operatoriem. Atsevišķas datu ieguves akcijas var īstenot, izmantojot arī citas jaunās paaudzes mobilo tālruņu iespējas. Piemēram, potenciālu pastaigu maršrutu identifikācijai var izveidot konkursu nūjotājiem ar “challenge” (tulk. – izaicinājuma) izveidi caur *Runtastic*, vai lieguma dabas vērtību foto konkursu caur *Pinterest*. Tā iespējams izmantot aktīva dzīvesveida piekritēju došanos dabā kā iespēju saņemt dabas novērojumus. Vienlaikus šādas aktivitātes var sniegt ieguldījumu vispārējā sabiedrības veselības uzlabošanā. Sistemātiskai kvantitatīvai ziņošanai iespējams vienoties arī par citiem ziņošanas veidiem. Var organizēt datu ievākšanu par sugu skaitlisko pārstāvniecību, piemēram, dodot uzdevumu saskaitīt kādā maršrutā pamanītās silpures vai smilšu nelķes u.c. Par ziņošanas iespējām (tāpat kā par dabas vērtībām, atrašanās vietu, atļautām darbībām, tuvākiem apskates objektiem u.t.t.) var informēt sabiedrību arī sagatavojot informāciju, kas nolasāma viedtālruņos ar QCode zīmju palīdzību. Izvērtējot katras aktivitātes mērķus rīkojami dažādi konkursi, saieti dabā u.tml.

Sabiedriskā monitoringa sistēmas stiprināšanas ideju var organizēt kā atsevišķu projektu. Tā īstenošanā rekomendējama sadarbība ar nevalstiskām organizācijām. Īpaša vietējo grupu programma ir izveidota, piemēram, Latvijas ornitoloģijas biedrība. Vietējās grupas saņem atbalstu no profesionāliem ornitologiem. Latvijas ornitoloģijas biedrības sadarbība veicināma arī ar Jaunciema pamatskolu. Apsveicama būtu dabas lieguma teritorijā attīstīta infrastruktūra dabas mācības skolotāju izbraukuma nodarbību novadīšanai – tostarp

transporta novietošanai piemērotu stāvvietu ierīkošana, identificēti maršruti, informācijas materiāli u.tml. Ērti pieejama iespēja savvaļā sastapt Eiropas nozīmes aizsargājamas sugas – tas ir starptautiskas nozīmes tūrisma potenciāls.

Iespējams sagatavot un piegādāt iedzīvotājiem, kas dzīvo tiešā dabas lieguma tuvumā bukletu ar dabas vērtību ilustrācijām un dabas lieguma karti ar apzinātām un iespējamām dabas vērtību atrašanās vietām, kā arī informāciju par iespējām ziņot par saviem novērojumiem. Šādi iespējams veicināt arī dižkoku aizsardzību, iespējams, piedāvājot iedzīvotājiem pieteikties kļūt par kāda konkrēta dižkoka uzraugu, kurš sniedz sistemātiskus ziņojumus par attiecīgā koka stāvokli.

Sauszemes ekosistēmu un aizsargājamo augu sugu monitorings

Apsaimniekošanas pasākumu plānā rekomendētas zālāju apsaimniekošanas prioritātes, kur visaugstākā prioritāte ir ES nozīmes zālāju biotopu apsaimniekošanai, kā arī, lai sekotu līdzī rekreācijas aktivitāšu ietekmei uz teritorijas bioloģisko daudzveidību.

Daļa šo biotopu ir BVZ, līdz ar to iespējama to apsaimniekošana. Vēlams sekot līdzī šo biotopu kvalitātei (apsekojumus veicot vismaz 2 reizes dabas aizsardzības plāna darbības periodā), kā arī izvērtēt, vai ir novērojama kvalitātes uzlabošanās (struktūra, sugu skaits, BVZ indikatorsugas) biotopu kontaktzālajos un pārējos BVZ, kuri tiek apsaimniekoti. Veicot monitoringu BVZ un to kontaktzālajos, kuri tiek apsaimniekoti, iespējams izvērtēt vēlās plaušanas ietekmi uz zālāja kvalitāti.

Monitoringa mērķis – izvērtēt, vai novērojama zālāju kvalitātes uzlabošanās, ievērojot BVZ apsaimniekošanas nosacījumus, un identificēt potenciāli vērtīgos zālājus nākamajam dabas aizsardzības plāna darbības periodam. Zālāju monitoringam izmantojama *Natura 2000* vietu monitoringa metodika. Šāda monitoringa dati būtu izmantojami, plānojot līdzīgus pasākumus arī citās aizsargājamās teritorijās. Prioritāri veicams pasākums.

Meža biotopu monitorings

Meža biotopu monitorings vēlams biotopos, kuros veikta mežsaimnieciskā darbība vai kuriem piegulošajos nogabalos veikta mežsaimnieciskā darbība. Monitoringa mērķis – izvērtēt, vai/kā notiek biotopa kvalitātes atjaunošanās, izvērtēt blakus esošās mežaudzēs notiekošo darbību iespējamo ietekmi un aizsardzības pasākumu (funkcionālais zonējums, ja tiek apstiprināti attiecīgi MK noteikumi) efektivitāti.

Apsekošanas biežums – vismaz 2 reizes dabas aizsardzības plāna darbības periodā. Izmantojama *Natura 2000* vietu monitoringa metodika, lai datus būtu iespējams salīdzināt ar līdz šim iegūtajiem datiem par dabas lieguma "Jaunciems" teritoriju. Nozīmīgs pasākums.

Putnu monitorings

Ieteicams veikt monitoringu, pamatojoties uz Nacionālas monitoringa programmas 1.4. sadaļu „Bioloģiskās daudzveidības monitoringa programma” *Natura 2000* vietu monitoringa plānu, par kura izpildes koordinēšanu ir atbildīga Dabas aizsardzības pārvalde. Ieteicams veikt: līgdojošo putnu monitoringu; migrējošo putnu monitoringu; ES Biotopu Direktīvas I pielikuma biotopu monitoringu; ES Biotopu Direktīvas II pielikuma sugu monitoringu. Monitoringu ieteicams veikt saskaņā ar Latvijas Ornitoloģijas biedrības 2013. gadā izstrādāto “Putnu monitoringa metodika *Natura 2000* teritorijās”. Prioritāri veicams pasākums.

Natura 2000 monitorings

Teritorijā līdz šim veikts *Natura 2000* biotopu monitorings; nepieciešams nodrošināt monitoringu arī nākošajā plānošanas periodā. Prioritāri veicams pasākums.

4.2.21. Priekšlikumi pašvaldības teritorijas plānojuma grozījumiem

Rīgas pilsēta, saskaņā ar Teritorijas attīstības plānošanas likumu un MK 14.10.2014. noteikumiem Nr. 628 "*Noteikumi par pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem*" izstrādā vairākus tematiskos plānojumus. Tostarp tiek gatavoti tematiskie plānojumi, kas saistīti ar dabas liegumu izmantošanu: "Ūdens teritoriju un krastmalu tematiskais plānojums", "Ainavu tematiskais plānojums", "Apstādījumu struktūras un publisko ārtelpu tematiskais plānojums".

Izstrādājot teritorijas plānojumu, dabas lieguma "Jaunciems", teritorijā pielāgojami atbilstoši funkcionālā zonējuma apzīmējumi, kādi noteikti MK 30.04.2013. noteikumos Nr.240 "*Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi*". Teritorijas plānojumā būtu lietderīgi noteikt ainaviski vērtīgas teritorijas, nosakot attiecīgi aizliegtās darbības, kuru rezultātā notiek nevēlamas ainavas struktūras izmaiņas, piemēram, nozīmīgu skatu punktu un perspektīvu aizsegšana ar būvēm, apstādīšana ar kokiem u.tml. Ieteicams izvērtēt ainavu posmus, identificējot ainavas kopšanas un uzturēšanas pasākumus, projektējot iespējamo Jaunciema autoceļa paplašināšanu.

Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam paredz, ka Zaļā savrupmāju struktūrā dominējoša ir Savrupmāju un Mazstāvu apbūve ar lielu apstādījumu īpatsvaru, tur jāveicina rekreācijas iespējas. Raksturīgo apkaimju skaitā minēta arī Ķīsezera apkārtnē.

Struktūrplānā ir attēloti gan būtiskākie eksistējošie telpiskās struktūras elementi, kuru nozīme Stratēģijas īstenošanas laikā ir kritiski svarīga, gan tie telpiskās struktūras elementi, kuriem tiek plānota būtiska transformācija vai revitalizācija no pašvaldības puses.

Apbūves teritorijā, kas atrodas starp II un III teritoriju – Jaunciema Sužos paredzēt funkcionālo zonējumu, atbilstoši Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam struktūrplānā noteiktajai Savrupmāju un Mazstāvu apbūves struktūrai.

5. PLĀNA IEVIEŠANA UN ATJAUNOŠANA

Plānu ieviešana jāveic pēc tā apstiprināšanas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā.

Plāns paredzēts laika periodam no 2016. līdz 2026. gadam, taču pasākumi ir pārskatāmi un aktualizējami, vadoties no ekspertu ieteikumiem, kā arī, ja rodas neparedzēti apstākļi, kas liek tos zinātniski pamatojot mainīt. Izmaiņas apsaimniekošanas pasākumu sarakstā pasākuma veicējam rakstiski jāsaskaņo ar Dabas aizsardzības pārvaldi.

5.1. Priekšlikums teritorijas zonējumam

Liegumā saglabāt sekojošas funkcionālās zonas:

- dabas lieguma zona;
- sezonas lieguma zona;
- neitrālā zona.

Plāna izstrādes laikā apsvērta ideja dabas lieguma zonā I un II teritorijas ūdens daļā tieši piegulošajās sauszemes daļās noteikt papildu sezonas lieguma zonu putnu perēšanas nodrošināšanai, tomēr, pēc ekspertu diskusijas uzraudzības grupas sanāksmes laikā, nolemts, ka tāda aktivitāte nav pamatota. Tā vietā paredzēts iekļaut Jaunciema dabas liegumu lielā dumpja *Botaurus stellaris* monitoringa programmā un par papildu aizsardzības nosacījumiem attiecīgi lemt vadoties izrietoši no ilglaicīgāku novērojumu rezultātiem.

5.2. Priekšlikumi individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projekta nosacījumiem

IAIN dabas lieguma aizsardzībai un izmantošanai ir spēka esoši un tie nodrošina lieguma aizsardzības režīmam pietiekamu normatīvo regulējumu. Izstrādājot dabas aizsardzības plānu, ir izstrādātas vairākas precizējošas dabas lieguma izmantošanas nomas, tāpēc priekšlikums no jauna pieņemt vai grozīt esošos Individuālos aizsardzības un izmantošanas noteikumus.

Izstrādājot plānu nākošajam plānošanas periodam, īpaša uzmanība jāpievērš ainavu plānošanai dabas liegumā.

Ainavas saglabāšanas nolūkā ieteicams IAIN iekļaut prasību: "No publiskajiem ceļiem nodrošina dabas lieguma ainavu vizuālu pieejamību, saglabājot un veidojot atvērtas dabas skatu telpas un nodrošinot to kopšanu un uzturēšanu (nepieļaujot aizaugšanu, izvērtējot vidi degradējošu apbūvi skatu perspektīvas u.tml.)".

LITERATŪRAS AVOTU SARAKSTS

1. Ainavu politikas pamatnostādnes 2013.–2019.gadam (informatīvā daļa), apstiprināta ar MK 07.08.2013. rīkojumu Nr. 361
2. Adrušaitis G. (red.). 2003. Latvijas Sarkanā grāmata. Retās un apdraudētās augu un dzīvnieku sugas. 3. sēj. Vaskulārie augi. Rīga: LU Bioloģijas institūts, 691 lpp.
3. Auniņš. A. red., Eiropas Savienības aizsargājami biotopi Latvijā. Noteikšanas rokasgrāmata. 2. papildināts izdevums (2013), Rīga, Latvijas Dabas fonds, VARAM, 320 lpp.;
4. Broks J., 2003. Meža enciklopēdija. I sējums, Zelta Grauds, Rīga, 367 lpp.;
5. Cepurīte, B. Latvijas vaskulāro augu flora 7: Orhideju dzimta (Orhidaceae)/ Atb.red.V.Šulcs. – Latvijas Univeritāte, Rīga, 2005.;
6. Daugavas baseina apgabala apsaimniekošanas plāns. Latvijas – Zviedrijas Daugavas baseina projekts. 9. Virszemes ūdensobjekts „Daugavas lejtece”. Rīga, 2003.;
7. Daugavas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāns 2010.- 2015. gadam. Vides ministrija. Rīga, 2009.;
8. Eniņš G., 2008. 100 dižākie un svētākie. A/S Lauku Avīze, Rīga, 293 lpp.;
9. Eniņš G., 1982. Koks – dabas piemineklis. Zinātne, Rīga, 93 lpp.;
10. Gavrilova Ģ. Latvijas vaskulāro augu flora: Neļķu dzimta (Caryophyllaceae)/ Atb.red.V.Šulcs. – Latvijas Univeritāte, Rīga, 1999.;
11. Gavrilova, Ģ. Maigā sūrene. 2003a. LSG. Retās un apdraudētās augu un dzīvnieku sugas. 3.sēj. Vaskulārie augi. Rīga: LU Bioloģijas institūts., 588-589.lpp
12. Gavrilova, Ģ. Purva diedzene. 2003b. LSG. Retās un apdraudētās augu un dzīvnieku sugas. 3. sēj. Vaskulārie augi. Rīga: LU Bioloģijas institūts, 452-453 lpp.
13. "Iedzīvotāju aptauja par dzīvi apkaimē. 33.Jaunciems", RDPAD, "Aptauju centrs", SIA, "Projektu un kvalitātes vadība", SIA, Rīga, 2013.g.oktobris.
14. Kabucis, I. Latvijas biotopi. Klasifikators –LDF, Rīga, 2001.;
15. Kabucis, I. Kuprainais ūdenszieds. 2003 a. Latvijas Sarkanā grāmata. Retās un apdraudētās augu un dzīvnieku sugas. 3. sēj. Vaskulārie augi. Rīga: LU Bioloģijas institūts, 566-567 lpp.
16. Kabucis I. Avotu montija. 2003 b. Latvijas Sarkanā grāmata. Retās un apdraudētās augu un dzīvnieku sugas. 3. sēj. Vaskulārie augi. Rīga: LU Bioloģijas institūts, 410-411 lpp.;
17. Kačalova O., Kumsāre A., Kundziņš M. Lielie ezeri Rīgas apkārtnē. Rīga, 1962.;
18. Kursīte S. 2009. Rīgas dižozoli, to kultūrvēsturiskā nozīme un aizsardzība. Bakalaura darbs, LU ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultāte, ģeogrāfijas nodaļa, 83 lpp.;
19. Latvijas Dabas fonds, Dabas lieguma "Jaunciems" dabas aizsardzības plāns 2004.- 2008.g., Rīga, 2004.
20. Latvijas Dabas fonds, Sabiedrības iesaistīšana dabas daudzveidības saglabāšanai *Natura 2000*. Ieteikumi un rekomendācijas darbam ar sabiedrību, 2007., 12.lpp.;
21. Latvijas ornitoloģijas biedrība 1998. Latvijas lauku putni. Rīga.;
22. Latvijas ornitoloģijas biedrība 1999. Latvijas ūdeņu putni. Rīga.;

23. Meiere D., 1998. Vidzemes un Latgales priekšpilsētas dižkoki, Vides Vēstis, Nr. 6, 14. lpp.;
24. PAIC, Ar klimata pārmaiņām saistīto hidroloģisko procesu patreizējā un potenciālā ietekme uz Rīgas pilsētas teritoriju, 2011, 110 lpp.
25. Ramans, K. 1994. Ainavrajonēšana. Kavacs, G. (red.) Latvijas daba. 1.sēj. Rīga, Preses nams, 22.-24.lpp.;
26. Rīgas pilsētas virszemes ūdens objektu apsaimniekošanas koncepcija 2007.-2013. Rīgas domes Vides departaments, Rīga, 2007.
27. Rīgas attīstības plāns 2006. – 2018. gadam.
28. Vides Konsultāciju Birojs, SIA, "Ķīšezera raksturojums un tā ekspluatācijas (apsaimniekošanas) noteikumi, VKB, 2011, 80 lpp. (atrodami http://www.sus.lv/sites/default/files/media/faili/kisezera_raksturojums_un_ta_ekspluatacijas_noteikumi.pdf)
29. Vides Konsultāciju Birojs, SIA, Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums plūdu riska pārvaldības plānam Rīgas pilsētai, VKB, 2012, 76.lpp.;
30. Žukova Z. 1971. Latvijas zili zaļā rota. Rīga, Liesma, 91 lpp.
31. Зайцев В. Ф., Коваленко Ф. Я., Болотов Л. М. и др. Отчет о поисках и предварительной разведке залежей песка на акватории оз. Кишэзерс. Управление геологии Латвийской ССР. Комплексная геологоразведочная экспедиция. Рига, 1984.

INTERNETA RESURSU SARAKSTS

- I. Dabas aizsardzības pārvaldes (DAP) uzturētās Dabas datu pārvaldības sistēmas „Ozols”
<http://ozols.daba.gov.lv/pub/>
- II. Dabas novērojumu datu bāze
www.dabasdati.lv
- III. Eiropas Komisijai iesniegtā datubāze par putnu sugu aizsardzības stāvokli Latvijā
http://cdr.eionet.europa.eu/Converters/run_conversion?file=lv/eu/art12/envuuf5cg/LV_birds_reports-14331-211040.xml&conv=343&source=remote#A232_B
- IV. Kultūras pieminekļu saraksts VKPAI mājas lapā:
<http://saraksts.mantojums.lv/lv/piemineklu-saraksts/>
- V. Latvijas ezeru datu bāze
www.ezeri.lv
- VI. Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas Letonica projekts, Zudusī Latvija
<http://www.zudusilatvija.lv/objects/object/8907/>
- VII. Latvijas vides ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs, VSIA – mājas lapa
www.meteo.lv

- VIII. LOB. Latvijas ligzdojošo putnu atlants 2000.-2004.
http://www.lob.lv/lv/atlants/kartes_2006.php.
- IX. RD PAD projekta portāls
<http://www.apkaimes.lv/sakums/jaunciems/fizgeo>
- X. Rūsiņa S., Dabisko zālāju apsaimniekošana augāja daudzveidībai, LU Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultāte
http://old.ldf.lv/upload_file/28934/LDF-029-043-rusina.pdf
- XI. Sugu enciklopēdija Latvijas Daba
www.latvijasdaba.lv
- XII. Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta (ZBR) administrācija, 2007. *Sabiedriskā monitoringa rokasgrāmata*, nodaļa "Dižkoki",
http://www.daba.gov.lv/upload/File/DOC/SabM_R_06_Dizkoki.pdf
- XIII. World digital library projekts. 1791.gada Rīgas apkārtnes karte
<http://www.wdl.org/en/item/2571/view/1/1/>